

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

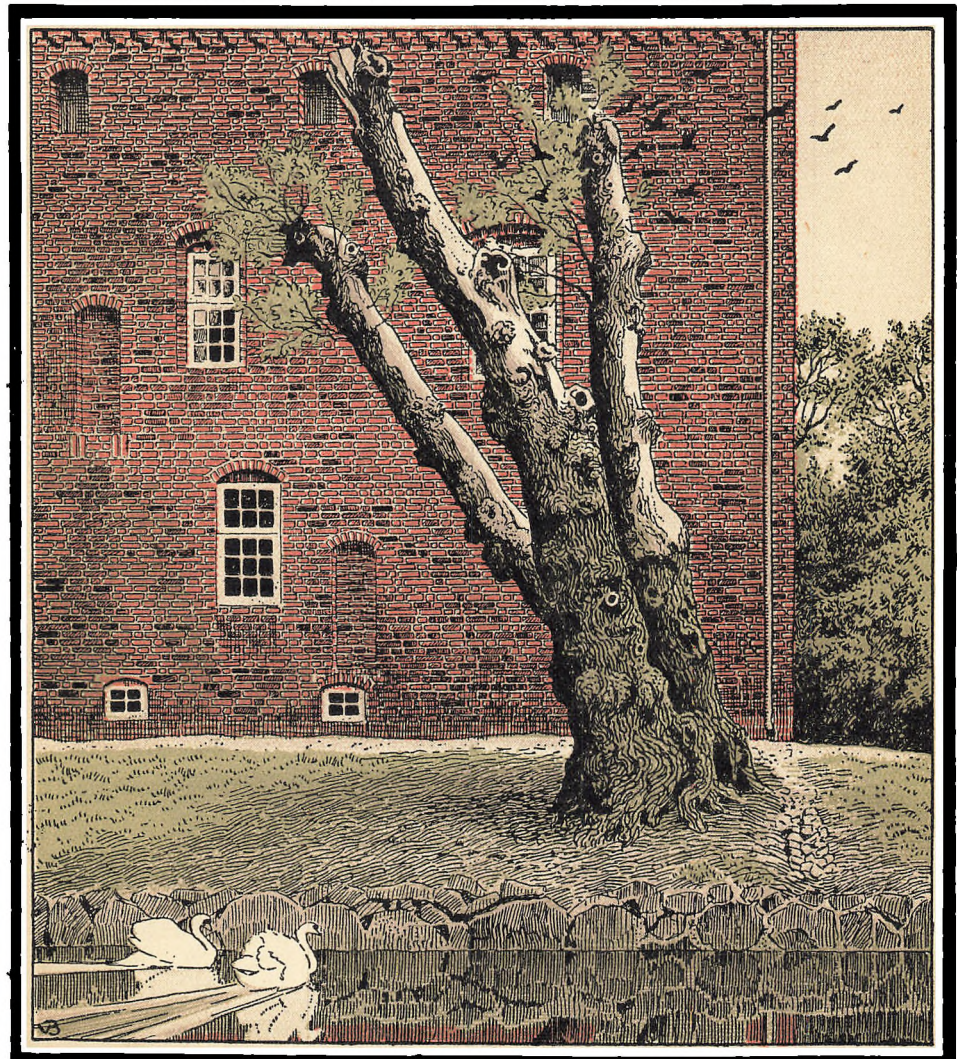
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

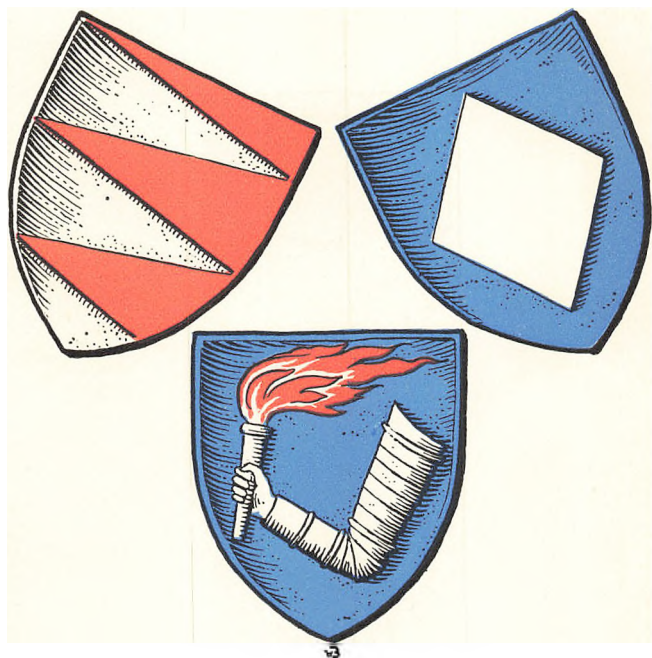
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VEDBYGAARDS HISTORIE GENNEM 600 AAR

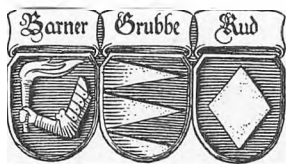

AF VILLADS CHRISTENSEN - O. LOHSES FORLAG

VEDBYGAARDS HISTORIE GENNEM 600 AAR

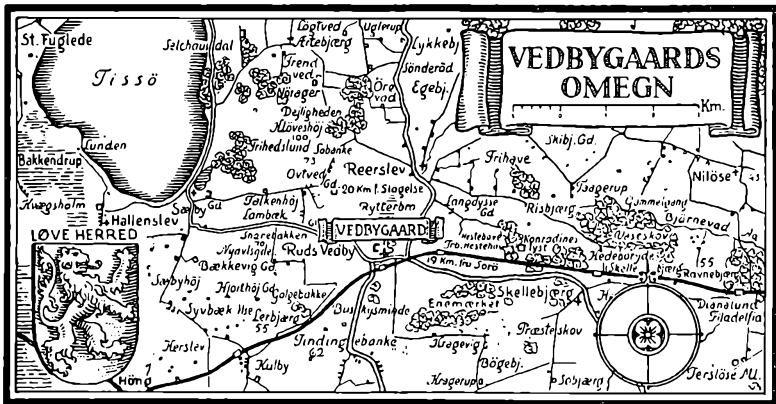
AF VILLADS CHRISTENSEN
MED TEGNINGER OG FOTOGRAFIER AF VIGGO BANG
KØBENHAVN 1939
O. LOHSES FORLAG

MISSIONSTRYKKERIET
V/A. SIEBURN-KØBENH

VEDBYGAARDS PERSONALHISTORIE

TIDEN FØR 1429

Landsbyen Vedby er utvivlsom ældre end Herresædet Vedby. Forholdet har antagelig været dette, at en Bonde i Landsbyen har udvidet sin Gaards Jordtilliggender ved Rydning og Opdyrkning af Skov eller Indkøb af Jord. For at faa Plads og Albuerum har han eller en senere Ejer omsider flyttet Bygningerne uden for den egentlige Landsby.

Dette sidste har for Vedbygaards som for de fleste andre Herresæders Vedkommende fundet Sted i det trettede eller Begyndelsen af det 14. Aarhundrede. Ved et lykkeligt Tilfælde er vi kommet til Kendskab om Navnet paa den Mand, som er Skaberen af Vedbygaard. Han har heddet *Stig*. Dette fremgaar af, at Vedbygaard i det ældste Dokument, vi overhovedet kender til Gaardens Historie, kaldes *Stigsvedbye*. Dette Dokument er fra Aar 1312.

Hvem den Mand ellers er og af hvilken Familie eller noget nærmere om ham, kan vi ikke sige. Men saameget er klart, at Vedbygaard i hvert Fald har været til som samlet Gods ved Aar 1300.

Men det er muligt, at det Vitbu, der nævnes i Kong Valde-

mars Jordebog 1241, er Herresædet og ikke Landsbyen, i saa Fald rykker altsaa Oprindelsen tilbage til Begyndelsen af trettede Aarhundrede, hvad der for øvrigt er mest sandsynligt alligevel.

Den første Ejer, vi kender en Smule til, er ellers en *Peder Tygesen*. Han nævnes allerede 1275 i Anledning af en Byttehandel med Sorø Kloster. I Aaret 1312 nævnes han til Stigsvedbye, ved hvilken Lejlighed han solgte Gods i Flinterup og Sæby. Sidste Gang, han omtales, er som Giver af en Sjølegave for sig selv og sine Forældre til Sorø Kloster i Aaret 1319. Kort efter er han antagelig død.

Den næste Ejer, vi kender, er *Niels Pedersen*, kaldet *Grubbe*. Han er antagelig Søn af den foregaaende. Det kunde saaledes se ud til, at de oprindelige Besiddere af Vedbygaard har hørt til Slægten Grubbe, den Slægt som igen i 17. Aarhundrede ved Giftermaal med den sidste af Ruderne, rykkede ind paa Gaarden. Naar Hensyn tages til den Tyge, der antagelig er gaet forud for Peder Tygesen, kunde det saaledes se ud til, at vi kendte alle Ejere af Gaarden tilbage til Hr. Stig.

Anledningen, til at vi hører Tale om Niels Pedersen, er ellers trist, idet han 1346 i Kong Valdemar Atterdags Nærværelse pantsætter alt sit Gods i Witby med Byen Løgetved i Sæby, Hesselbjerg i Reerslev, Ougtved og Uglerup i Sæby Sogne og andet Strøgods for 150 Mark Sølv at indløse til St. Jakobs Dag det følgende Aar, til Kongens Tjener, Jacob Begere. Hvis Godset ikke indløstes til Tiden, skulde det for 300 Mark tilfalde Panthaven. Gaard og Jord blev ikke indløst.

Den ny Ejer *Jacob Begere*, der var Hofsinde, som det dengang kaldtes, hos Kongen, var en stor Godssamler og hørte til Datidens mægtigste Adelsfamilier. Han havde Godser rundt om i Landet i stor Udstrækning. Han maa have haft Forkærlighed for Vedby, siden han gerne skriver sig til Vedby. Herligheden varede imidlertid kun kort.

Efter Ridder Jacob Begeres Død mellem 1364 og 1366 indtog Kongen alt hans Gods under Kronen, under Paaskud af

at han havde deltaget i nogle jydsk Herremænds Oprør. Siden rejste en Svigersøn, Goscalc Radstorp, Sagen, men Dommen gik ham imod. Familien maatte udstede Breve paa, „at de ingen Rettigheder havde i Jacob Begeres Gods, hvor det ligger i Danmarks Rige, thi det blev rettelig dømt til Kronen for hans Brødes Skyld.“ Dette skete 1406.

Vedbygaard var derefter *Krongods* i ca. 60 Aar, i hvilken Tid Kongehuset af og til gæstede Gaarden. Saaledes udstedtes 1387 Hyldingsdokumentet for Dronning Margrethe fra Dronning Margrethes Gaard Vytby, og 1408 synes den unge Erik af Pommern at have opholdt sig paa Gaarden, men ellers kender vi for øvrigt ikke noget til Lensmænd eller andet i de Aar, hvor Godset hørte under Kronen. Den egentlige Personhistorie begynder først, da Slægten Rud med 1429 holder sit Indtog paa Gaarden.

FAMILIEN RUD 1429—1738

Det var i Sommeren 1429, at Kong Erik mageskiftede Vedby bort mod Skjoldenæs, nu Skjoldnæsholm. Mageskiftebrevet er bevaret. Omfanget af Godset var Vedby og Vedby Fang, en Skov som hed Krageskoven, en øde Mark Gedeved med Fang og Skov (Løgtved), Nørreager med Fang (Sæby Sogn), Heslebjerg med Fang (Rerslev) og 5 Gaarde i Herslev (Finderup). Købereren var *Jørgen Rud*, som samme Aar efter Skifte med sine Søskende var bleven Ejer af Skjoldenæs. Han var Søn af Mikkel Rud og Anna Jernskæg. Selv synes han dog ikke at have faaet megen Glæde af sit nye Gods, siden han samme Aar gjorde Testamente, hvorved han betænkte Sorø Kloster med et Par Gaarde for sin egen Sjæl og for alle sine Forfædres Sjæle. Han blev begravet i Sorø, i hvis Dødefortegnelse han nævnes. Hans Enke, Ingeborg Hase, giftede sig paany to Gange, men blev skilt fra den sidste Mand og endte sine Dage hos Sønnen Mikkel Rud paa Vedby.

Om *Mikkel Rud*, der ligesom Faderen var Ridder, er heller

ikke stort at sige. I hans Tid var Slægtens Anseelse steget saa vidt, at han fik Forleneringer, saaledes havde han et Par Aar Kallundborg. Han stod i venskabelig Forbindelse med baade Antvorskov og Sorø Kloster; i Sorø ligger han begravet tilligemed sine to Hustruer, Elsebe og Catharine. Den første var Datter af Otto Markman og Gyde Jernskæg til Harrestedgaard, den sidste Datter af Knud Panter til Svanholm. Selv nævnes han sidste Gang 1462.

Han efterlod sig to Sønner med Elsebe Markman, *Otto* og *Jørgen Rud*. Den første synes 1465 at være Ejer af Godset, men maa være død før 1470, da *Jørgen Rud* stadfæstede et Gavebrev til Antvorskov, som hans Fader og Broderen *Otto* havde givet.

Jørgen Rud, som omkring 1470 kom i Besiddelse af Vedby, synes fra først af at have været bestemt for den gejstlige Stand, atter et Vidnesbyrd om Slægtens stigende Anseelse. Han findes saaledes under Navnet *Georrius Rut de Zelandia* indskrevet ved Universiteterne i Greifswald, Erfurt og Rostock i Aarene 1458-63, hvor han altsaa har studeret i den Tanke at ende som Biskop eller Abbed et eller andet Sted. Broderens Død har imidlertid forhindret dette. Han blev i Stedet en rig og anset Mand, som endogsaa kom til at spille en vis Rolle i Landets Historie. En Hovedaarsag til hans Rigdom og Anseelse har utvivlsomt hans Giftermaal med *Kristine Rosenkrantz*, Datter af Rigsraad *Erik Ottesen R.* og *Sofie Gyldenstjerne*, været. *Erik R.* var Kong *Kristiern den Førstes* højtbetroede Mand, Rigets Hofmester, en Mand af ualmindelig Anseelse over det hele Land; han har faaet det skønne Skudsmaal: „Han var ligesom en Fader for Danmark, hans Mage og Lige saa vi endnu ikke til denne Dag i Ære, Dyd og Fromhed og alle gode Vilkaar.“ *Jørgen Rud* kom derved i Familie med de betydeligste Adelslægter i Landet, og arvede senere tillige to Herregaarde, *Møgelkær* i Jylland og *Elvedgaard* paa Fyn og meget andet, ialt skal han ved Skiftet have faaet 800 Tdr. Korns aarlige Indtægt.

Snart begyndte tillige biskoppelige og kongelige Forleneringer

at strømme ind. Han havde i en Aarrække Saltø af Roskilde Bisp, Rønnebæksholm, Holbæk og siden Stege af Kongen. Ved sin Død var han Medlem af Danmarks Riges Raad.

I mange Aar synes de store Jordegodser at have lagt Beslag paa ham, navnlig har han bestræbt sig for at udvide Fædrenehjemmets Jordbesiddelser bl. a. ved Køb af Kragerupgaard. Sydfløjen paa Vedbygaard i dens oprindelige Skikkelse maa maaske tilskrives ham, i saa Fald har den aabenbart staaet færdig, da Datteren Anne ægtede Henrik Krummedige, den kongelige Lensmand paa Bahus Slot i Norge, den egentlige Regent deroppe. Det var et anseligt og rigt Parti, men da de var fjernt beslægtede, maatte der pavelig Dispensation til. Det var i 1493 eller 94.

Tre Aar senere var de rolige Dage forbi paa Vedbygaard; Resten af sit Liv var Jørgen Rud optaget af Krig og Ufred. Det begyndte med Kong Hans' Krig for at erobre Sverrig, ved hvilken Lejlighed Jørgen Rud var Fører for Skytterne, saaledes som et gammelt Digt beretter:

Hovedbanneret var Hr. Markus tillagt,
det sømmer hannem vel at bære,
Jørgen Rud for Skytter, som mig er sagt,
i Sverrig skulle de dem bære.

Toget endte med Stockholms Erobring og Kong Hans' Krong som Konge i Sverrig.

Efter Hjemkomsten foretoges Ditmarskertoget, hvor Hæren led det forsmædelige Nederlag, og bl. a. en Svoger til Jørgen Rud satte Livet til, selv slap han fra det med Livet. Men Oprøret i Sverrig, hvor Dronningen blev indesluttet paa Stockholms Slot, og Uroen i Norge, hvor Henrik Krummedige kun havde ringe Mandskab, gav nok at tænke paa. Jørgen Rud var med paa Toget, der skulde undsætte den fangne Dronning, men de kom for sent. Hjemkommet maatte baade han og Sønnen Otto, sammen med Tronfølgeren, Hertug Kristian, den senere Kristian II, af Sted til Norge for at komme Svigersønnen til Hjælp. Nu havde Toget mere Held med sig, dog havde Otto Rud nær

sat Livet til. Mens H. Krummedige fortsatte Kampen for at bringe Norge til Lydighed, opholdt Jørgen Rud sig hos Datteren paa Bahus.

I denne Tid fuld af Spænding havde Moderen været hjemme paa Vedby. Et Brev fra hende til Datteren vidner om den Angst, hun har været i for hendes Liv. — Efter Jørgen Ruds Hjemrejse begik Krummedige den Skændselsdaad at lade en Modstander Knud Alfsen snigmyrde, hvorved han gjorde sig umulig deroppe. Kongen maatte sende Svogeren Otto Rud derop til Afløsning, mens H. Krummedige blev forsat til Holbæk, hvad der gav Anledning til Splid og Tvedragt mellem de to haarde Halse, saa Jørgen Rud maatte skriftlig tale Alvorsord til sin Svigersøn, som et bevaret Brev vidner om. Da imidlertid paa samme Tid den gamle Erik Rosenkrantz døde i 1503, og den store Arv væltede ind over Vedbygaard, var den meget begærlige H. Krummedige ivrig efter at sikre sig sin Part, og det har formodentlig dæmpet hans Forbitrelse over Svogeren. Aaret efter 1504 fulgte Jørgen Rud imidlertid sin Svigerfader i Døden, og blev begravet i Antvorskov Klosterkirke. I sit Ægteskab med Kristine Rosenkrantz havde han 7 Børn, hvoraf den ældste, Otto, og en af de yngre, Knud Rud, blev Ejere af Vedby. Anne Krummedige skal vi senere høre mere om. Sønnerne Mikkil til Møgelkær og Henrik til Elvedgaard døde unge uden Livsarvinger. Datteren Elsebe blev samtidig med Søsterens rige Giftermaal forsørgt som Nonne i Maribo Birgittiner-Kloster, hvor hendes to Mostre Karen og Anne Rosenkrantz afløste hinanden som Abbedisser. Hun fik to Bøndergaarde som Medgift med sig til Klosteret. Det var alt. Her fik hun siden Broderen Mikkels Grav at vogte, ellers synes Familien ikke at have gjort meget ud af den klostergivne Søster, dertil var de alt for meget optaget af denne Verdens Herligheder. Vi skal siden vende tilbage til hende under Broderen Knud Rud. Den yngste og længstlevende af Flokken var Sofie Rud, som arvede Elvedgaard efter Broderen. Hun var gift med Tyge Brahe og Erik Bølle.

Efter sin Mands Død synes *Kristine Rosenkrantz* selv at have

styret det store Gods. I sin Enkestand havde hun Besøg af Dronning Kristine. De to oprigtig fromme og haardtprøvede Kvinder har sikkert forstaaet hinanden. Da hun følte Døden nærme sig, lod hun sit Testamente affatte angaaende, hvad hun ønskede skænket som Sjølegaver. Hun fulgte her den rosenkrantzske Tradition. Særlig betænkte hun Antvorskov, hvor hun blev begravet, Mariager, hvor Datteren og Søstrene var, sine tre Sognekirker, men desuden kom adskillige andre Kløstre og Stiftelser til at nyde godt af hendes Godhed. Peblingerne og Fattigfolk i Slagelse blev heller ikke forglemt, men ellers betænktes ingen ikke gejstlig. Testamentet, der er dateret 12. Februar 1509, slutter med følgende Ord: „Dette mit Testamente befaler jeg min kære Broder Henrik Gyldenstjerne og mine kære Sønner Otto og Henrik, at de det saa udrede for min Sjæl, som de ville answere for den alsommægtigste Gud.“ — Ligstenen i Antvorskov er forsvundet, men der findes en Tegning af den af Abildgaard.

Kort efter fordeltes de store Besiddelser paa de forskellige Hænder, men først mange Aar efter kunde Skiftet endelig ordnes.

Vedby tilfaldt *Otto Rud*, den ældste af Sønnerne, hvis Navn vi allerede har lært at kende under Uroen i Norge. Han var Krigsmand med Liv og Sjæl fra Ungdommen af, mens Faderen først paa sine ældre Dage kom med i Krigen; og som Krigsmand lever Otto Ruds Minde den Dag i Dag, just ikke for det bedste. Han var begyndt som Hofsinde hos Kong Hans, som satte megen Pris paa ham for hans Tapperhed, og selv hos Kongens Elskede, Edel Jernskæg, havde han en høj Stjerne. Sin første Krigerære høstede han i Hertug Kristians Følge under Togtet til Norge; her var det, at han under Belejringen af Fæstningen Elfsborg nær havde sat Livet til. Aaret efter fik han Bahus betroet i Svogerens Sted, og han viste sig snart som den rette Mand, der kunde magte Oprørerne. Bekendt er hans Overfald Juleaften 1504 paa Niels Ragvaldsens Borg Olufsborg i Nærheden af Bahus, „Julegildet paa Olufsborg“, der endnu lever i Folkemindet. Beretningen herom lyder saaledes: „Juleaften 1504,

mens Jorden var dækket af Sneen og Søen tilfrosset omkring Olufsborg, drog Otto Rud afsted med sine Folk, der havde hvide Skjorter over Rustningerne. Ved Midnatstid klavrede de ved Hjælp af Stiger op ad den stejle Klippe, paa hvilken Borgen var bygget og over Muren ind paa Borgen, hvor de pludselig dukkede op mellem Borgens Mandskab, der blev som lamslaaede. Niels Ragvaldsen undslap ved at ty op i et Taarn og lade sig falde ned derfra, hans Hustru toges til Fange tilligemed en stor Del af Mandskabet, Resten nedsabledes.“ Kong Hans blev saa betaget af den raske Daad, at han skænkede Otto Rud Borgen. 2 Aar senere afløstes han af Hertug Kristian og blev i Stedet Lensmand paa Borgholm paa Øen Øland, vel den stærkeste Fæstning i Norden. Han afløste her en svenskvenlig Lensmand, som derefter gik over til Fjenden. Til Gengæld tugtede Otto Rud i Forbindelse med Jens Holgersen og Søren Norby Svenskerne af alle Kræfter, saa Rigsforstanderen Gang paa Gang beklagede sig til sit Rigsraad over den uforskammede danske Lensmand. — Imidlertid døde Moderen, og i Paasken var han sammen med sine Søsken og Familie paa Vedby til det foreløbige Skifte, hvorved han overtog Vedby. Striden mellem ham og Svogeren var nu forbi, de handlede ved den Lejlighed i god Forstaaelse om nogle Gaarde.

Otto Rud havde imidlertid ikke Tid til at dvæle længe paa Vedby, men maatte af Sted til Borgholm. Da Svenskerne efter Vaabenstilstandens Udløb undlod at give Møde i Malmø til den aftalte Tid, foretog Otto Rud et Hævntogt til Finland, som har sikret hans Navn mod Forglemmelse i dette Lands Historie for alle Tider. En stille Sommernat, Natten mellem 2. og 3. August 1509, listede Otto Rud sig med sine Krigere ind i Hovedstaden Aabo og begyndte under Pibers og Trommers Lyd en Udplyn-dring af Staden fra den ene Ende til den anden. Først da 5 Dage var gaaet dermed og med at bjærge Byttet om Bord, drog de bort, mens en stor Mængde laa dræbte tilbage, deriblandt ogsaa Præster, og Resten af Befolkningen var flygtet. — Saadanne Overfald og Plyndringer var ikke ualmindelige den Gang, men

hvad der gjorde Aabos Plyndring særlig berygtet, var, at Otto Rud ved den Lejlighed ikke skaanede Kirker og Klostre. Fra Domkirken bortførtes store Kostbarheder, deriblandt en Bispehue med Ædelstene, en Bispestav af massivt Sølv, Alterkarrene og en Mængde Ting af Sølv og Guld. Et Sæt Altertøj herfra er først i vore Dage blevet givet tilbage fra Ejby Kirke, hvor det har været i Brug indtil den Tid. Under Trusel om at afbrænde Byen, hvis ikke der udbetaltes 12,000 Mark inden en bestemt Frist, drog de bort og hærgede videre i den finske Skærgaard og i Nordsverrig, hvor Byen Øregrund blev plyndret og afbrændt. — Svenskerne fik derved en saadan Skræk i Blodet, at de sluttede Fred med Kong Hans; men endnu 33 Aar efter bad Gustav Vasa den svenske Almue betænke Aabos Skæbne, naar de fandt, at han krævede for meget til Landets Forsvar.

En samtidig finsk gejstlig Forfatter, Pauli Juusten, slutter Skildringen af Otto Ruds Plyndringer med de Ord, „at den retfærdige Gud visselig vilde straffe den Udaad, som denne Røver og Ugudelighedens Søn havde bedrevet i Aabo.“ — Inden disse Ord nedskreves, var Gengældelsen allerede kommet over den uforfærdede Krigsmand. Pludselig nedlagde han alle Vaaben, tog Pilgrimmenes graa Kjortel paa og begav sig paa Vej til Fods til det hellige Land for at sone sine Synder. Hvad der har fremkaldt dette Omslag hos denne Danmarks drabeligste Krieger dengang, kendes desværre ikke. Men enten det nu er kommet inde fra — han var jo ikke for ingen Ting Søn af Kristine Rosenkrantz, hvis Testamente med de mange Gaver til Kirker og Klostre han nylig havde fuldbyrdet — eller det er den mægtige Kirke, der har paalagt Kirkerøveren denne Bod, saa er der noget betagende i dette pludselige Omslag. Antagelig har Familien sat alt ind paa at faa Skændselsdaaden sonet, tilmed da den yngre Broder Knud just var bleven Kannik i Roskilde med de bedste Udsigter til Bispestolen. Nok er det, Otto Rud drog paa Pilgrimsfærd, men han kom ikke længere end til Landsberg i Bayern, hvor Døden indhentede ham. Hans Lig blev ført hjem og begravet i Antvorskov.

Af de røvede Kirkeklenodier blev Bispehuen 7 Aar senere udleveret af Broderen Knud Rud, som i sit Arkiv forvarede en Kvittering for den Biskops Hat, der kom til Aabo. Derimod er som sagt Kalken og Disken, der af en eller anden af Familien er bleven skænket Ejby Kirke ved Roskilde, og som har den finske Familie Stjernkorsens Vaaben tilligemed en Fremstilling af den korsfæstede, først efter Verdenskrigen tilbagegivet Domkirken. Historikeren Allen slutter Skildringen af Otto Rud med de Ord: „Det var beskikket hans Brodersøn af samme Navn at sprede en ny og renere Glans over Navnet Otto Rud paa de samme Farvande, hvor han havde færdedes saa vildt.“

Det var i Aaret 1510 eller 1511, at Otto Rud døde, og Vedby gik over til Broderen Knud Rud.

Knud Rud havde ikke været bestemt til Herremand, men til Gejstlig, ja var Kannik i Roskilde, da han ved Broderens Bortrejse paatog sig at bestyre Vedby og Øland med Borgholm. Han har utvivlsomt faaet sin første Uddannelse i Antvorskov, som Familien paa Vedby stod i særlig intim Forbindelse med; derfor forstaar man Venskabet mellem ham og Prior Eskild Thomsen og Forholdet til Hans Tausen, som vi siden skal høre om. Om han har studeret ved Københavns Universitet kendes ikke, derimod træffer vi ham 1504 ved Universitetet i Rostock, og vi ved ogsaa, at han i sine Studieaar har opholdt sig i Kølne. Endnu 1508 var han i Udlandet. Et Par Gældsbreve fra en Magister til ham paa en Del Penge vidner om, at han har været rigelig udrustet hjemmefra. Om han er naaet hjem til Moderens Død, kendes ikke, men samme Aar blev han Kannik i Stiftsstanden og Medlem af St. Lucii Gilde der. — Men pludselig vendte hans Løbebane sig i en hel anden Retning. Traditionen vil vide, at det ikke kom ham utilpas. Det hedder, „at han var lærd og skulde have været Biskop, men han vilde ikke og giftede sig i Stedet.“ — Det sidste skete nu ikke ligestraks. Men Biskop blev han ligesaa lidt som Faderen.

Valgte han saaledes ved Broderens Pilgrimsrejse at erstatte ham, saa fik han ret snart det verdslige Livs Bryderi at føle.

Svenskerne lagde sig for Borgholm, og han maatte overgive sig og endte i Fængsel i Stockholm, hvor fra han kun slap ud mod Løfte om at vende tilbage, hvad han dog ikke holdt. Som et Minde om den trange Fængselstid bevarede i Arkivet paa Vedby Sten Stures Brev om Knud Ruds Fængsling. Da han var kommet hjem, ægtede han omkring 1516 Dorthe Bølle, Datter af Mads Bølle og Birthe Daa til Tersløse. Senere ægtede hans yngste Søster Sofie en Broder til hende, Erik Bølle, hvorved de kom i Dobbeltvogerskab. Han arvede med sin Hustru Fuglsang paa Lolland, siden fik han Møgelkær i Jylland efter Broderen Mikkel.

Skønt Knud Rud ved at gifte sig havde opgivet sin gejstlige Løbebane, bevarede han fremdeles Venskabsforholdet til de høje Gejstlige i Stiftet. Ved de fire ældste Børns Daab var saaledes Biskop Lage Urne af Roskilde, Abbed Albert Henriksen af Sorø og Prior Eskild Thomsen af Antvorskov Faddere. Derimod var ingen af dem med ved det femte Barns Daab i 1526, et Vidnesbyrd om, at han da havde opgivet sit katolske Sindelag.

Foreløbig nød Knud Rud baade Kirkens og Kong Kristian II's Gunst i Form af Forleninger, bl. a. Sæbygaard. Derimod synes Forholdet til Søsteren og Svogeren, Anne og Henrik Krummedige, at have været spændt en Tid lang, det var stadigvæk Gods i Norge, det kneb at enes om. Knud Rud skrev i 1518 følgende bitre Ord til sin Søster: „Havde jeg aldrig troet, at Blæk og Papir skulde have blevet saa dyrt for dig; forsmaa mig ikke, fordi jeg ikke er saa rig som du, vi har begge ligget i én Barm.“ — Et Vidnesbyrd om Knud Ruds Besiddelser i Norge og Indflydelse i Kraft deraf er hans Medvirken ved Besættelsen af Provstiet i Oslo, hvorfor Hans Mule maatte honorere ham med 20 Gylden og en Ulveskindskjortel.

Da Kong Kristian II forlod Landet 1523, maatte Knud Rud sammen med Svogeren Erik Bølle og Fætterten Henrik Gøye forsvare København i Kongens Navn mod Frederik I, men da Kristian II udeblev, overgav de Byen til Frederik I efter at have sikret sig gode Fredsbetingelser. Og han blev snart den nye

Konges Mand og udsendt af denne til Skaane for at gøre det af med Søren Norby. Kort efter blev han Ridder og optaget i Rigsraadet.

Han fulgte ogsaa den nye Konge i hans Forhold til den lutherske Lære, og han berømmes af Humanisten og Digteren Erasmus Lætus som en af Reformationens tidligste Forkæmpere blandt den danske Adel. Endnu i 1524 var han dog afgjort katolsk, det ses af, at han er med til at underskrive et hvast Dokument mod den forløbne Munk Luthers Kætteri, men i 1526 var han i hvert Fald luthersk sindet, og maaske allerede Aaret før, da han synes at have taget Hans Tausens Parti mod sin gamle Ven Eskild Thomsen i Antvorskov, som vi siden skal se. Alligevel ser det ud til, at Venskabet har holdt ogsaa med Biskop Lage Urne, som betænker ham i sit Testamente 1529. Derimod fastholdt Søsteren Anne Krummedige sit katolske Sindelag til sin Død 1533.

Imidlertid indfandt Kristian II sig 1532 i Norge, hvorfra han indskibede sig til Danmark. Skræk og Rædsel gik igennem Adelstanden i den Anledning, og de maatte punge ud til Rustninger, og Knud Rud med flere blev udkommanderet som Hærførere imod ham, men der blev ikke Brug for noget af det. Det var vel som Løn for tro Tjeneste, at Kongen gav Knud Rud Til ladelse til at lade Korsør Slot, som han var forlenet med i 1529, gaa i Arv til sin Søn Jørgen, endogsaa for dennes Livstid.

I Aaret 1533 døde Kongen. Ved Herredagen i København, hvor Lutheraner og Katoliker stod skarpt over for hinanden, viste det sig umuligt at enes om Kongevalget, der derfor blev opsat 1 Aar, og Rigsraadene drog til sidst hjem for at herske som Smaakonger hver i sit Distrikt. I den Fordømmelse, Roskildebispen, Joachim Rønno, fik udtalt over Hans Tausen for hans Virksomhed i København, kunde Knud Rud ikke deltage, derimod var han sikkert med til at bevæge Biskoppen til at til lade ham at vende tilbage til Hovedstaden.

Imidlertid fik den selvsikre Adelstand snart andet at tænke paa, da Grev Christoffer af Oldenburg indfandt sig med en

lybsk Hær paa Sjælland og i Løbet af en Maaned erobrede Øen og lod sig hylde i Kristian den Andens Navn. Knud Rud overgav sig paa Korsør Slot og maatte gaa Greven til Haande i den følgende Tid, tvunget af Nødvendigheden. Men Adelen blev snart ked af Greven og brød med ham, hvad der kom dem dyrt til at staa, da Grevens Folk ophidsede Borgere og Bønder imod dem. Næsten samtlige Adelsborge blev plyndrede og afbrændte. Snart stod hele Sjælland i Oprør; en adelig Dame, Slægtning af Knud Rud, blev endogsaa myrdet paa selve Landstinget i Ringsted, saa voldsomt gik det til. Knud Rud var blandt de heldige, der undslap tilligemed sin Familie fra Korsør til Bispeborgen Dragsholm. Korsør Slot blev erobret og plyndret, og Slagelse Borgere drog til Vedby og plyndrede og nedbrød Gaarden, saa Knud Rud, da han godt et halvt Aar efter gensaa Stederne, maatte skrive til sin Søsterdatter: „Af hvad der var paa Korsør, fik jeg intet, min Gaard, Vedby, er næsten nedbrudt og intet derpaa uden de blotte Vægge.“ Gaarden har altsaa ogsaa været afbrændt. — Dette Overfald fra Slagelse Borgeres Side hang aabenbart sammen med et Fjendskab, der laa længere tilbage. Allerede før Kongens Død havde Knud Ruds Foged paa Vedby, Per Jyde, taget Tingsvidne paa, at hverken Knud Rud, hans Fogeder eller Svende havde gjort nogen Slagelse Borger nogen Uret. — Plyndringen to Aar senere var Tak for sidst.

Foreløbig var Knud Rud paa Dragsholm. Grevens Folk forsøgte forgæves at tage Fæstningen, men først et halvt Aar efter, da den udvalgte Konge, Kristian den Tredie, efter Sejren i Jylland og paa Fyen kom til Sjælland, slap de indespærrede ud. Det følgende Aar gik saa med Kamp for at erobre Sjælland tilbage igen; København faldt først sidst i Juli 1536. Knud Rud var øverste Feltherre ved Erobringen af Kallundborg.

Efter de trange Aar 1533—36 fulgte nu en gylden Tid for Adelstanden, som havde hjulpet Kristian den Tredie til Sejren. Som Medlem af Rigets Raad fik Knud Rud i den følgende Tid nok at gøre i Landets Tjeneste inden- og udenlands. Han var

saaledes med ved Brømsebromødet i 1541 ved Forhandlinger med den svenske Konge og Aaret efter i Bremen ved Fredsforhandlinger med Kejseren. Paa sine gamle Dage ledsagede han Hertug Frederik paa Hyldingsrejse i Norge. Han var ogsaa en af Hovedmændene for at sætte Hovedstaden i Forsvarsstand.

Knud Rud beholdt naturligvis sine Forleninger fra Frederik den Førstes Tid. Her og paa Vedby var nok at gøre efter Ødelæggelserne i Grevens Fejde. Han fik rejst Vedbygaard i den Skikkelse, hvori vi har den den Dag i Dag.

Inden vi betragter Afslutningen af Knud Ruds Løbebane, skal vi et Øjeblik dvæle ved hans Forhold til nogle af Familiens Medlemmer. Søsteren Elsebe i Mariager Kloster er den første, vi maa standse ved. Hun stod i en Smule skriftlig Forbindelse med Søsteren Anne Krummedige, som af og til betænkte hende med lidt Penge og nogle Smaating. Derimod synes Knud Rud ganske at have glemt denne ældre klostergivne Søster. I et Brev skriver hun saaledes: „Min Broder og Søster har to Gange været her i Landet og talte ikke med mig, jeg kan ikke forklare det for dig, hvor ondt det gjorde mig, jeg havde ikke troet dem til det.“ Gennem hendes Breve faar vi et Indblik i, med hvilken Bæven Reformationsrøret imødesaas fra en Klostercelle: „Der gaar saa mange haarde Tidender om Kirker og Klostre,“ skriver hun en Gang, og siden, da hun takker Søsterdatteren for 30 Mark, Anne Krummediges Sjølegave, hedder det igen: „Her kommer saa mange Tidender.“ Hun døde i Klostreet som luthersk Abbedisse.

Derimod stod Knud Rud i stadig Forbindelse med Søsteren Anne Krummedige og hendes Datter Sofie og dennes Mand Eske Bille. Søsteren var en højt begavet Kvinde, fra hvis Haand der er bevaret en Mængde Breve. Hun var overordentlig velstaaende og tyede efter Mandens Død i 1530 hyppigt til sin Broder om Bistand med Hensyn til Varetagelse af de store Godser. Hun levede og døde som Katolik. Saaledes gjorde hun Aartid for sin Mand i 1530 „det yderste, jeg vidste kunde være ham til Bistand paa Sjælens Vegne“, som hun udtrykker sig.

En anden Gang skriver hun: „Paven er indkommen i Rom med Ære og Værdighed, Gud unde, det kunde blive varende.“

Til den hovedrige Eske Bille var Forholdet ogsaa i Reglen godt, selvom det af og til kneb. Knud Rud søgte saaledes til ham om Laan, da han i 1539 vilde lægge sine Børn noget til gode, som han siger. Der er i alt bevaret en Snæs Breve fra Knud Ruds Haand, næsten udelukkende til disse Slægtninge.

Der var nu igen en Flok voksne Børn paa Vedby, ialt 6, som vi kender Navne paa. Ved de fire ældste Børns Daab viste Knud Rud sit katolske Sindelag paa en ejendommelig Maade ved at tillægge dem Helgener som Faddere foruden de andre Faddere, saaledes St. Christoffer og Jomfru Marie, St. Mogens og St. Anna, St. Hieronymus, St. Franciscus og Marie Magdalene, St. Poul, St. Oluf. Men i 1526 blev denne Skik ikke iagttaget, da var hverken katolske Gejstlige eller Helgener Faddere, et Vidnesbyrd om luthersk Sindelag.

Af Sønnerne arvede den ældste *Jørgen Rud* Vedby, den næst-ældste Erik Rud Fuglsang. Denne sidste udmærkede sig i Syvaarskrigen som Admiral for Flaaden, men var iøvrigt en begærlig og haardhændet Herre selv overfor sin Slægtning, Brodersønnen Knud Rud til Vedby, som vi siden skal høre. Som ungt Menneske dræbte han en Niels Skram paa Vognstrup i 1542. For at stifte Forlig med Familien drog hans Moder og nogle Mænd, Knud Rud havde udpeget, til Horsens og bød 1000 Jochimsdaler i Mandebod, men maatte af med 1500. Alligevel fik Dorthe Bølle ikke Tryghedsbrevet med hjem, idet Lensmanden paa Kallundborg Knud Gyldenstjerne havde taget det til sig og beholdt det, aabenbart for at drille hende. Vi ved nemlig fra et tidligere Brev mellem Knud Rud og ham, at han regnede hende for en intrigant Dame. 1550 var Knud Rud dog i Besiddelse af Brevet.

Den betydeligste af Børnene var utvivlsomt Otto Rud, der i mange Maader kom til at slægte sin Farbror paa. Han var bleven uddannet til Krigsmand i Udlandet. Af en eller anden Aarsag blev han fængslet i Hamborg, saa Kong Kristian den Tredie maatte udvirke hans Løsladelse. Han arvede Møgelkær.

Mest bekendt er han som Admiral efter Herluf Trolle under Syvaarskrigen. Han blev fanget af Svenskerne og døde som Fange i Finland af Pest 1565. Hans Lig blev ført hjem og begravet i Frue Kirke i København, hvor hans Hustru rejste ham et fornemt Gravmæle. Han var en mandig og gudfrygtig Mand. — Den ældste Datter Kirsten var gift med Herman Scheel til Junget. En Søn Mikkel døde ung. Den yngste Datter Birthe ægtede Aksel Arne til Søbysøgaard.

Dorthe Bølle døde i 1544 under et Ophold i København; hun blev ført til Vedby og begravet i den Hvælving, Knud Rud havde ladet indrette under Vedby Kirkes Kor. I Aaret 1550 var Knud Rud optaget af at bringe Orden i sit Brevkammer, der, hvad det ydre angaar, er bevaret uforandret til vore Dage. Han lod da affatte et Register over alle sine Dokumenter, som var forvarede i ikke mindre end 32 Skrin.

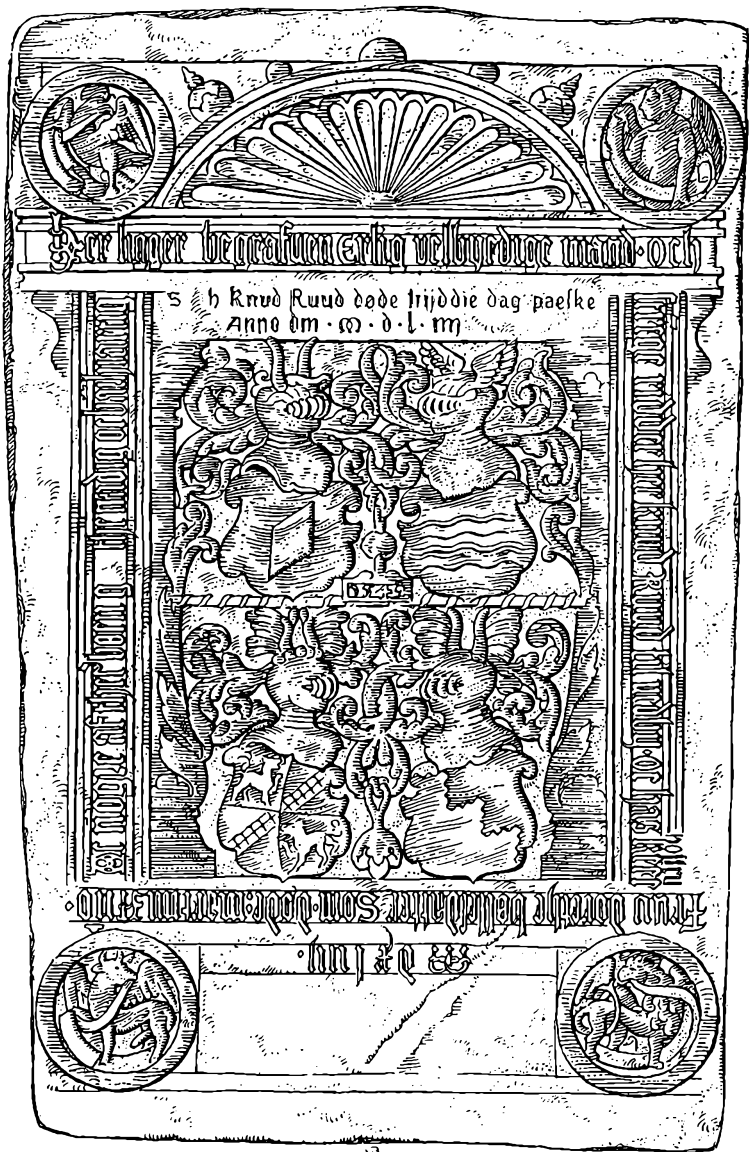
Knud Rud døde som en højt anset, rig og mægtig Mand. Et latinsk Digt af Professor Erasmus Lætus priser ham for hans pletfri Vandel, en Adelsmand værdig. Han omtaler de mange Kampe, han har maattet udstaa i sit lange Liv, og at han trofast har fortsat de Studier, som han dyrkede i sin Ungdom og ikke mindst, at han har bevaret sin Ungdoms Arbejdskraft til denne Dag.

En Maaned efter Sønnesønnen Knuds Fødsel døde Knud Rud paa Vedby, det var tredie Paaskedag 1554.

Paa den kolossale Ligsten, han havde ladet anbringe over Gravhvælvingen i 1549, staar: Her ligger begravet ærlig velbyrdig Mand og strenge Ridder Hr. Knud Rud til Vedby og hans Hustru Fru Dorthe Bøllesdatter, som døde 1544, og nogle af deres Børn. Gud være dem naadig og barmhjertig.“

Endnu er tilbage at omtale Knud Ruds Forhold til Danmarks Reformator, Hans Tausen. Desværre har Sagnet omspundet Forholdet med sit Net. Som vi har set i det foregaaende, brød Knud Rud mellem 1524 og 26 med Katolicismen i strengeste Forstand og stillede sig venligt over for den lutherske Forkyndelse. Erasmus Lætus giver ogsaa her Underretning. Han

Knud Ruds Ligsten

skriver: „Det var Mogens Gøye til Krenkerup, Erik Banner til Asdal, Absalon Brahe til Krogholm og Knud Rud til Møgelkær, Mænd der var uforlignelige i Anseelse og Hæder, ved hvis Hjælp, Raad og Virksomhed den evangeliske Læres Sæd fra først af blev saæet hos os og beskærmet, saa den har vokset sig stor til Frelsens overflødige Høst.“ Spørgsmaalet er nu, hvad der har bevirket dette Omslag hos Knud Rud, om Aarsagen er klog Beregning, da Frederik den Første protegerede den nye Lære, eller Bevæggrunden ligger dybere, f. Eks. staar i Forbindelse med Paavirkning fra Hans Tausen. Traditionen mener at vide, at det sidste har været Tilfældet. En Overlevering taler om, at Knud Rud i Egenskab af Lensmand i Odense er bleven opmærksom paa Hans Tausen, allerede mens denne var Elev i Odense Skole, og taget ham til Lærer for sine Børn. I den Form har Sagnet Uret, Hans Tausen var kun 13 Aar, da han forlod Odense. Forbindelsen mellem Knud Rud og Hans Tausen maa søges gennem Antvorskov, med hvis Prior, Eskild Thomsen, Knud Rud stod i Venskabsforbindelse. Her kan Knud Rud ikke have undgaaet at gøre Bekendtskab med den unge Munk, til hvilken Klostret nærede den Forhaabning, at han skulde blive en stor Støtte for Kirken. I en Alder af 22 Aar sendte Klostret ham 1516 paa Studierejse til Udlandet, hvor han studerede ved Universitetet i Rostock, hvorhen Knud Rud var draget 12 Aar tidligere. Her opholdt han sig i 5 Aar og tog Magistergraden, hvorefter han det sidste Aar holdt Forelæsninger der over Aristoteles. Med Klosters Tilladelse vendte han 1521 hjem og blev Læsemester eller Professor ved Universitetet i København. Ved Kristian den Andens Bortrejse 1523 drog han derpaa til Wittenberg, hvor han blev til Fasten 1524, da han fik Ordre til at vende tilbage til Klostret. Ved sin Hjemkomst skal han være bleven modtaget med stor Hæder og Pragt af Klostret. Men Piben fik en anden Lyd, da han Langfredag prædikede Lutherdom for Munkene. For at undgaa Priorens Trusel om Fængselsstraf, fortæller en Tradition, at Tausen flygtede bort til en Ø i en Skovsø, indtil Sult tvang ham tilbage. Han skal

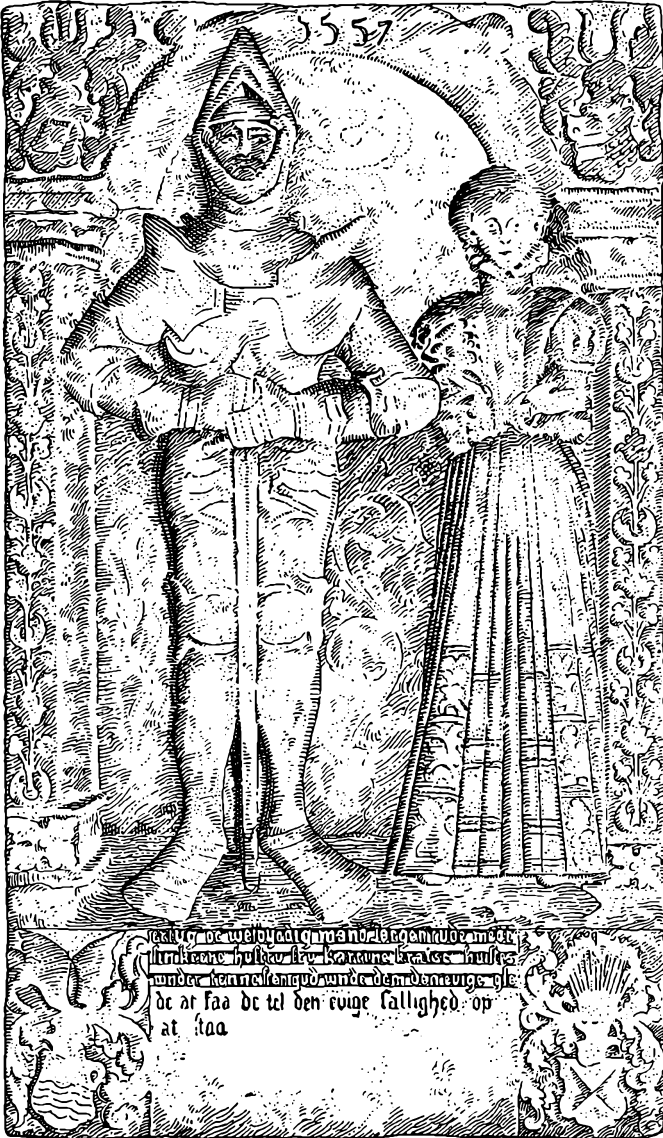
da være bleven kastet i et stinkende Fængsel, indtil Knud Rud og en Raadmand Albert van Goch gik i Forbøn for ham, og han i Stedet blev forvist til Viborg. Dette sidste skete i Slutningen af Aar 1525. Hvor meget rigtigt der er i denne Beretning om Tausens Flugt og Knud Ruds Forbøn lader sig næppe oplyse. Men der er ikke noget i Vejen for, at Knud Rud kan have grebet ind, da han som sagt i disse Aar mellem 1524—26 tydeligt nok skiftede Sind over for det nye. Om Tausen har haft Indflydelse paa ham i den Retning, og om han muligvis ved den Lejlighed har haft Ophold paa Vedby, før han drog til Viborg, og i den Tid undervist Knud Ruds Børn, hvoraf den ældste nu var 10 Aar, kan ikke oplyses, men noget har der vel været om det. Men Venskabsforholdet til Prioren paa Antvorskov brast ikke af den Grund. Om Knud Ruds Stilling til Hans Tausen i det bevægede Aar 1533 har vi hørt, men Initiativet til Tausens Tilbagevenden til Hovedstaden udgik utvivlsomt fra Mogens Gøye, Knud Ruds Indflydelse i Sagen har mere været bag Kulisserne. Alt i alt ved vi saaledes ikke andet, end at Knud Rud udpeges som den Adelsmand, der først af alle tog Hans Tausen under sin Beskyttelse.

Vedbygaards Arvtager *Jørgen Rud* var født 2. Februar 1517 paa Vedby og døbt den næste Søndag med følgende Faddere, Biskop Lage Urne, Abbed Henrik af Sorø, Prior Eskild Thomsen af Antvorskov, Hr. Mads Bølle, hans Morfader, Hans Krafse, hans senere Svigerfader, Henrik Gøye; St. Jørgen, St. Christoffer, der var hans Gudfader, Jomfru Maria hans Gudmoder, Oluf Daas Hustru Sophie Podebusk, Hans Billes Hustru Inger, Hans Urnes Hustru Anne, Erik Billes Hustru Johanne, Lars Grubbes Hustru Frue Anne og Jens Thomsens Hustru Margrethe. — Det var saaledes et anseligt Herskab, gejstlige og adelige Herrer med Damer foruden de høje Helgener, der stod Vagt ved hans Indgang i denne Verden.

Som ungt Menneske blev han i Grevens Fejde taget til Fange og ført til København, mens den øvrige Familie slap med Skrækken. Han kom dog snart ud og tilbragte en lang Aarrække i

Kongens Tjeneste og deltog i forskellige Hverv, bl. a. ledsagede han Prinsesse Anna paa det glimrende Brudetog til Sachsen og deltog i Turneringen ved Bryllupet i Turgau. Han var Marskalk hos Kongen, da han 1751 ægtede Karen Krafse, Datter af Hans Krafse til Basnæs og Lene Hak, med hvem han arvede Ottestrupgaard paa Lolland. Han var højtanskrevet hos Kong Kristian den Tredie og blev brugt af denne ved Underholdning og Led-sagelse af fyrstelige Personer ligesom hans Hustru maatte „drage“ Kammers for Kongens Datter. Adskillige Forleninger faldt i hans Haand, saaledes Mariager Kloster, Korsør og forskellige Godser i Norge, og ved Peder Oxes Bortrejse fik han Gisselfeld og Freds-gaard overdraget nogle Aar. Dog synes han bestandig at have været i Gæld. Hertil bidrog i høj Grad hans Deltagelse i Ditmarskertoget og Syvaarskrigen, hvorfor hans Søn Ejler senere an-søgte om Erstatning derfor.

Han var en haard Mand, som bestandig laa i Strid baade med Ligemænd og underordnede, hvorom der er bevaret flere Vidnesbyrd. En Gang maatte Kongen gribe ind og befale Forlig mellem ham og en anden Adelsmand. Med den kongelige Sekretær Hans Skovgaard til Knudstrup stod Jørgen Rud i intim Forbin-delse. Efter Tidens Skik levede Jørgen Rud kraftigt med rigelig Brug af de stærke Drikke, ogsaa derom taler hans Brevveksling sit Sprog; et Sted slutter han saaledes et Brev til sin gode Ven, Hans Skovgaard, med følgende Ord: „Kære Broder, maa du vide, at Hans Sten og Herlof Skave, de har redt mig til, saa at Forstand er ikke til at skrive.“ Brevet vidner i høj Grad om, at det var sandt. Jørgen Rud efterlod sig 6 Børn. Den ældste Søn Hans studerede i Padua, men døde ung, hvorfor Knud arvede Vedby. Ejler Rud fik Ottestrup, med hans Søn Borkard Rud uddøde Familien Ruds Mandslinie 1647. En Søn Otto døde ogsaa ung. Jørgen Ruds Hustru Karen Krafse døde paa Gissel-feld 1560 efter nogle Dage i Forvejen at have født 2 Døtre, Dorte og Karen Rud. Den første blev gift med Christian Gyl-denstjerne til Stjernholm, Karen ægtede Peder Grubbe til Ols-trup. Sidstnævnte skylder vi en Række Familieoptegnelser. Af

Jørgen Ruds Ligsten

begge disse Døtre er der bevaret Billede. Karen Krafse er bleven beskyldt for at have staaet i Forhold til Kong Frederik den Anden, men det har vist sig at være Opspind. Derimod stod Jørgen Rud i venskabeligt Forhold til Kongen. Det sidste Brev, der er bevaret til Jørgen Rud, er saaledes et fra Kongen, hvor han beder om at faa en graa Jagtklipper af ham. Godt en Maaned senere døde Jørgen Rud pludselig 5 December 1571, 54 Aar gammel. Han blev begravet i Vedby Kirke ved sine Forældres og sin Hustrus Side. I 1557, allerede inden sin Hustrus Død, havde han ladet fremstille en kolossal Ligsten, hvorpaa de begge er fremstillet, han som en Kæmpe holdende Sværdet med korslagte Hænder, hun næsten som en Dværg i Forhold til ham. Hun er iført Datidens lange Dragt med opstaaende Dyvekekrave. Paa Stenen staar: Erlig og velbyrdig Mand Jørgen rude med sin kere Hustru fru Karrine Krafse hwile under denne Sten. Gud unde dem den evige glæde at faa og til den evige Salighed op at staa. — Han har foræret Vedby Kirke et forgyldt Krucifiks, som bærer hans og hendes Navnecifre og Vaaben. Se Side 31.

Ved Jørgen Ruds bratte Død var hans to Sønner Hans og Knud Rud tilligemed Fætterten Knud Ottesen Rud fra Møgelkær ved Universitetet i Padua, hvor de endnu opholdt sig i Aaret 1573. Dette benyttede Farbroderen Erik Rud sig af, idet han under Paaskud af at være Værge for Jørgen Ruds Børn drog ind paa Vedby og huserede der, som han lystede, uden at spørge Sønnerne derom. Det hedder i en senere Stævning, at han var draget ind paa Vedbygaard og forvaltet og brugt efter sin egen Villie: Guld, Sølv, Klenodier, ladet hugge og bortsælge Skovene, brugt Bønderne som sine egne og bortsolgt deres vordnede Sønner. — Efter Farbroderens Død i 1577 har formodentlig Knud Rud rejst Sagen ret hurtig over for Fætterten Knud Eriksen Rud til Sandholt og er bleven ikendt Erstatning ved Herredagen. Men da Forpligtelserne ikke blev opfyldt, udtoges Stævning 1597, hvorved vi lærer Sagen at kende. Men først 1600, da Knud Rud var blevet Lensmand paa Københavns Slot, endte Sagen ved Kongens Mellekomst med, at der blev

ydet Erstatning, og to Mænd blev udmeldte til at have Indseende med, at Loven skete Fyldest. Saaledes lykkedes det efter 29 Aars Forløb Knud Rud og Søskende at opnaa deres Ret.

For øvrigt led Knud Rud som sin Fader af stadig Penge-mangel og maatte laane. Pudsigt nok fandt han en Dag i Bedstefaderens Arkiv paa Vedby et Brev paa, at denne havde forstrakt Kong Kristian den Tredie med 500 Daler, og et andet Brev paa, at Abbed Niels paa Sorø Skoles Vegne havde laant 700 Daler og 300 Guldgylden. Da var der Velstand. Om det lykkedes Knud Rud at faa disse gamle Fordringer kendt gyldige, vides ikke, men Kongen lod Sagen undersøge. Begrundet paa disse trykkende Omstændigheder synes Fætteren og Studiefællen fra Padua, Knud Ottesen Rud, at have været Medejer af Vedby Gaard, i hvert Fald nævnes han i Indskriften paa Vedby Kirkes Korbue „til Vedbygaard“. Han opholdt sig hos Fætteren og døde der ugift 1589 og blev begravet i Vedby Kirke. Først efter Fætterens Død indtraadte Knud Rud i Ægtestanden. Han ægtede Hilleborg Gyldenstjerne, Datter af Mogens Gyldenstjerne og Ane Sparre til Stjernholm, med hvem han fik 3 Døtre, Karen, Ane og Lene Rud, af hvilke sidstnævnte arvede Vedby. Knud Rud synes at være død kort efter 1617, og med ham var Rud'ernes Mandslinie ude paa Vedbygaard.

Lene Rud var født paa Vedby 24. Januar 1594. Hun ægtede 1614 i Slagelse Jørgen Eilersen Grubbe, Søn af Rigskansler Ejler Grubbe og Kirstine Lykke. Han var 10 Aar ældre end hende. Som andre Adelsmænd i Datiden havde ogsaa han studeret i Udlandet bl. a. i Genf. Derefter gik han i udenlandsk Krigstjeneste. I Hidsighed kom han der engang for Skade at skyde sin egen Ritmester og maatte flygte i Kvindeklæder. Ved Kongens Hjælp lykkedes det ham siden mod Penge og Betaling at faa Sagen ordnet. Før han blev gift med Lene Rud, havde han været gift med en Mette Lykke, med hvem han havde 1 Søn og 2 Døtre. Han havde deltaget i Kalmarkrigen som Ritmester. Efterhaanden tilstodes der ham forskellige Forleninger paa Lolland og i Thy, selv ejede han tre Godser, Tostrup paa Lolland,

Snedinge paa Sjælland og Hageløs i Skaane. Han døde i København 1640.

I Hjemmet paa Vedby voksede i disse Aar en anselig Børneflokk op. Han og Lene Rud skal have haft 19 Børn, hvoraf der kendes Navne paa 16 til 17. Ved Faderens Død var dog kun 11 i Live, 4 Sønner og 7 Døtre. Mest bekendt af Døtrene blev Regitse, der var gift med en af Kristian den Fjerdes uægte Sønner, Hans Ulrich Gyldenløve, Befalingsmand paa Kronborg og Frederiksborg, som døde 1645. Hun var alt andet end tiltalende og bragte siden Skam over Familien ved Beskyldningen for Giftblanderi mod Grev Parsbergs Enke og døde i Fængsel paa Hammershus 1689. —

Efter den sidste mandlige Ruds Død i 1647 optoges Familien af vidtløftige Arvestridigheder, som strakte sig over det meste af 20 Aar. Lene Rud blev derved Arving til store Jordegodser bl. a. Rudbjerggaard paa Lolland, men inden hun kom i Besiddelse af Herlighederne, udbrød Svenskekrigen, og det meste af det blev ødelagt. Datteren Ide bragte Rudbjerggaard til Frederik Barnevitz, hvem hun ægtede i 1648. Han var en af Danmarks rigeste Mænd. Men kun 31 Aar gammel døde han paa Rudbjerggaard 1653 til stor Sorg for Familien. Af Ligtalen, som er trykt, faar vi et levende Indtryk af det hjertelige Forhold mellem Mor og Datter og Svigersøn. Siden boede Lene Rud gerne hos Datteren paa Rudbjerggaard. Her døde hun. Datteren skriver i sine Optegnelser: 1671, 24. Oktober kaldte Gud min hjerte allerkæreste gode Moder her paa Rudbjerggaard udi hendes Alders 77 Aar. Gud give hende en glædelig og ærefuld Opstandelse, og stod hendes Begravelse i Nakskov.

Af Sønnerne skal nævnes Christian Grubbe, som døde samme Aar som Svogeren Barnevitz. Ejler Grubbe, som ogsaa døde før Moderen, og endelig Alexander Grubbe og Sivert Grubbe, som overlevede hende. Sivert var den yngste af hele Flokken. Han arvede Vedby ved Moderens Død.

Sivert Grubbe var født paa Vedby 7. Oktober 1636, gik paa Herlufsholm Skole og søgte senere Uddannelse i Udlandet, men

var hjemme og deltog i Svenskekrigen som Fændrik. Han ægtede 1666 Hille Bülow Christiansdatter af Familien Wetendorf. Det unge Par boede paa Vedby og bestyrede Gaarden i Moderens Navn. Han overlevede kun Moderen $\frac{1}{2}$ Aar, idet han døde 24. Juni 1672 og efterlod en Søn Jørgen Rud Grubbe og Datteren *Lene Kirstine Grubbe*. Efter hans Død maatte Familien 1674 skille sig af med Nørreager og nøjes med Hovedgaarden.

Hille Bülow sad nu tilbage paa Gaarden med den fireaarige Søn og Datteren. Hun indgik 1679 nyt Ægteskab med Prins Jørgens Staldmester, Matthias Friederich Lützow. Han døde 26. April 1696, 63 Aar gammel. Selv døde hun først i 1718. Et Ærevers i Kirken fortæller om hans Gavmildhed mod Vedby Kirke, ellers er intet bevaret om ham. Imidlertid fristede Hille Bülow den Sorg, at Arvingen til Gaarden, den unge Jørgen Grubbe, døde som Løjtnant i den danske Hær paa et Tog til Sachsen 29. December 1700. Han blev kun 32 Aar. Tilbage var Gaardens Ejerinde nu med 2 Døtre, Lene Grubbe af første og Ane Cathrine Lützow af sidste Ægteskab. Et Ærevers i Kirken beretter om den tunge Sorg. Lene Grubbe havde imidlertid ægtet Friederich August Barner af Familien Barner fra Meklenborg. Han var kommen herind som Militær og døde som Oberstløjtnant. Ogsaa han satte Livet til i Udlandet, idet han faldt i Slaget ved Gadebusch i Meklenborg 20. December 1712. Om hans Forhold til Vedbygaard er ikke andet bekendt, end at han 1711 erhvervede Juspatronatus til Reerslev Kirke. Nu sad yderligere en Enke tilbage paa Vedby. Men 3 Aar senere 1715 indgik Lene Grubbe nyt Ægteskab med Carl Frederik Barnevitz. Han synes at have bragt det hele i haabløs Gæld. Ved hans Død 1736 var Gaarden og Godset pantsat til Amtmand over Tønder Amt von Holstein, og desuden havde en Oberstløjtnant Barner Pant i den for 6500 Rigsdaler og Ane Cathrine Lützow havde 2000 Rigsdaler staaende i Gaarden. Der blev til sidst ikke andet for, end at Lene Grubbe maatte give efter for Kreditorernes Forlangende og lade Gaard og Gods gaa til Tvangsauktion. Denne fandt Sted 14., 21. og 28. Marts 1738. Hele Herligheden købtes

af Oberstløjtnant Joachim Barner for 14.000 Rigsdaler. Lene Grubbe underskrev Skødet af 8. Juli med følgende Ord:

„Alt hvad foranstaaende Skøde ommelder er med min Tilladelse og efter min Begæring til Kreditorernes og mine Arvingers bedste ved offentlig Auktion solgt og afhændet, hvilket ej alene her ved min Haand og Segl bekræftes, men jeg deklarerer tillige, at den fulde Købesum til Panthaverne, saavidt tilstrække kunde, er udbetalt, saa jeg af Købeskillingen intet haver at fordre.“

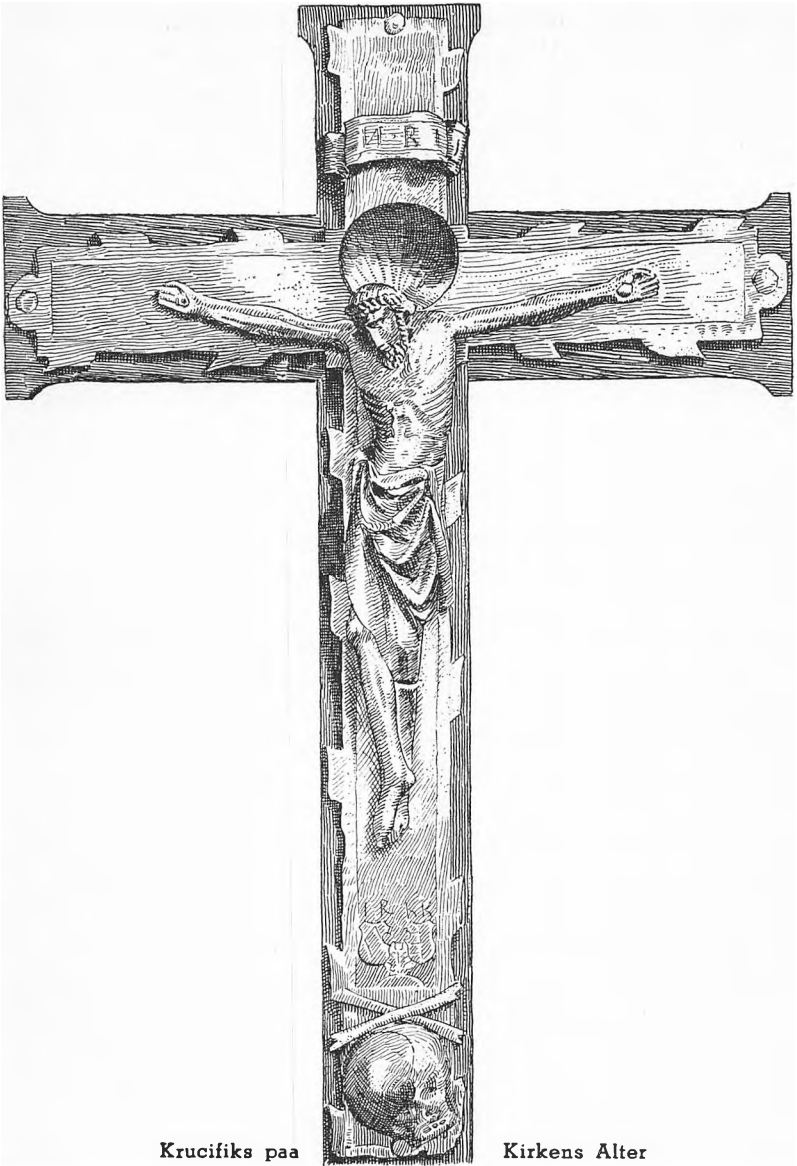
Vedbygaard, den 8. Juli 1738.

Salig Jægermester Barnevitzes Efterladte.

L. K. Grubbe.

Det var Rudernes og Grubbernes sidste Ord paa Vedbygaard. Hvad der er blevet af hende og hendes skrøbelige Halvsøster Frk. Lützow, kendes ikke.

Inden vi forlader Rudslægtens Tid paa Vedby, maa vi endnu mindes en Episode fra Svenskekrigens Tid, da Gaarden blandt sine Beboere talte en Mand, der siden skulde gøre sit Navn udødeligt i den danske Kirkes Historie, nemlig Thomas Kingo. Dengang var der paa Vedby en Godsinspektør Karsten Atke, hvis Broder var Borgmester i Slingerup, Kingos Fødeby. Gennem denne sidste kom Kingo efter endt Embedseksamen som Huslærer til Vedbygaard 1659. Det har dog næppe været andre end Atkes egne Børn, Kingo har taget sig af, da Lene Ruds Børn var voksne paa dette Tidspunkt. Omtrent samtidig med Kingos Ankomst til Vedby vendte de to yngste Sønner paa Gaarden, Ejler og Sivert Grubbe, tilbage fra Udlandet. De to adelige Junkere syntes godt om den livlige Huslærer, de spadserede sammen og diskuterede Dagens Spørgsmaal, ja, de lærte ham Fægtekunsten, hvad der nok kunde være Brug for i de urolige Tider i 1659—60, og det varede heller ikke længe, før Kingo kom til at vise Prøve paa sin Færdighed. En Dag indfandt en svensk Kornet sig paa Gaarden og lod uden videre en Hoppe trække ud af Stalden. Kingo traadte imidlertid hen

Krucifiks paa

Kirkens Alter

v3

til ham og fremviste et Beskyttelsesbrev for Gaarden, som han havde erhvervet af den svenske Konge gennem Borgmesteren i Slingerup. Men da denne ikke ænsede Brevet, gik Kingo løs paa ham med sin Kaarde saa drabeligt, at han til sidst faldt over sine egne Sporer og maatte bede om Pardon. De unge Grubber var Vidne til denne Scene; men da de alle tre bag-efter spadserede en Tur sammen og gik og „ræsonnerede over Victorien“, som det hedder, listede Kornetten sig ind paa dem og affyrede en Pistol mod Kingo, saa Kuglen gik gennem hans Kæbe, og han kom til at bære Mærke deraf til sin Død. De unge Grubber for da løs paa Svenskeren, rev ham af Hesten og gennempnyglede ham. — En anden Gang, da samme Kornet skulde hente Fourage paa Gaarden, holdt Kingo sig borte, men Godsinspektøren og Gaardens Skytte fulgte efter ham. Undervejs blev Kornetten irriteret paa dem og sigtede paa Atke med en Pistol, men Skytten kom ham i Forkøbet og skød Kornetten ned. Det havde nær blevet en farlig Historie for Atke, han blev ført fangen til Svenskernes Lejr, og slap først fri, da hans Hustru opsøgte den svenske Konge personlig og forklarede Sagen.

Under Opholdet paa Vedby begyndte Kingo at stemme sin Harpe. Et utrykt Digt „Nævetud og Knud herud“ skildrer saaledes Juleoplevelser fra 1660, da Befolkningen begyndte at aande op efter Krigens Rædsler og gav sig hen i alskens Julemorskab. Ogsaa efter at Kingo forlængst havde forladt Vedby og var bleven Kapellan i Kirke-Helsing, stemte han Harpen til Pris for Vedbygaardsegnens Skønhed, saaledes i det smukke Afskedsdigt til Karsten Atke fra 1666.

— Til Minde om Kingos Ophold paa Vedbygaard har Godsejer Lund ladet opsætte en Portrætmedaillon med Kingos Billede i Vedby Kirke.

FAMILIEN BARNER PAA VEDBYGAARD 1738-1818

Gehejmeraad Barner

Den nye Ejer af Vedbygaard *Joachim Hartvig Johan Barner* var af Meklenborgsk Adel, en Brodersøn af Friederich August Barner, Lene Grubbes første Mand. Han var født 1699 i Meklenborg og kom herind som Militær. Efter at han var gaet af som Oberst, blev han 1746 Stiftamtmand over Kristianssand i Norge, men vendte 5 Aar senere tilbage som Amtmand over Holbæk Amt med mere. To Aar efter at han havde købt Vedby, ægtede han Dronning Sofie Magdalenes Kammerfrøken, Mette Amalie Rosenkrantz, som Dronningen benaadede med Ordenen de l'union parfaite. Hun døde paa Vedby 1755 og blev begravet i Vedby Kirke, deres Børn, 1 Søn og 2 Døtre, døde som smaa. To Aar senere ægtede han Elisabeth Tugendreich von Grambow, men dette Ægteskab blev alt andet end lykkeligt. Deres tre Sønner døde ogsaa som smaa.

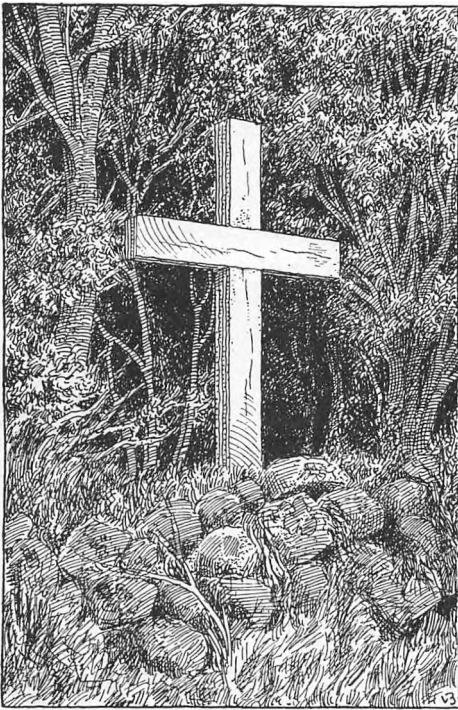
Gehejmerraad Barner var ellers en betydelig og velvillig Mand, som gjorde meget for Gaarden og Egnen. Ogsaa Kirken og Skolen tog han sig af. Hofman berømmer ham i sine Foundationer for alle de mange Oplysninger, han forskaffede ham om Herregaarde og lignende.

En Tradition vil vide, at han under en svær Sygdom havde afgivet et tredobbelt Løfte, om at han, hvis han kom sig, vilde rejse Kirken et Lighus, Gaarden en Spisesal og Byen et Hospital. Lighuset er det saakaldte Barnerske Ligkapel ved Kirkens nordre Side, en stilfuld Rokokobygning. Spisesalen fik han ogsaa fuldført, bygget til Vestfløjen. Derimod overlod han til sin Efterfølger at bygge Hospitalet; det blev kun en beskedene Indretning. Kort efter at have taget sin Afsked døde han paa Vedbygaard 17. December 1768 og blev begravet i Kapellet.

I Joachim Barners Tid foretoges en gennemgribende Restauration navnlig af Gaardens Sydfløj, hvorved den fik den Skikkelse, den nogenlunde har den Dag i Dag, bortset fra det udvendige.

Ifølge Amtmand Barners Testamente af 17. Maj 1767 oprettedes Vedbygaard til et Stamhus for den barnerske Familie under Navn af *Barnersborg*. Den første Besidder af dette Stamhus blev hans Fætters Søn *Helmuth Gotthardt Barner*. Han var født i Meklenborg 1714 og ligeledes kommet til Danmark som Militær. Han var Generalmajor og ejede i Forvejen Alkestrup og Egemark. I sit første Ægteskab havde han ingen Børn, men i Ægteskabet med Henriette Margrethe Lente Adeler fik han 3 Sønner og 2 Døtre. Fra disse tre Sønner nedstammer de 3 nuværende Linier af Familien Barner, Alkestruplinien, Vedbygaardlinien og Eskildstruplinien. Generalmajor Barner oprettede Hospitalet i Vedby, en Fribolig for 6 fattige. Helmuth Barner døde paa Alkestrup 1775 og blev ikke begravet paa Vedby.

Sønnen *Hartvig Gottfried Barner* var ved Faderens Død kun 12 Aar, hvorfor hans Moder forvaltede Godset til sin Død 1786. Ogsaa han var to Gange gift, først med en Friherreinde von Lehn og efter hendes Død med *Conradine Erica Johanne Fabricius de Tengenagel*, med hvem han havde 4 Sønner og 1 Dat-

Skellebjærgkorset ved Skellebjærg Vænger, rejst til Minde om en Miagerning

ter. Han fik 1794 Tilladelse til at sælge Stamhuset mod at substituere en Fideikommis Kapital paa 60.000 Rigsdaler for Familien. Han erhvervede saaledes Vedbygaard som sin Ejendom og bortsolgte Lystgaarden Conradineslyst, der var opkaldt efter hans Hustru. Han udskiftede i 1795 Gaardene i Vedby og fik afsluttet en Ordning med Godsets Bønder om Hoveriydelserne. Ved hans Død i 1811 var den ældste Søn kun 11 Aar gammel. Enken blev snart træt af den store Ejendom, tilmed da de trange Tider for Landbruget meldte sig, hvorfor hun 1818 solgte Gaard og Gods til Assessor Peter Sigvard Neergaard for 60.000 Specier. Et Minde fra Barnernes Tid er bevaret i det gamle Lysthus med Stenbordet af ølandsk Marmor. Det bærer endnu Navnet Fru Barners Lysthus. Dermed var Barnernes Tid forbi paa Vedbygaard, den havde varet 80 Aar.

FAMILIERNE NEERGAARD OG GAMST 1818-1917

Assessor Peter Sigvard Neergaard var født 1785, altsaa en Mand paa 33 Aar, da han overtog Vedbygaard. Hans Hustru var Caroline Frederikke Louise Busky. Takket være Biskop Madsens Ungdomsbekendtskab med Familien, dels gennem Pastor Schnegelsberg i Vinding, hvis Hustru Betty var Neergaards Datter, og dels gennem hendes Søster Louise Neergaard, er vi i Stand til at give et Indtryk af Livet paa Vedbygaard i Assessorens Tid.

Neergaard var en streng og myndig Mand, for hvis Vrede alle bar den dybeste Respekt, baade i Hjemmet og paa Gaarden. Alt Arbejde skulde udføres med den yderste Akkuratesse, hvad enten det paahvilede Folkene, Husmændene eller Hovbønderne. To Ladefogder dirigerede Arbejdet, men pludselig kunde Assessoren uanet indfinde sig til Hest for at inspicere, og Ve de arme, om der var noget at udsætte. Landbruget under Vedbygaard blev bragt i Orden i Neergaards Tid og gav efterhaanden ogsaa stort Udbytte, saa Familiens Velstand voksede. Skovene havde i endnu højere Grad hans Interesse, og han efterlod dem i den fineste Orden, bevokset med store Træer. I Haven var det ogsaa Trævæksten, der særlig blev vaaget over.

Derimod interesserede han sig ikke meget for Gaardens Bygninger. Nordfløjen forfaldt ganske, efter at hans Svigermoder, som boede der, var død. Han nedbrød Spærremuren mod Øst paa Gaarden med de Smaabygninger, der var opførte ind mod den, og levnede blot en Mur paa et Par Alens Højde.

Til daglig førte Familien et stille Liv og omgikkes faa, men en Gang om Sommeren indbødes til Dans i Spisesalen; og om Julen holdtes en større Festlighed for Egnens Honoratiores, ved hvilken Lejlighed Assessoren ret gav Rollen som den elskværdige, yderst belevne Vært. For sine mange Børn, godt en halv Snes, holdt han Huslærer; en af disse var den senere Pastor Schnegelsberg, der ægtede en af Døtrene. Han havde stor Indflydelse paa, at den unge begavede Gaardmandssøn fra Toustrup i Vinding, Peder Madsen, kom paa Viborg Skole. Morsomt nok mødtes

saaledes den vordende Ejer af Gaarden med en Datter fra Vedbygaard, og Forbindelsen blev vedligeholdt hele Livet. Derimod er det naturligvis Opdigt, at han i sin Studietid skulde have modtaget Undersøttelse af pekuniær Art fra Familien.

Hjemmet var i Neergaards Tid stilfuldt og fornemt. Man brugte væsentlig kun Sydfløjen til Beboelse. Spisesalen gik dengang under Navnet Hvidsalen, den store Dagligstue hed Blaa-salen.

Ved Avlsgaardens Brand, 1832, tabte Neergaard Interessen for selv at drive Gaarden og bortforpagtede den. Samtidig fik han Tilladelse til at oprette en Arvefæstegaard af 4 sammenlagte Bøndergaarde; den kom til at hedde Buskysminde og gik over til en Søn.

I Aaret 1844 afhændede han Gaard og Jord for 246.000 Rigsdaler til Forpagter O. O. Meldahl paa Løvegaard.

Olaus Olavius Meldahl var en brutal Herre over for alle sine underordnede; de eneste, han kom nogenlunde ud af det med, var Hovbønderne, hvis Ydelser han 1846 fik afløst med Penge. Værst gik hans Regimente ud over Skovene og de gamle Bygninger. De prægtige Skove, Neergaard havde efterladt sig, blev næsten ødelagte i hans Tid. Skellebjerg Vænger forhuggede han i den Grad, at han søgte om Tilladelse til at lægge dem under Ploven, hvad dog blev nægtet. — Paa Bygningerne blev intet kostet, det hele lignede efter Meddelelser fra den Tid, nærmest en Røverrede.

1853 solgte han Vedbygaard med 50.000 Rigsdalers Gevinst foruden de store Summer, han havde presset ud af Gaarden.

Køberen var *Oliemøller F. W. Schytte*. Heldigvis fandt han nogle Maaneder senere en Liebhaber til Gaarden i Agent Henrich Gamst fra København, som overtog den gamle Borg for 325.000 Rigsdaler i den Hensigt at redde den fra Undergang. Og det var paa høje Tid, om Bygninger og Gods skulde bevares. Dette skete i 1854.

Henrich Gerner Gamst, som saaledes 1854 kom i Besiddelse af Vedbygaard, havde indtil kort i Forvejen været Ejer og

Leder af et stort Industriforretagende i København. Han var Søn af Kaptajn Smed Hans Christensen Gamst, der var indvandret til Hovedstaden fra Landsbyen Gamst ved Kolding. Et Støberi paa Vestervold (hvor bl. a. den gamle Bagladekanon paa Tøjhusmuseet fra 1769 er støbt), som han startede, voksede efterhaanden op til en stor Historie, som forskaffede Familien en anselig Formue. Moderen hed Martha Marie Nitsh født Storck. En Datter Anna Christiane Gamst blev gift med senere Amtsprøvt i Vær, Henrich Schmidt, Bedstefader til den kendte Ægyptolog Professor Valdemar Schmidt. En Halvsøster til Henrich Gamst blev Moder til Hans Christian Lund, som først var Gamsts Kompagnon i Firmaet og senere blev hans Efterfølger som Ejer af Vedbygaard.

Henrich Gamst, der alle Dage forblev ugift, var en førende Mand inden for sit Fag. Allerede i 1803, ved Faderens Død, overtog han det store Foretagende, som han Aar efter Aar udvidede. Fremfor alt dreves en omfattende Klokkestøbning, mang-

foldige af Landets Kirkeklokker er støbt eller omstøbt af Gamst. Allerede i 1836 optoges Søstersønnen i Ledelsen. Men foruden at være en betydelig Forretningsmand, var Gamst ogsaa en i vide Kredse anset Mand, han var saaledes 1830—46 Borgerrepræsentant i Hovedstaden, 1834—40 Stænderdeputeret og var Medindbyder til Oprettelsen af Thorvaldsens Museum og Medstifter af Industriforeningen.

Efterhaanden blev han imidlertid træt af det forcerede Liv, solgte Bedriften til Winstrup og Gamél for at tage Ophold paa Landet tilligemed sin Søstersøn og dennes Hustru Pauline Friis. En Del af sine Penge anbragte han i Nationalbankaktier, som han købte til en Kurs af 30 og solgte, da de stod i 180. En Ejendom paa Vestervold, hvor han en Tid boede efter at have afhændet Støberiet, og et Landsted, Ordrupshøj, som ogsaa tilhørte ham, skilte han sig efterhaanden af med. Anledningen hertil var, at han 1854 havde erhvervet Vedbygaard for 325.000 Rigsdaler. Det var hans og hans Søstersøns Hensigt at vie deres Kræfter og Formue til at bringe dette højst forfaldne Herresæde paa Fode, baade med Hensyn til Bygninger, Landbrug og Skovvæsen. Det kom til at koste en Formue, inden Restaurationen kunde siges at være fuldført, ved Begyndelsen af indeværende Aarhundrede.

Agent Gamst, som han gerne kaldtes, nøjedes med at sætte alt i beboelig og brugelig Stand. Saaledes fik Sydfløjen en gennemgribende Restauration, og Vestfløjen blev ombygget. Efterhaanden blev Avlsbygningerne fornyede, og Mark og Skove satte i god Stand. En Del Fæstegods blev bortsolgt. Ogsaa de to Kirker, Reerslev og Ruds-Vedby, som hørte til Gaarden, undergik en grundig Restauration.

Ved sin Gavmildhed og Hjælpsomhed over for alle, som han kom i nærmere Berøring med, vandt Gamst i de faa Aar, han fik Lov at glæde sig over sit kære Vedbygaard, sig alles Agtelse og Hengivenhed, og mange sørgede oprigtigt, da han paa sin Fødselsdag 3. September 1861 lukkede sine trofaste Øjne for sidste Gang. Hans Søstersøn og dennes Hustru, som var

Godsejer Hans Chr. Lund

indsatte til Arvinger af Vedbygaard og en stor Del af Formuen, var paa dette Tidspunkt paa en Rejse i Norge.

Hans Christian Lund († 7. September 1871 i København) og hans Hustru *Pauline Friis* († 2. Maj 1892) fortsatte i Onkel Gamsts Spor i Omsorgen for den gamle Gaard; der blev opført en Veranda, et Hissetaarn, Drivhuse og Avlsbygninger, foruden at Nordfløjen i 1871—72 blev grundig restaureret. Efter sin Mands Død varetog Fru Lund i de følgende 21 Aar selv hele Styret af den store Ejendom med overordentlig Dygtighed, saa end ikke de mindste Enkeltheder undgik hendes Opmærksomhed. I sin Mindetale om hende skildrer Professor P. Madsen hende som en ualmindelig Personlighed, hvis lyse Forstand, hurtige og sunde Omdømme, kraftige Vilje og overordentlige Energi gjorde, at hun kunde styre med Fasthed og Myndighed. Som sin Mand tog hun sig med stor Kærlighed af fattige og nødlidende blandt Egnens Beboere. Et større Legat, bærende Godsejer Lunds og Hustrus Navn, uddeles hvert Aar til trængende i Sognet.

Saaavel i Gamsts som i Lunds Tid førtes der om Sommeren

Fru Pauline Lund

et herskabeligt Liv paa Vedbygaard. Slægt og Venner, som den senere Professor Valdemar Schmidt, Grosserer Theodor Baagøes, Præsteenken Fru Storck og flere var stadige Gæster. Men ogsaa adskillige andre hørte til Familiens Omgangskreds, foruden Besidderne af Omegnens Herresæder, deriblandt Mænd som Forfatteren Just Matthias Thiele, Professor Haagen Aagesen, Justitsraad Holm, Fader til Professor Hans Holm, Landskabsmaleren Kølle, Kommandør Wilde med flere. Om Vinteren boede Familien i en Lejlighed i Hovedstaden, hvis ikke der foretoges Rejser til Udlandet.

Efter Fru Lunds Død gik Vedbygaard i 1892 over til hendes Adoptivdatter *Charlotte Madsen* født *Storck*, som var en Datter af Pastor Johan Frederik Storck til Sæby og Gershøj og dennes anden Hustru Louise født Komtesse Trampe. Pastor Storck havde tidligere været gift med Godsejer Lunds Søster Charlotte Lund, efter hvem Datteren af andet Ægteskab var opkaldt.

Ved Pastor Storcks tidlige Død i 1854, kort efter at Agent Gamst og den tidligere Svoger havde købt Vedbygaard, be-

sluttede denne sidste og hans Hustru sig til at tage den unge faderløse Præstedatter til sig, og indsatte hende senere til deres Universalarving. Hun, der var født i Sæby Præstegaard 13. Maj 1842, kom saaledes til at tilbringe en stor Del af sine Ungdoms-aar paa Vedbygaard og voksede sammen med den gamle Gaard, som hun allerede tidlig satte sig for at føre tilbage til sin gamle Skikkelse, naar hun engang blev Ejer af den.

Det var ogsaa gennem Forbindelsen med Godsejer Lund og Hustru, at hun gjorde Bekendtskab med sin senere Ægtefælle, *Professor i Theologi ved Københavns Universitet, Peder Madsen*, idet de havde truffet den unge Theolog under hans Studierejse i Rom. Ægteskabet blev indgaaet i 1881.

Professor Madsen, der var født 28. August 1843 paa Gaarden Toustrup i Vinding Sogn i Vestjylland som Søn af Gaardejer og Sognefoged Mads Jensen Toustrup og Hustru Mette Kirstine Pedersdatter, havde efter endt Embedseksamen allerede i en Aarrække gjort sig gældende som en fremragende Manuduktør, da han umiddelbart efter en længere Udenlandsrejse 1874 ansattes som Docent og kort efter som Professor ved Universitetet.

I denne Stilling lykkedes det ham i Løbet af faa Aar i Kraft af sin grundmurede Lærdom, sin store Besindighed og Redelighed og dybe kristelige Fromhed at skabe sig en Position ikke blot blandt Theologer og Præsteskabet men i hele den danske Menighed, som det har været faa givet at opnaa, om i det hele taget nogen. Midt under stærke aandelige Brydninger, som de i hans Tid foregik herhjemme, særlig mellem Grundtvigs Disciple og en landsomspændende, indremissionsk Vækkelse under Vilhelm Becks Førerskab, stod Professor Madsen med sin store Indflydelse paa de vordende Præster i irenisk grundkristelig Aand som den eneste virkelig samlende Personlighed, en Position, der bare altfor sent løftede ham op paa Sjællands Bispestol, en Plads, han i mange Aar havde været selvskreven til.

Ved Siden af den noget tunge, lærde men tillige forunderlig milde og livlige Professor stod hans ikke mindre særprægede og betydelige Hustru, hvis impulsive Natur og overordentlig dyg-

tige praktiske Handlekraft paa skønneste Maade udfyldte hans jydsk Sindighed.

Det var dette sjældne Ægtepar, der i Aarene fra 1892 til Biskoppens Død 1911 og Bispindens i 1917, altsaa ialt i et Spand af 25 Aar skabte det sidste Hjem paa Vedbygaard, som har sat dybe Spor paa Grund af sin lødige kristne Kultur og dybe Menneskelighed, ikke blot i danske Præstehjem, men ogsaa viden om.

Naar Professor Madsen og Hustru efter endt Universitets-eksamen drog til Vedbygaard, fulgte ikke blot en Flok unge theologiske Kandidater og Studenter med, men en stor Del af de førende Theologer og Præster i Landet, ja fra hele Skandinavien satte hverandre Stævne paa det gæstfri Herresæde for at nyde godt af Samværet med det barnløse Ægtepar, der fandt saadan en Glæde i at dele ikke blot de store jordiske Herligheder, der var dem betroet, men ogsaa deres Personligheders dybe Indhold med en stadig voksende Vennekreds.

Paa en vis Maade var Livet paa Vedbygaard i de Tider kun en Fortsættelse af det inderlige Forhold, hvori Professor Madsen og Hustru i det daglige i Hjemmet i Hovedstaden stod til unge og ældre Theologer, hvor der holdtes aabent Hus en Gang om Maaneden for de studerende med Aftensmad over hele Linien, efterfulgt af hyggelige og belærende Drøftelser af Tidens brændende Spørgsmaal under Professorens Ledelse, og hvor ogsaa mange enkelte visse Dage nød udstrakt Gæstfrihed ved deres Bord. Men der var alligevel en inderligere og mere hjemlig, fortrolig Tone over det daglige Samliv med Professorfamilien og dens gamle Venner, naar Hjemmet var paa Vedbygaard.

Og alt mens Aarene gik, det ene efter det andet, oplevedes det, hvorledes den gamle Borg, Hjemstedet for det altsammen, som man havde set skjult under Aarhundreders Hvidtekalk og moderniseret som en Olding, der har skullet følge med Tiden, kastede Forklædningen og rejste sig i sin fordums Skønhed som den, den var, et Barn af Middelalderens tunge Alvor og Renaissancetidens stærke Selvfølelse formælet med Rokokotidens Pragt og Nutidens Hygge.

Det er et ejendommeligt Træk i Datidens aandelige Liv, at der, foruden det smukke Kulturliv af gammelkirkelig Farve paa Vedbygaard, samtidig et Par Mil derfra, i Ørslev Præstegaard ved Slagelse, levedes et rigt aandeligt Liv under udstrakt Gæstfrihed mod Venner fra det hele Land med Præstefolkene Vilhelm og Nina Beck som ledende Personligheder. Niveauet og Kredsen der var ikke saa lidt forskellig fra den paa Vedbygaard, men ingen kan nære Tvivl om, at det Kristenliv, der levedes der i Indre Missions Højborg, med aabent Hus det meste af Aaret, har øvet en dybtgaaende Indflydelse paa store Dele af vort Folk den sidste Fjerdedel af det nittende Aarhundrede. Samtidig og noget tidligere endda fandt grundtvigsk Aandsliv tilsvarende Brændpunkter i de førende Højskoler i Datiden, Askov under Ludvig Schrøder, Testrup med Nørregaard og Vallekilde under Trier, med deres Hjem og Gerning. De gav sig selv og deres Hjemliv hen for at skabe kristeligt og kirkeligt Liv i Danmark dengang, hvad enten Arnestedet var det ene eller det andet Sted, mens de tilsvarende Centraler nu i vore Dage har til Huse paa Nyborg Strand, Liselund og lignende Steder.

Det vil være umuligt for os, der ikke selv har oplevet Livet paa Vedbygaard i Professor Madsens Tid, at faa opregnet Navnene bare paa de vigtigste af de mange Personligheder, som da færdedes hjemmevant der, men en Del maa i hvert Fald nævnes. Naturligst falder det at begynde med Professor Madsens Familie fra Vestjylland, hans Broder og Broderdatter, ligesom Fru Madsens Fætter, Grev Trampe, Kusinen Frk. Baagøe og Ungdomsveninden Fru Sarrau. De hørte saa at sige med til Husstanden. Videre bør fremfor alt nævnes som Madsens Venner og Studiefæller fra Ungdomsaarene, Biskop Schousboe, Stiftsprovst Jacobi, Aalborg, og Provst Tobiesen, Flemløse, Konferensraad Jacobi, Biskop Wegener, Provst Andersen, Vartov, og deres Hustruer, og af ældre Aargang den gamle Snese provst, Theologen Jens Paludan-Müller, der har besunget Vedbygaard og Livet gennem Tiderne der i klangfulde Heksametre. Saa fulgte den

lange Række af ældre og yngre Disciple med Provst Erik Christensen, Slagslunde, den senere Professor Fr. Torm og Pastor Lomholt-Thomsen i Spidsen, og et anseligt Følge af theologiske Studenter, som med en Kandidat som Provst holdt til i Nordfløjens nederste tredelte Bjælkestue, i hvilken Anledning denne Del af Bygningen vanskeligt kommer af med det Navn „Regensen“, som Provst Paludan-Müller døbte den med. Sognepræsten i Reerslev, Pastor Sadolin, og Pastor Riber i Sæby var ogsaa begge nære Venner af Familien paa Vedbygaard.

Et eget Præg satte det paa Livet, naar ikke sjældent udenlandske Theologer og Præster dukkede op som Gæster. At færdes med Professor Frederik Petersen og Lyder Brun fra Oslo og Professor Per Eklund fra Lund og den fremragende Præstelærer, Stiftsprovst Gustav Jensen fra Oslo og deltage i spændende Drøftelser mellem disse Autoriteter, gav ligesom et Pust fra en større Verden ind i Vedbygaards hjemlige Hygge. Det hændte ogsaa, at Omegnens Præstefamilier blev kaldt sammen til et udvidet Konvent under deres gamle Professors Forsæde.

Det selvfølgelige Midtpunkt og den bærende Kraft i dette fornøjelige og for de unge tillige opdragende Samliv var saa afgjort Professoren og hans Hustru. Her udfoldede de hver for sig deres skønneste Egenskaber og gav af Hjertet aandelig og legemlig Styrkelse til en modtagelig Vennekreds, som aldrig glemmer, hvad de mødte her.

Professor Madsen forstod i de mange ældre og yngre Venners Kreds ret at forene det muntre med det alvorlige. Det gik saare fornøjeligt til; faa kunde le saa hjerteligt og bidrage til hyggelig Underholdning som han. Paa den anden Side var han en Mester i at lede en Samtale, saa den gik i Dybden, og det baade paa Tomandshaand og i mindre Kredse, paa Spadsereture eller i Hjemmets Hygge. Et dybt Indtryk gjorde altid hans Afslutning paa Dagen, naar Gæster og Tjenerskab samledes i Stuerne til Andagt og Bøn. Her øste han ud af sin dybe Indsigt i Skriften og sin inderlige Erfaring af Guds Ords Bærekraft i det daglige Liv.

Af en særlig Karakter var de to Somre 1905 og 1906, da et Underudvalg af det kirkelige Udvalg af 1903 var Professor Madsens Gæster paa Vedbygaard for under hans Forsæde at behandle Kirkeforfatningsspørgsmaalet. Det var en værdig Repræsentation for dansk Kirke- og Menighedsliv af alle Afskygninger, der her fik Lejlighed til at lære hverandre at kende paa nært Hold og i Fred og Ro under hjemlig Hygge at gennemdrøfte Fremtidsvilkaar for Danmarks Kirke. Den gode Fredens Aand, som kom til at hvile over Forhandlingerne, havde sikkert for en stor Del sin Kilde i Professor Madsens Besindighed og store Kærlighed til den danske Kirke som en Enhed, „en Hær, hvor den enes Styrke dækker den andens Svaghed“, som han træffende har udtrykt sig en Gang om de kirkelige Retninger. — Desværre er der vist kun altfor lidt af, hvad der her blev vedtaget, der er blevet gældende Lov, Spørgsmaalene staa endnu uløste hen trods alle kirkelige Udvalg.

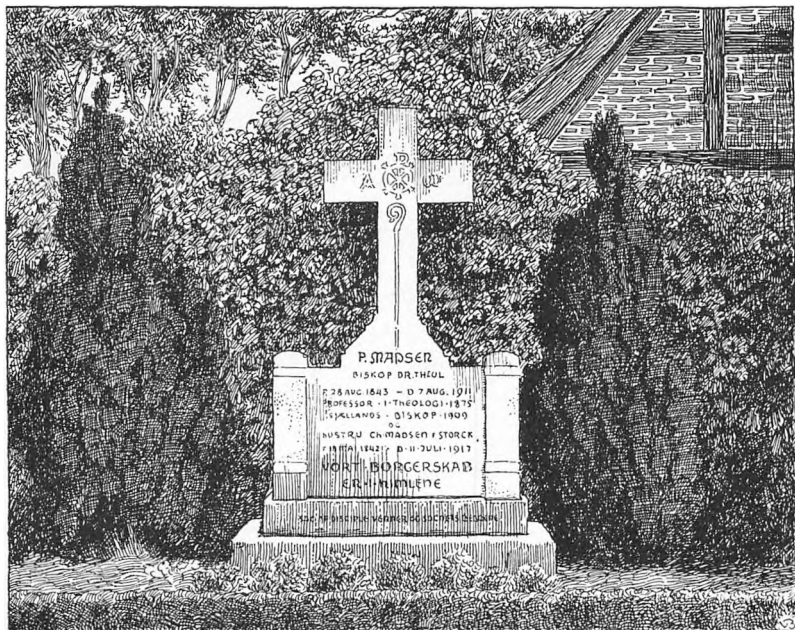

I 1909 lod P. Madsen sig trods sine 66 Aar bevæge til at overtage den stærkt krævende Stilling som Sjællands Biskop efter Skat Rørdam. Skønt han gik ind til Arbejdet med Mod og Friskhed, og i Kraft af sin Indsigt, Myndighed og aandelige Ligevægt havde Betingelser som ingen anden i Samtiden for at hævde Bispedømmets Anseelse i en vigende Tid, viste det sig snart, at hans Kræfter ikke strakte til. Han sled sig ud. I de halvanden Aar, han holdt, fik han dog Lov at gøre en Indsats, som vi, der havde den Glæde at lære vor tidligere Professor at kende paa Bispestolen, ikke glemmer. Vi saa nye, friske Evner udfolde sig hos den alderstegne Biskop, med dristigt Initiativ til at føre Guds Riges Sag videre frem i vort Folk. Men det administrative ved Embedet magtede han ikke, som han ønskede. En alvorlig Sygdom brød hans sidste Kræfter, og en skøn Sommerdag lukkede han sine ærlige, trofaste Øjne for sidste Gang nede paa det elskede Vedbygaard, 7. August 1911.

Med et Fadervor paa sine Læber og sin Hustrus Haand i sin gik han ind i Evigheden. Hans Begravelse foregik 7 Dage senere fra den gamle Lindeallé til Familiens Gravplads paa Ruds-Vedby Kirkegaard. Biskop Wegener, Provst Tobiesen og Professor Torm holdt Mindetaler. Paa hans Grav har Disciple, Venner og Sognets Beboere sat ham et værdigt Minde, ved hvis Afsløring Stiftsprovst Jacobi og Provst Erik Christensen talte. En stor kristen Personlighed var kaldt bort.

I de 6 Aar, hvor Bispinde Madsen overlevede sin Mand, fik Livet paa Vedbygaard et mere stille Præg. Vennekredsen var nu sluttet, der kom ikke mange nye til, men hvert Aar indfandt den gamle Kreds sig trofast og fordybede sig i Minderne om det svundne, altid mødt med aabne Arme af Bispinden, hvis store Trofasthed mod dem, hun engang havde fattet Venskab for, aldrig fornægtede sig. Som naturligt var, optoges Bispindens Sind i de sidste Aar stærkt af at lægge Slutstenen paa hendes Mands Gerning som Professor og Biskop, saa baade hans kristelige Troslære, forskellige Arbejder over Ny Testaments Skrifter og hans kirkelige Taler saa Lyset som en sildig Efterhøst efter et rigt Dagværk. Hertil kan ogsaa regnes den af Biskop Madsen længe ønskede Undersøgelse af den gamle Gaards Historie fra de ældste Tider til vore Dage, i hvilken Anledning dette Arbejdes Forfatter adskillige Gange har været Bispindens Gæst og med hende gennemgaaet, hvad jeg fandt frem, efterhaanden som Arbejdet fik Skikkelse, saaledes som det forelaa færdigt ved hendes Død, og som det nu ligger i Gaardens Arkiv i maskinskrevet Stand, af hvilket nærværende Arbejde er et selvstændigt Uddrag, saaledes at ogsaa Gamsts og Lunds og Madsens Tid er blevet skildret, hvad den ikke er i det første Arbejde.

Ved Fru Madsens Død 11. Juli 1917 blev der saa sat uigenkaldelig Punktum for en Periode i Vedbygaards Historie, som havde sat sig som Maal at faa genskabt den gamle Gaard, saa den kunde staa som et Minde paa éngang om den Tid, der skabte den, og om det rige, skønne Liv, der førtes inden for

Biskoppens og Bispindens Grav

dens Enemærker, ganske særligt i Professor Madsens og Hustrus Tid. Dette Maal blev naaet.

Bispindens Begravelse foregik 18. Juli 1917 fra den gamle Lindeallé. Professor Torm og Provst Erik Christensen talte.

Efter Bispindens Død viste det sig, at Vedbygaard ifølge Testamentet skulde bruges som Rekonvalescenthjem for Kvinder, saaledes at der særlig tages Hensyn til Enker og Døtre af Præster, Professorer og forøvrigt Kvinder af den danske Middelfstand. Bestyrelsen for Hjemmet skulde i Fremtiden varetages af tre Medlemmer af Diakonissestiftelsens Bestyrelse, den ældste Overlæge, Forstanderinden og et juridisk Medlem af Stiftelsens Bestyrelse, saaledes at Vedbygaard fremdeles kom til at bestaa som en selvejende Institution, hvis Midler var baandlagte udelukkende i Rekonvalescenthjemmets Tjeneste. Departementchef

Damkjer, der siden Udvalgsmøderne paa Gaarden var kommet meget i Forbindelse med Familien, og Provst Erik Christensen var indsatte til Eksekutorer af Testamentet. Det tog lang Tid at faa det store Dødsbo afsluttet. I de mellemliggende Aar fandt dog foruden den gamle Tids Sommergæster en Del Rekonvalescenter Ophold paa Gaarden. Ved Damkjers Død i 1924 afleveredes Gaarden til den udpegede Administration. I denne sidder foruden de tre nævnte af Diakonissestiftelsens Bestyrelse Provst Erik Christensen, saa længe han lever.

Og nu leves Livet videre som Opfyldelse af de to trofaste Menneskers Testamente og sidste Vilje, som et stille Fredens Hjem, der hviler i sine Minder og samtidig aabner sine Fløje gæstfrit og mildt for ældre og yngre Kvinder, som trænger til Hvile og Vederkvægelse under den gamle Borgs Tag og i de skønne Omgivelser. Bedre Anvendelse kunde det Sted, der er bleven ofret saa mange Midler og saa megen Omsorg paa i de sidste 60 Aar, næppe finde. Hjemmet faar Lov at staa, som de modtog det og førte det videre og efterlod det i fuldført Stand. Biskoppen og Bispinden vandrer nu ikke mere omkring blandt Gæsterne, men maatte deres gode Aand altid faa Lov at præge Livet i det gamle Hjem!

Til Slut skal omtales, at den 7 ha. store Have i Biskop Madsens Tid undergik en stor Forandring ved Dræning, Omlægning og Udvidelse under Landskabsgartner Glæsels kyndige Haand, saaledes at den nu er efterladt som en overdaadig skøn Ramme om det gamle Herresæde med alle dets Minder.

Til Herresædet hører nu c. 540 Tdr. Ager og Eng og 330 Tdr. Land Skov.

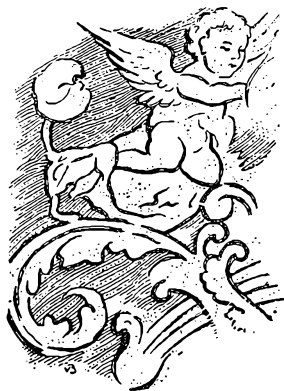
Vi afslutter Personalhistorien med Vilh. Gregersens smukke Digt ved Biskop Madsens Død:

Vi lægger her paa din Kiste
en Rose rød.
Den yndigste Rose du priste
indtil din Død.

Hans Kærlighed gav dit Øje
det milde Skin,
som kunde saa venligt bøje
os til dig ind.

Vi lægger ved Siden en Lillie,
saa ren og skær,
thi god og ren var din Villie.
i al din Færd.

Saa lægger vi tyst den spæde,
den bly Viol:
I Ydmyghed var din Glæde,
og Gud din Sol.

VEDBYGAARDS EJERE GENNEM 600 AAR

1. Stig (13. Aarhundrede).
2. Peder Tygesen 1312 og 1319.
3. Niels Pedersen Grubbe til 1346.
4. Jacob Begere til ml. 1364—66.
5. Kronen til 1429.
6. Jørgen Mikkelsen Rud 1429.
7. Mikkell Jørgensen Rud til c. 1464.
8. Otto Mikkelsen Rud til c. 1470.
9. Jørgen Mikkelsen Rud † 1504.

~
Kristine Rosenkranz † 1509.

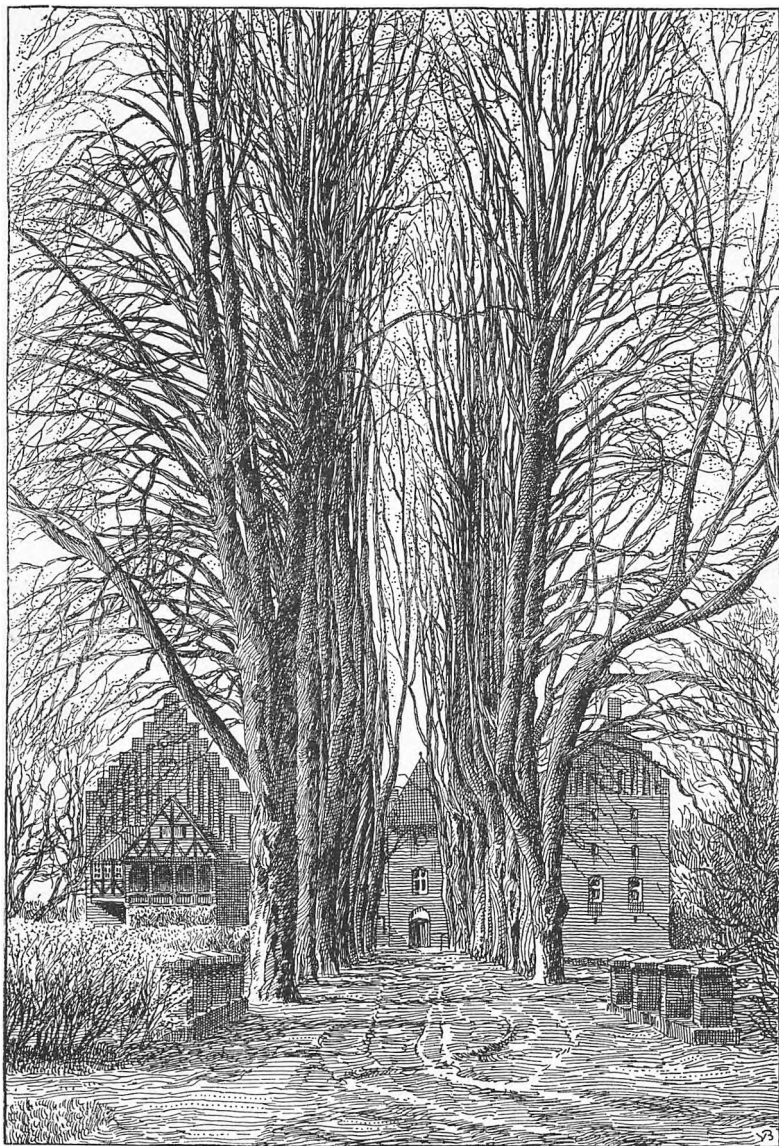
10. Otto Jørgensen Rud † c. 1510.
11. Knud Jørgensen Rud † 1554.
12. Jørgen Knudsen Rud † 1571.

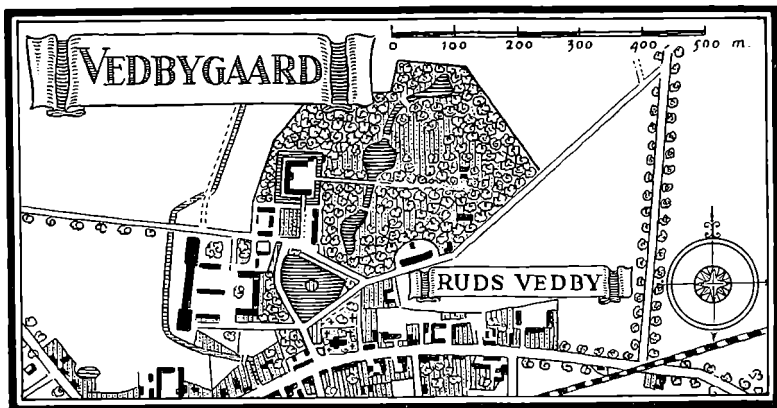
13. Knud Jørgensen Rud † c. 1617.
 14. Lene Knudsdatter Rud † 1671.
 ~
 Jørgen Ejlersen Grubbe † 1640.
 15. Sivert Grubbe † 1672.
 ~ Hille Bülow † 1718.
 ~ Matthias Friederich Lützow † 1696.
 16. Lene Kirstine Grubbe til 1738.
 ~ Friederich August Barner † 1712.
 ~ Carl Frederik Barnevitz † 1736.
 17. Joachim Hartvig Johan Barner † 1768.
 18. Helmuth Gotthardt Barner † 1775.
 19. Hartvig Gottfried Barner † 1811.
 ~
 20. Conradine Tengenagel til 1818.
 21. Peter Sigvard Neergaard til 1844.
 22. Olaus Olavius Meldahl til 1853.
 23. F. W. Schytte til 1854.
 24. Henrich Gamst † 1861.
 25. Hans Christian Lund † 1871.
 ~
 26. Pauline Lund født Friis † 1892.
 27. Charlotte Storck † 1917.
 ~
 Peder Madsen † 1911.

Tegningerne Side 59 og 61 af Arkitekt F. C. C. Hansen

Gaarden set gennem Lindealleen

INDLEDENDE OVERSIGT

Vi har fulgt Vedbygaards Personalhistorie tilbage til Begyndelsen af 14. Aarhundrede. Saalangt tilbage bliver det ikke muligt at naa i Vedbygaards Bygningshistorie. De Bygninger, hvor de ældste kendte Ejere af Gaarden havde til Huse, er ikke naet til vore Dage, og formodentlig har de været meget beskedne.

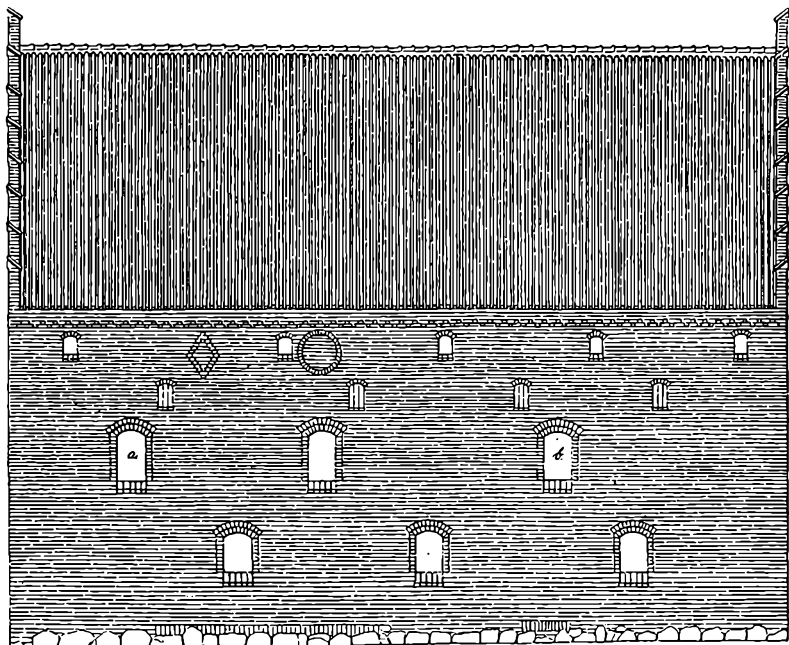
For at faa et Overblik over Vedbygaards Hovedbygning maa vi tage vort Udgangspunkt i 1854, da Agent H. Gamst overtog Godset. Dengang bestod Gaarden af tre faldefærdige Fløje, hvoraf Sydfløjen og Nordfløjen og den sydlige Del af Vestfløjen nu er tilbage, mens den egentlige Vestfløj var saa ødelagt, at den maatte nedrives til Grunden og erstattes af den nuværende, der opførtes 1855. Den tilbagestaaende Del af Vestfløjen er en selvstændig Bygning, indeholdende Kontorer i Stueetagen og en Spisesal i Salsetagen; den er opført i 1760erne af Gehejmerraad Barner. Den nedrevne Vestfløj, der var udstyret med en Blindings-Gavl mod Syd og en Gesims forskellig fra Gesimsen paa de to andre Fløje, var øjensynlig en Renaissancebygning fra 16. Aarhundrede. Agent Gamst lod de to andre gamle Fløje behørig restaurere og delvis modernisere og reddede derved den gamle

Borg fra at gaa til Grunde. Saaledes stod Borgen, indtil Professor Madsen og Hustru i Aarene omkring Aarhundredskiftet ved en gennemgribende Restauration under Arkitekt F. C. C. Hansens Ledelse førte de to gamle Fløje tilbage til deres oprindelige Udseende, saagodt det lod sig gøre under Hensyn til fremtidig Brug. En Række Grundsten fra en Forbindelsesmur mellem de to Fløjes Østgavle og en lignende Række inden for Sydfløjens Nordside blev samtidig bragt for Dagen. Mens det tidligere for en flygtig Betragtning knap var muligt at afgøre, om man paa Vedbygaard stod over for et ret moderne Bygningsværk eller en gammel Borg, er det nu muligt nogenlunde at aflæse Bygningernes Historie ved at studere Facaderne og sammenholde disse med Iagttagelser, der er gjorte under Restaureringen.

Forholdet synes da i sine Hovedtræk at have været omtrent saaledes: Vedbygaard har i fuldstændig Skikkelse været en trefløjet Borg bestaaende af Sydfløjen og Nordfløjen og den nu nedrevne Vestfløj, saaledes at de to første var forbundne med en Spærremur mod Øst, der paa Midten havde en befæstet Port og paa Indersiden bar en overdækket Vægtergang, hvorfra Døre aabnede sig ind til Forsvaret over begge Fløjene. Til Gaardsiden synes Sydfløjen at have været udstyret med en Udbygning i to Etager forsynet med en Kamin. Nordfløjen har været Hovedfløjen indeholdende baade den daglige Bolig og Riddersal for Herskabet og desuden en Mandskabsbolig. Indgangen til Herskabsboligen var anbragt i et Trappetaarn, hvori ogsaa Opgangen til Riddersalen var.

Men Vedbygaard i denne Skikkelse som en lukket, næsten firfløjet Borg er ikke det ældste Vedby, vi kender. I den Form er det en Renaissanceborg skabt i sine Hovedtræk af Knud Rud († 1554) efter Grevens Fejde, omkring Aar 1540.

Vi kan imidlertid komme længere tilbage. Det viser sig, som vi siden skal godtgøre, at mens Nordfløjen og Spærremuren er bygget under eet, er Sydfløjen delvis en betydelig ældre Bygning af særpræget, tildels middelalderlig Karakter. Hvorlangt tilbage vi tør føre den, er ikke hel klart. Den øverste Del, der som

Rekonstruktion af Sydløjens Sydside omkring Aar 1540

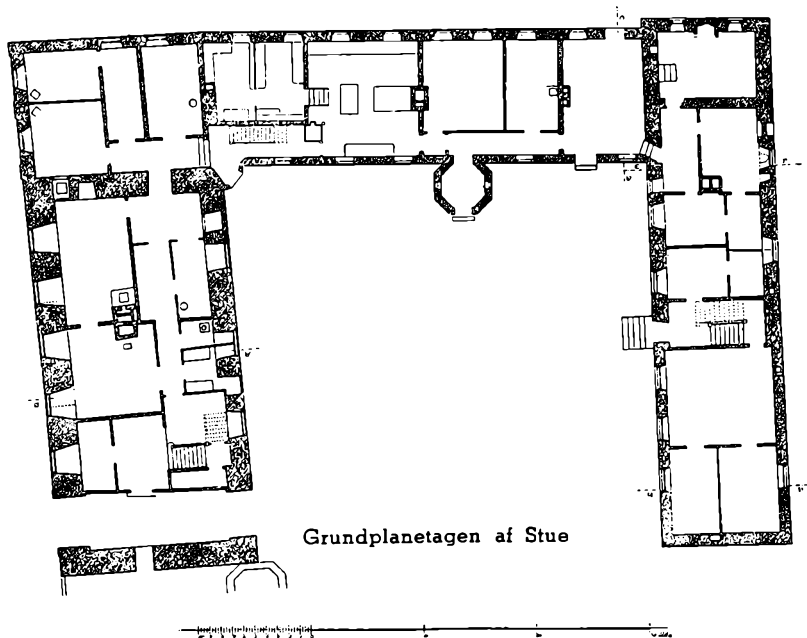
Nordfløjen er opført i Munkeskifte, er tydelig nok samtidig med Nordfløjen, mens den nederste Del i vendisk Skifte er betydelig ældre. En ved sidste Restauration fremkommet spidsbuet Dør-aabning med tilsvarende Vindue paa Fløjens Nordside synes at vise, at det ældst kendte Vedbys Hovedbygning har været i gotisk Stil med spidsbuede Dør- og Vinduesaabninger. Der er i og for sig ikke noget i Vejen for, at Dronning Margrethe kan have gaaet ind ad den Dør, saaledes at denne ældste Del af Vedbys Sydløj kunde være fra sidste Halvdel af 14. Aarhundrede. At der nemlig har været en herskabelig Hovedbygning i Begeres Dage og i den Tid, Kongehuset ejede Godset, er givet, og det vendiske Skifte anvendtes just i det 14.—15. Aarhundrede, hvorefter man igen vendte tilbage til det gamle Munkeskifte, som holdt sig til henimod Kristian den Fjerdes Dage. Restaurationen har ogsaa vist, at Sydløjen i denne ældste Skik-

kelse har haft en Udløberfløj mod Øst i Forlængelse af Bygningen. Muligt er det dog ogsaa, at Sydfløjen i sin første Skikkelse skyldes Familien Rud, og man maa da nærmest standse ved den rige og ansete Jørgen Rud († 1504) som Bygherre. Nærmere kan vi ikke komme.

Vi kender da altsaa Vedbygaard i to forskellige Skikkelser, først som en *enfløjet middelalderlig Borg*, hvoraf den nederste Del er bevaret i nuværende Sydfløj, hvis spidsbuede Dør- og Vinduesaabninger og mægtige Mure med hul Mur tydelig viser den middelalderlige Karakter. Og dernæst som en *lukket trefløjet Renaissanceborg* fra Tiden efter Grevens Fejde, saaledes som den i sine Hovedtræk nu staar gengivet til vore Dage, uddvidet i det 18. Aarhundrede med Spisesalsbygningen og forbedret med den ombyggede Vestfløj med dens Trappetaarn fra vore Dage.

DET MIDDELALDERLIGE VEDBY

To Iagttagelser med Hensyn til de gamle Bygninger paa Vedbygaard har dannet Udgangspunkter for mig til Løsning af Sammenhængen i det hele Bygningsværk, som det foran er fremstillet. Den første er denne, at de overhuggede Bindere paa Nordfløjen ud mod de fremdragne Grundsten af Spærremuren viser, at Nordfløj og Spærremur er opførte samtidig, mens Sydfløjen ikke har nogen overhuggede Bindere ud mod Spærremuren. Dette turde vise, at Sydfløjen er ældre end Nordfløj og Spærremur. — Den anden Iagttagelse er, at, mens Nordfløjen helt igennem er bygget i Munkeskifte, er Sydfløjens nederste Del i vendisk Skifte, den øverste Del i Munkeskifte, og Midterpartiet snart i det ene snart i det andet Skifte. Dette sidste lod sig naturligt forklare ved, at der er sket en senere Forhøjelse af Bygningen. Men nu fortæller den eneste Efterretning, der er kommet til os om Vedbygaards Bygninger fra gamle Dage, om en voldelig Nedbrydelse af det gamle Vedby under Grevens Fejde fra Slagelse Borgeres Side. I et Brev dateret 17. Februar 1535 fra Korsør skriver Knud Rud følgende: „Min Gaard, Vedby, er næsten

nedbrudt og intet derpaa uden de blotte Vægge.“ Det er utvivlsomt denne voldelige Overlast, vi endnu kan aflæse paa Sydfløjens Midterparti, saa det næsten er muligt at aftegne Bygningen i brudte Ruiner. Det er denne gamle Borg i dens første Skikkelse, vi nu skal beskæftige os et Øjeblik med.

Det har været en meget anselig Bygning beliggende paa en Holm i den saakaldte Dragen Sø. Den nuværende opgravede Kanal maa tænkes borte, da den sikkert er Knud Ruds Værk og hører sammen med Renaissanceborgen. Vi kender af dette middelalderlige Vedby kun den nuværende Sydfløj, men en fremkommet Taglinie, der sad skævt paa Østgavlen tilligemed en udvendig Kamin sammesteds viser, at en smallere Udbygning har stødt op til Hovedbygningen. Denne Bygning kan ikke have hørt til det senere Vedby, da den ligger uden for Spærremuren, men maa have hørt til det gamle Vedby. Formodentlig har Resten af det middelalderlige Vedby været Avlsbygninger af

mindre solid Karakter, saaledes at Hovedbygningen har ligget enten mod Syd eller Nord. Disse er gaaet til ved Ødelæggelsen i Grevens Fejde, og Sporene deraf er fjernede ved Opførelsen af Knud Ruds Borg.

Bygningens Længde har været som nu 36 Alen, dens Bredde $17\frac{1}{2}$ Alen. Højden har været noget mindre end nu, idet man paa Østgavlen ser, at Knud Rud har forhøjet Blindingerne. Murtykkelsen er i Stueetagen fra $2\frac{3}{4}$ — $2\frac{1}{2}$ Alen, i Salsetagen 2 Alen. Den er opført med hul Mur. For ret at forestille sig Sydfløjen i dens oprindelige Skikkelse, maa man tænke sig Porten borte, den er nemlig først hugget igennem af Gehejmerraad Barner i 18. Aarh. Det har været en i alle Maader solid og værdig Borg, især paa Grund af den anelige Bredde i Forhold til Længden.

Der kan næppe være Tvivl om, at de 6 saakaldte Skoldehuller, 4 paa Sydsiden og to paa Nordsiden, som er fremdragne, hører med til den middelalderlige Borg og viser, at den har været udstyret med Vægtergang og Forsvarsvæsen som en rigtig Borg. Dette fremgaar dels deraf, at Nordfløjen ikke har Skoldehuller, men kun Skydehuller, dels af at Skoldehullerne munder ud i den Del af Bygningen, der har vendisk Skifte. Det var iøvrigt næsten ugørligt i den senere Borg at faa slæbt kogende Vand op paa Vægtergangen over Sydfløjen, da Køkkenet paa den Tid først maa have været i Nordfløjen og siden blev anbragt i Vestfløjen, som var uden Forbindelse med Sydfløjen, saa ogsaa af den Grund maa Skoldehullerne stamme fra det gamle Vedby. Yderligere umuliggjorde Tilbygningen til Sydfløjens Gaardfacade i Renaissanceborgen Brugen af det ene Skoldehul i den Tid, hvilket viser i samme Retning. Et Par Skoldehuller paa samme Facade synes iøvrigt at være forsvundne ved Knud Ruds Restauration.

Om Borgens Indretning og Udstyrelse i den ældste Tid kan ikke siges ret meget. Nogle Vinduesbænke, der afviger en Smule fra de tilsvarende i Nordfløjen, er maaske fra det gamle Vedby. Enkelte Skillerum i Stueetagen synes ogsaa oprindelige, ellers er det indre meget forandret. I Salsetagen har formodentlig været

en større Riddersal. At de to spidse Buer fra det gamle Vedby er bleven skaanede ved Knud Ruds Genopførelse af Borgen, skyldes den Omstændighed, at de blev dækkede af den nævnte Udbygning til Gaardsiden, derved kom de ikke til at stikke frem mellem alt det fladbuede, hvormed han udstyrede Borgen i dens nye Skikkelse.

Saaledes stod da Vedby, til Uvejret kom over det i 1535, hvad enten man nu tør tillægge de ældste Ejere, Dronning Margrethe eller Jørgen Rud Æren for Opførelsen af denne gamle Borg. Her har i hvert Fald Jørgen Ruds Hustru, den fromme Kristine Rosenkrantz resideret med sin store Børneflokk, og her har Kong Hans' Dronning Kristine gæstet Kristine Rosenkrantz som Enke 1504. Ved Gehejmerraad Barners Restauration i 18. Aarhundrede og senere ved Professor Madsens Restauration er denne den sidste Rest af det ældste Vedby, vi kender, igen bleven gjort til Borgens Hovedbygning og staar trods den gennemhuggede Port og de store Vinduesaabninger som et værdigt Minde om, hvor solidt og anseligt Middelalderens Mænd byggede deres Borge.

KNUD RUDS VEDBY: RENAISSANCEBORGEN

En gammel Tradition, som antagelig gennem Familien Barner fra Familien Rud-Grubbe er naaet til vore Dage, beretter, at „Vedbygaard er bygget af Knud Rud og hans Familie.“ Ad anden Vej er jeg naaet til samme Resultat, at Vedbygaard i sin endelige Skikkelse som trefløjet Borg, lukket paa den fjerde Side af en Spærremur, maa betegnes som et Værk af Knud Rud († 1554). Ja, dette er uomtvisteligt.

Paa Borgtomten forefandt Knud Rud efter Krigens Afslutning den nuværende Sydfløj i Ruiner. Han tog nu fat paa at rejse sin Hovedgaard i ny og anselig Skikkelse. Dette har fundet Sted i Aarene omkring 1540. Allererst blev nu Borgpladsen isoleret fra Omgivelserne ved Gravning af den nuværende Voldgrav, som bortset fra Stensætningen er bevaret uforandret til vore Dage. Den opgravede Jord blev brugt til at danne en Jordvold mod

Vest uden for Voldgraven. Denne Vold er ikke meget synlig i vore Dage, men kan dog ses, og da Bispinde Charlotte Madsen som ung Pige opholdt sig paa Gaarden, talte man endnu om at gaa Tur paa Vestervold. Endvidere blev Avlsbygningerne forviste fra Borgpladsen og anbragt Syd for den gamle Hovedbygning.

Knud Ruds Plan var nu at rejse en Herreborg i Tidens anseelige Stil med flere Fløje, forsynede med tilstrækkeligt Forsvarsvæsen, saa ikke en Hob Bønder eller Borgere saa let kunde faa Borgen i deres Magt. Den gamle Hovedbygning skulde fremtidig ikke mere være Borgens egentlige Hovedbygning. En saadan rejstes paa Nordsiden af Borgøen som en 47 Alen lang og 11 Alen bred Bygning opført af kompakt Mur. I Forbandt med denne Nordfløj opførtes samtidig mod Øst en Spærremur med befæstet Port paa Midten over mod den gamle Hovedbygning, saaledes at den gamle og den nye Hovedbygning derved knyttes sammen under ét Forsvarsvæsen. Mod Vest var det Meningen at lukke Borgen med en ligeledes 11 Alen bred Økonomifløj, derfor var der ingen Vinduer eller Døre anbragt i de vestligste 11 Alen af den nye Hovedbygning, hvor Vestfløjen skulde støde til. Vestfløjen strakte sig til Hjørnet af den gamle Hovedbygning. Da denne Vestfløj, der blev nedrevet 1855, dels havde en Gesims og Gavlblindinger helt forskellige fra Nord- og Sydfløj og dels var mindre solidt opført, ligger det nær at antage, at Knud Rud ikke har faaet sin Plan fuldført, men at hans Søn, den forgældede Jørgen Rud, har været Mester for denne Slutsten paa Bygningsværket.

I Forening med den genrejste gamle Hovedbygning, som nu udgjorde Sydfløjen, stod da antagelig omkring 1560 en lukket trefløjet Renaissanceborg rejst paa Vedby, saaledes som den i alt væsentligt er overleveret til vore Dage. Knud Rud har Hovedæren for at have rejst det omfattende Værk. I Egenskab af Rigsraad og Lensherre over store kongelige Forleninger, Besidder af ikke mindre end tre Herregaarde foruden en Uendelighed af Strøgods, var han Mand for et saa stort Foretagende, men hans Anseelse fordrede ogsaa en anselig Herreborg paa hans Hoved-

besiddelse. Men den drivende Faktor til Rejsningen af denne stærkt befæstede Borg var dog sikkert Hensynet til Forsvaret. Her talte de sørgelige Erfaringer fra Oprøret sit myndige Sprog, som ingen adelig i Datiden vovede at sidde overhørig, om ellers han var i Stand til at værge for sig.

At nu den nye Nordfløj fra Bygherrens Side virkelig har været tænkt som Borgens egentlige Hovedbygning fremgaar af følgende Betragtning, Længden og de gennemgaaende højere Vinduer er i og for sig ikke afgørende. Men det viser sig ved nærmere Undersøgelse, at denne Fløj og denne Fløj alene indeholder alt, hvad et Herskab dengang forlangte af Lejlighed til daglig Brug, ved festlige Lejligheder og i Farens Stund. Det er en Bygning, der er beregnet paa at have nok i sig selv, om ogsaa alt det øvrige var faldet i Fjendevold. Der kan saaledes ikke være Tvivl om, at Nordfløjen er beregnet paa at erstatte den nuværende Sydfløj som Vedbyggaards Hovedbygning. Det er ikke uden Betydning at faa slaaet dette fast, da Hovedbygningen nødvendigvis maa danne Udgangspunktet for Forstaaelsen af den færdige Borg. Nordfløjen er med andre Ord Vinterlejligheden i Renaissanceborgen, hvorimod Sydfløjen bliver en Sommerlejlighed. Vi skal siden se dette stadfæstet i alle Enkeltheder. Her vil det være nok at pege paa, at Nordfløjen har indeholdt Borgens fornemst udstyrede Værelse, Brevkammer, Riddersal og ikke mindre end tre Hemmeligheder.

DEN NYE HOVEDBYGNING, NORDFLØJEN

Nordfløjen er, hvad Murværket angaar, ejendommelig ved, at i de vestligste 29 Alen er Murtykkelsen $1\frac{1}{2}$ Alen i Stueetagen og $1\frac{1}{4}$ i Salsetagen. Resten af Bygningen, de 18 østligste Alen, har saavel i Stue — som i Salsetagen en Murtykkelse paa 1 Alen.

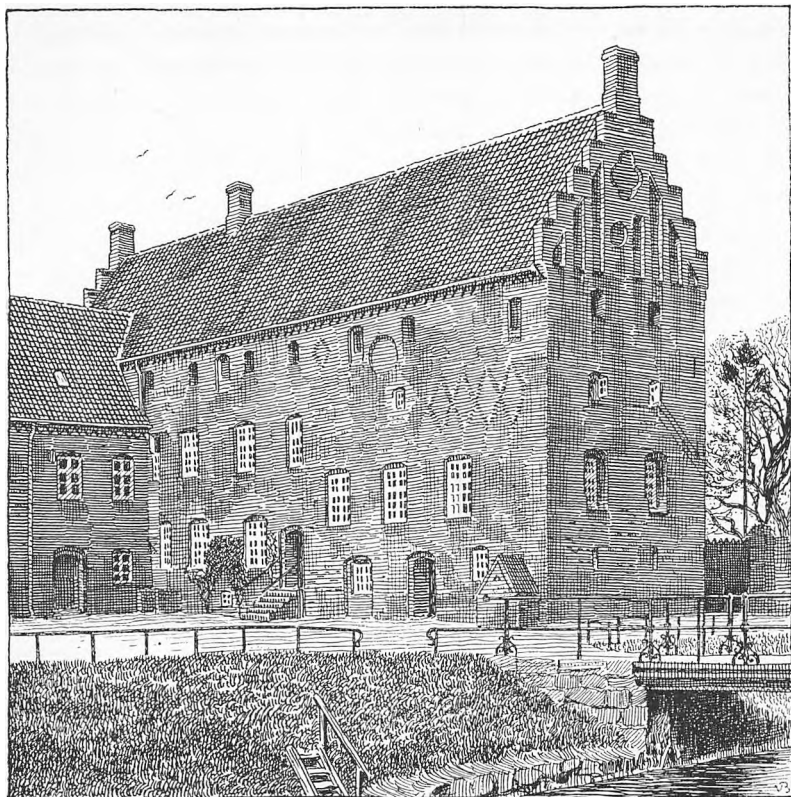
Svarende hertil findes umiddelbart op til nuværende Vestfløj, som desværre er rykket 1 Alen længere ind i Gaarden end den gamle Vestfløj, den ene Side af en meget anselig Indgangsdør, der oven i Købet, som jeg konstaterede ved en Undersøgelse i 1936, har været omsluttet af et rundt Trappetaarn, hvorigennem Op-

gangen ogsaa har været til den Riddersal, Traditionen meget rigtig anbringer ovenover, i Salsetagen. Den fornemme Indgang og den tykke Mur antyder, at der indenfor har været en Herskabslejlighed. Omvendt er fremdraget en snæver, ganske almindelig Indgangsdør i et Vindue Vest for nuværende Indgang ind til den høje Kælder under den østlige Del af Fløjen. Ogsaa her svarer Indgangsdør og ringe Murtykkelse til hinanden og viser, at her har været en mindre anselig Del af Bygningen.

Denne Forskel paa Nordfløjens to Dele lader sig *ikke* forklare ved, at de to Bygningsdele er opført til forskellig Tid; det er de ikke, da der hverken er nogen Overgang i Muren mellem ældre og yngre Bygning, ej heller findes nogen muret Skillerumsmur mellem dem. Der er derfor ingen Tvivl om, at hele Bygningen er opført under ét og samtidig. Vi maa da nøjes med en anden Forklaring, og den findes let, naar vi begiver os indenfor i de to Bygningsdele. Gaar vi ind ad den fornemme Indgang, befinder vi os øjensynlig i en udpræget Herskabslejlighed, hvor blandt andet Borgens rigest udstyrede Værelse forefindes, om end i mishandlet Skikkelse, tilligemed et overhælvvet Rum, øjensynligt Borgens Brevkammer, foruden at der er en udvendig Hemmelighed og en stor Forhal.

I den østlige Del har Opgangen været ad en indvendig Vindeltrappe, som fører op til en Bjælkestue i Salsetagen og en Bjælkestue i Etagen ovenover, hvoraf navnlig den øverste kun har en meget ringe Højde. Der er ogsaa en hel anden Etagedeling her end i den herskabelige Del, idet her i denne Del den høje Kælder gør det ud for Stueetage. Der kan ikke være nogen Tvivl om, at i hvert Fald den øverste Bjælkestue og maaske ogsaa den nederste har været Mandskabets Opholdsstue, hvorfra Trappen har ført op til Vægtergangen øverst oppe.

Forklaringen paa Bygningens to forskellige Dele er da den, at de vestligste 29 Alen har indeholdt Herskabets Lejlighed, med den daglige Bolig i Stueetagen og Festsalen i Salsetagen, Riddersalen, mens den østlige Del i alt væsentligt har rummet en Mandskabsbolig for Borgens faste Mandskab. Svarende hertil har

Nordfløjens Gaardfaçade med en Del af Vestfløjen

Herskabsboligen anselige høje Vinduesaabninger, mens Mandkabsboligen har mindre.

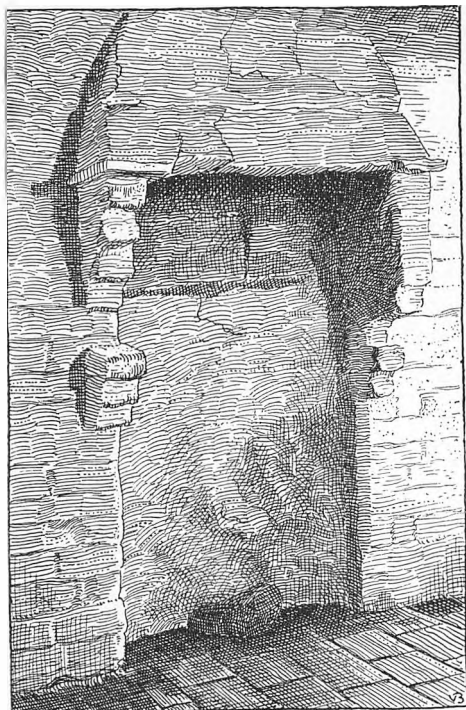
En i senere Tider indlagt ny Trappeopgang har forstyrret denne klare Inddeling af Vedbygaards nye Hovebygning i en Herskabsbolig og en Mandkabsbolig, men er man først bleven opmærksom paa denne Hensigt med Bygningens to Dele, nærer man ingen Tvivl om, at det er den eneste rigtige Forklaring paa den forskellige Murtykkelse, Indgangene, den store Forskel paa Værelsernes Karakter o.s. v. Yderligere kan det tilføjes, at der ud fra Riddersalen har været en udvendig Hemmelighed svarende

til den ud fra Lejligheden nedenunder, og ud fra den øverste meget primitive Bjælkestue er ligeledes funden en større udvendig Hemmelighed, hvor ikke mindre end tre Bjælker har strakt sig udenfor Muren og baaret Hemmeligheden.

HERSKABSLEJLIGHEDEN I NORDFLØJEN

Inden for den fornemme Indgang fra det forsvundne Trappe-tårn har der altsaa været en Herskabslejlighed i Stueetagen, $27\frac{1}{2}$ Alen i Længde og $8\frac{1}{2}$ i Bredde indvendigt Maal. Der synes oprindeligt kun at have været 3—4 Rum, mens der nu er 8. Af disse staar kun ét i sin oprindelige Skikkelse, nemlig det *overhvalvede Værelse i Vestgavlen*, som har en Længde paa 6 Alen. Loftet her er en Tøndehvælving, der hviler paa Ydervæggene og en Skillerumsmur paa 1 Alens Tykkelse. Ogsaa det indre er ret velbevaret. Vinduesaabningerne ser ud til at være de oprindelige. Bredden er $25\frac{1}{2}$ Tommer, Højden 30 Tommer foruden en Pil paa $10\frac{1}{2}$ Tommer. Mellem de to Vinduer, som er anbragt i Vestgavlen findes endnu en oprindelig Kamin i medtaget Skikkelse. Dens Bredde er $1\frac{3}{4}$ Alen, og den er muret af Munkesten. Kamin-siderne har lidt en Del, men der findes en Tegning af Ahlmann fra den Tid, da den var nogenlunde ubeskadiget. I Syd-væggen er bevaret en Niche paa 1 Alens Bredde. Ogsaa Døraabningen ind til Rummet er den oprindelige, idet Dørfalsen er bevaret i Nordsiden. For Vinduerne sidder endnu et meget gammelt Jern-Sprinkel. Dette Rum, der nu gør Tjeneste som Fadebur, kan ikke have været andet end Borgens Brevkammer, hvor Borgens Byg-herre, Knud Rud, lod samle sine Brevskaber og Dokumenter i ikke mindre end 32 Kister og Skabe, saaledes som en bevaret Fortegnelse fra 1550 udviser. Her forvaredes mange interessante Familiedokumenter.

Øst for Brevkammeret har været et Værelse ligeledes i Bygningens hele Bredde paa $7\frac{1}{2}$ Alens Længde, da Skillerummet imod Øst er det oprindelige, som vi siden skal se. Dette Værelse har haft et aflangt Vindue til Gaarden. Paa Nordsiden fører en Dør

Kamin i Nordfløjens Brevkammer

ud til en Hemmelighed. Udvendig ses endnu de overhuggede Bindere og to Bomhuller i forskellig Højde. Godt 1 Alen østligere er fremdraget et oprindeligt Vindue paa $1\frac{1}{2}$ Alens Bredde, ligeledes forsynet med et Bomhul. Vinduesaabningen har strakt sig ned til Gulvet, hvor der har været anbragt et Stensæde til begge Sider, som konstateret ved Restaurationen. Godt $\frac{1}{2}$ Alen øst for dette Vindue er fundet den østlige Halvdel af en Vinduesbue med tilsvarende Vinduesforbygning. Der synes ikke at have været mere end denne Halvdel, som formodentlig har gjort Tjeneste som Kighul, naar det andet Vindue har været tilskoddet. Et lignende Fænomen træffes i det næste Værelse.

Dette Værelse har ikke været bestemt til egentlig Opholdsrum, men har gjort Tjeneste som *en Slags Forhal* og været op-

fyldt af Skabe og Udstyrskister. Videre lyst har det ikke været. Og det har ikke nogensinde været dekoreret med Kalkmalerier eller lignende.

Fra dette Forværelse fører endnu to oprindelige Døraabninger ind til det følgende Værelse, en tæt ved Sydvæggen, en op mod Nordvæggen; over den sydlige Dør ses et oprindeligt lille Vindue. At Skillerummet mellem Forværelset og det følgende er oprindeligt, fremgaar af, at det paa Østsiden er dekoreret med gamle Kalkmalerier. Fra dette Skillerum og helt hen til Skillerummet ind til Mandskabsboligen har været et større Værelse paa 13 Alen i Længde, som ligeledes har gaaet gennem Bygningens hele Bredde. Det er nu delt i fire Rum, foruden at Trappeopgangen er skaaret fra. At det har udgjort ét Rum, fremgaar af Kalkmalerierne, som foruden paa Skillerummet ud til Forværelset er fremdraget baade paa Syd- og Nordvæggen og danner en Enhed. Og at ogsaa Trappeopgangen har hørt med, viser Fundet af Bjælkehoveder, ligesom ogsaa Bjælker i tilsvarende Skillerum ud til Trappen har Dekorationer som Bjælkerne i Værelset vest for; nuværende Indgangsdør til Nordfløjen er tydelig senere udhugget. Men hvad der afgørende viser, at Trappeopgangen har hørt med til Værelset, er Fundet af en Kaminskorsten i Nordvæggen ud for Trapperummet. Denne Skorsten gaar jævnsides en tilsvarende fra Lejligheden ovenpaa.

Vi har da her for os et stort, anseligt Værelse. Svarende til Værelsets Anselighed er ogsaa de oprindelige Vinduer store. Samtlige Vinduesaabninger er funden, der har været tre, to til Gaardsiden, ét mod Nord, alle af samme Størrelse 47 Tommer bredde, 68 Tommer høje med en Pil paa 3 Tommer, alle oprindelig forsynede med dobbelt Fals udvendig og med tilhørende Vinduesbuer og Lysninger indvendig. Der har dog sikkert været et Vindue til i nuværende Døraabning. I alle tre Vinduer har sikkert været murede Vinduessæder, men det er kun konstateret for de to Vinduers Vedkommende. Mellem de to Vinduer mod Syd er fremkommet en lavtsiddende Halvbue med en Niche. Baade Buen og Spejlet derunder er dekoreret. Her har aabenbart

Nordfløjens Nordside med de tre Hemmeligheder

været et Kighul eller Niche. Ogsaa paa Nordsiden er fremdraget noget tilsvarende, men det synes at have været en Niche.

Det betydningsfuldeste Minde i dette Værelse er ellers de fremdragne Rester af kunstnerisk Udsmykning. Hele Værelset har været gennemdekoreret, Bjælkerne, Væggene fra øverst til nederst, Vinduesaabningerne. Øverst er Hovedbillederne, som er en Fremstilling af Scener fra den gamle Pagt, nedenfor dem slynger en smuk Frise sig langs Væggene og nederst er malet et Panel. Nu er der kun Brudstykker tilbage, men i uskadt Skikkelse har det taget sig overmaade pragtfuldt ud. Efter den Udsmykning, der er ofret paa dette Værelse, kan der ikke være noget Tvivl om, at det har været regnet for et meget vigtigt Værelse. Og vi kan, naar alt tages i Betragtning, med Sikkerhed betegne det

som *Herskabets daglige Opholdsstue*, Vinterstuen, som den gerne kaldes, Skuepladsen for Familiens daglige Liv de to Tredjedele af Aaret, Hr. Knuds eller Hr. Jørgens Kammer kaldt efter de vekslende Ejere. Om Værelsets oprindelige Udstyr er vi afskaaret fra at udtale os.

I nøje Tilslutning til denne Herskabslejlighed i Stueetagen var en Festsal ovenover i Salsetagen. Man steg op til den gennem Trappetaarnet. Her har været en Sal paa 28 Alens Længde og 9 Alens Bredde, strækkende sig fra Vestgavlen hen til Skillerummet ind til Mandskabsboligen, som Traditionen enstemmig udpeger som Renaissanceborgens *Riddersal*. Rigtigheden heraf viser sig tydelig selv for en flygtig Betragtning. Her har været store Vinduesaabninger, alle oprindelig med dobbelt Fals. Der har været to Størrelser paa Vinduer, en bredere, af Størrelse som dem i Vinterstuen, og en smallere, kun 30 Tommer brede. Ialt har der været 9, to brede i Vestgavlen, to brede og en smallere til Gaardsiden, og til Nordsiden fire, afvekslende brede og smalle. I de to brede Vinduer til Gaardsiden er der fundet murede Vinduesbænke, hvoraf en er aftegnet af Ahlmann.

Omtrent midt for Salen førte en Dør ud til en Hemmelighed. Udvendig ses de overhuggede Bindere, og det er konstateret, at de to Bjælker, som har strakt sig udenfor Muren og baaret Udbygningen, er huggede over ved Fjernelsen af Hemmeligheden.

Den store Sal har været opvarmet af to Kaminer, som begge er konstaterede. Den ene har være i Vestgavlen, hvor den har haft fælles Skorstensrør med Kaminen fra Brevkammeret. Den anden er funden inden for nuværende Trapperum, og den har haft et selvstændigt Skorstensrør, som gaar ved Siden af det fra Kaminen i Vinterstuen, og begge munder ud ved Gesimsen. Denne sidste Kamin blev først fjernet i Tredserne, da en ny Trappeopgang blev indlagt. Nationalmusæet har en Tegning af Kunstneren Mads Henriksen, forestillende en prægtig lang Sten af ejendommelig Form og Farve. Denne Sten skal have siddet i Balustret omkring denne Kamin. —

Udover at Bjælkerne har haft en Smule Dekoration og Væg-

gene en Smule Ornamenter, synes Riddersalen ikke at have været kunstnerisk udsmykket, den har til Hverdag staaet som en mættig Bjælkehal med nøgne Vægge, men til Gengæld glimret med festlig Udsmykning af kostbare Tæpper og Tøjer og Lysekroner efter Tidens Skik, naar den gjorde Tjeneste som Gildeshal og Dansesal. Der er ingen Tvivl om, at hele Rummet oprindeligt har udgjort én stor Sal. Traditionen om et Drabantværelse, hvor nuværende Bibliothek er, forbyder sig af sig selv, da Skillerummet ikke er oprindeligt, og som det nu staaer, vilde det have hindret al Adgang til Riddersalens Hemmelighed. Den urigtige Tradition er aabenbar fremkommet ved, at man har opfattet Stensæderne, man fandt i nuværende Bibliothek, som Drabantsæder, hvorfor der naturligvis maatte have være et Drabantværelse der. Det har intet paa sig, alting tyder paa, at hele Sals-etagen i Herskabslejligheden har dannet ét Rum, Riddersalen.

FÆNGSLET

Inden vi forlader den herskabelige Del af den nye Hovedbygning paa Vedbygaard, skal omtales et Rum nedenunder det, vi har omtalt som Borgens Brevkammer. Det er i Størrelse og Form ganske som Brevkammeret og har ogsaa Tøndehvælvning. Man kommer ned til det ad en særlig Nedgang, som er fremkommet umiddelbart Øst for Herskabsindgangen. Ad nogle raat tilhugne Trappesten naar man ned i Borgens Viktualiekælder, gaar man herfra mod Vest, fører en Dør ind til dette overhvælvede Rum. Døraabningen er den oprindelige, men den gamle, tykke Egedør, hvori var anbragt en firkantet Lem, som fandtes der, da Gamst overtog Gaarden, er desværre forsvunden. De nuværende to Vinduer i Vestgavlen er ikke oprindelige, der har fra først af kun været et Vindue, som aabnede sig ind mod et Rum i Vestfløjen, saa der derfra har kunnet holdes Øje med, hvad der foregik dernede. I Gulvet er anbragt en firkantet Lem, som tidligere antoges at dække over en Løngang, men det har vist sig, at det i Virkeligheden er en Kloak, som har ført Spildevand fra Vestfløjen ned i Voldgraven.

Her henlægger Traditionen med Rette Borgens Fængsel. Gennem Lemmen i den omtalte Dør har Maden været rakt ind til den eller de arme Fanger, som ikke har haft det videre hyggeligt i det skumle Rum. Der findes endnu et Par smaa Nicher, hvori Fangerne har kunnet sidde. Særlig hensynsfuldt var det just heller ikke, at den stinkende Kloak var anbragt dernede, men den Tid tog det ikke saa nøje.

MANDSKABS BOLIGEN

De østligste 18 Alen af den nye Hovedbygning indeholdt, som vi har set, en Bolig af en hel anden Art end den øvrige herskabelige Del, nemlig en Mandskabsbolig. Nederst var en høj Kælder, hvis oprindelige Indgangsdør er draget frem. I denne Kælder har aabenbart været Køkkenen med Kamin i Østgavlen og tillige Spiserum for Mandskabet. Nogle ganske smukke Lysaabninger er endnu bevarede, derimod er det nuværende Vindue og Døraabningen ud til Gaarden af senere Oprindelse. Forskellige gamle Nicher til Husgeraad er bevarede til vore Dage.

Fra Køkkenet har en Vindeltrappe, som ikke er bevaret, men hvis Plads ind mod Skillerummet mod Herskabsboligen er konstateret, ført op til en Bjælkestue ovenover, som har haft Kamin i Østgavlen. Den 17 Alen lange Bjælkestue har været ganske anselig, navnlig i Forhold til den ovenover. Paa Væggene er fundet slyngede Ornamentter malede paa de nøgne Mursten, og ogsaa Bjælkerne har været kantede med røde Streger, den vestligste Bjælke bærer endog en smuk Vindrueklase. Hvis ikke dette store Rum paa én eller anden Maade har været draget ind under Herskabslejligheden og gjort Tjeneste som Soverum, hvad det utvivlsomt har i en senere Tid, da det faste Mandskab var overflødiggjort, saa maa det have tjent til Opholdsrum for Mandskabet. Men umuligt er det som sagt ikke, at dette Rum, der nu er delt i tre, gennem en Dør og en Trappe har staaet i Forbindelse med Vinterstuen. Vi kan blot ikke konstatere det.

Bjælkestuen ovenover igen er i hvert Fald ifølge hele sin

Karakter beregnet paa Mandskabet. Det er en meget lav Stue, de høje Krigskarle maa have haft svært ved at bevæge sig under de raat forarbejdede, lave Bjælker. Mens Vinduerne nedenunder oprindelig har haft den samme aflange smalle Form, som vi har omtalt under Herskabslejligheden, er de heroppe nærmest at regne for Glugger; der har været to saadanne i Gavlen og en til Gaarden. Alligevel er denne øverste Bjælkestue interessant ved sine Kalkmalinger og ved den store Hemmelighed. Kalkmalinger bestaar dels af større og mindre blaagraa Rudetavl, dels af nogle Ornamentter, nærmest af haandværksmæssig Art, men som synes at vise, at Stuen en Tid har været delt baade paa langs og muligvis ogsaa paa tværs.

Hemmeligheden synes at have været delt i to, idet ikke mindre end tre Bjælker har strakt sig uden for Muren for at bære den murede Karnap, eller hvad man vil kalde den. Døraabningen og de overhuggede Bindere ses endnu udvendig paa Nordsiden som ved de to andre Hemmeligheder.

Gennem en Lem i Loftet har Mandskabet kunnet komme fra denne Bjælkestue op til Vægtergangen øverst oppe.

DETAILLER VEDRØRENDE NORDFLØJEN

Vi har faaet et Indtryk af Knud Ruds Plan og Tanker med den nye Hovedbygning og skal dvæle nogle Øjeblikke ved forskellige Enkeltheder. Bygningen er opført i det almindelige Munkeskifte med to Løbere og en Binder, og dette er omhyggelig gennemført. Stenene er store Munkesten. Disse er ikke overalt paa Bygningen lige stærkt brændte, i den øverste Del er de saaledes noget lysere. Paa adskillige, særlig stærkt brændte ses endnu en lysere Stribe, som skal være Mærke af Sten, der har ligget ovenpaa, da de var opstablede til Brænding. Spredt imellem de røde Sten findes en hel Del sorte, glasserede Sten.

Bygningen er opført i en ler- og grusblandet Mørtel. Derimod er det yderste Skifte lagt i en særlig fortrinlig Kalk, ligesom Fugningen er foretaget med denne. Endnu ses mangfoldige

Steder den oprindelige Fugning, stivnet næsten som Glassur. Med denne stærke Kalk er der ogsaa i bestemte Mellemrum muret nogle Ribber tværs igennem Muren for at give denne større Styrke. Denne Kalk maa efter Kenderes Sigende være tilvejebragt ved en særlig omhyggelig Behandling af den brændte Kalk, og den maa have været slaæet og læsket og nedkulet i Aaringer før Brugen.

Ejendommelig for Nordfløjen er de mange *Forsiringer* i Murværket. Man yndede Afveksling paa de tunge, ensartede Murflader. Hveranden Sten i Buerne over Døre, Vinduer, Skydehuller, Blindinger og lignende er saaledes sort, hveranden rød. Men der lod sig ogsaa fremstille Figurer af disse sorte Sten. Op til den lille Vinduesglug ses saaledes 4 store, kantstillede Firkanter i Muren frembragt af sorte Bindere. Disse Firkanter har hver to én Sten fælles, saaledes at det hele tager sig ud som Rudetavl. Skønt saadanne Ruder ellers er meget almindelige paa Bygninger fra Middelalderen og Renaissancetiden, kunde disse Figurer her ikke godt opfattes andet end som en Allusion til Familievaabnet, der jo netop var en saadan Rude. Paa hver Side af det midterste Skydehul til Gaardsiden er ligeledes anbragt tilsvarende Ruder, men af mindre Format. Skulde der med disse 4 store og to smaa Ruder antydes, at Borgens Bygherre, Knud Rud, just havde 4 Sønner og to Døttre? Det er ikke usandsynligt. Mærkelig er det, at det endnu ses, at der har været paabegyndt en femte stor Rude, men den har aldrig været fuldført. — Men selv om det ikke har været Tilfældet, at Forsiringerne til Gaardsiden har skullet minde om Bygherrens Børneflokk, saa har da den store Rudeblinding i Bygningens Vestgavl og den tilsvarende Blinding i Østgavlen, der har Form som en Roset, skullet tale til Efterkommerne om Bygherren selv og hans naadige Frue, Dorthe Bølle.

Ud for den øverste Bjælkestue findes en meget stor, rund Blinding, hvori der blev fundet et forrustet Jernspir tilligemed noget malet Krimskrams, der kunde tyde paa, at der her har været en *Solskive* med hvid Bund.

Gesimsen bestaar af vekslende sorte og røde Kors, og denne Gesims er ført igennem ogsaa paa det Stykke, hvor Vestfløjen skulde støde til, hvad der ogsaa tyder paa, at denne ikke er bygget samtidig med Nordfløjen.

I Skiftet under Gesimsen er fundet noget meget ejendommeligt. Paa 6 Steder paa hver af de to Facader er der mellem to Sten en Aabning, der fører ind til et Hul bagved den yderste Række Sten, idet der her er udeladt en Sten. Der kan ikke godt tænkes anden Mening med dette Fænomen, end at disse Huller har været beregnede til Fuglereeder. Mellemrummet under Stenene er netop stort nok til, at en Spurv og en Svale kan smutte ind, og bagved har været god Plads til en Rede. Noget tilsvarende synes ikke oplyst paa andre Borge, men derfor kan jo Knud Rud godt have haft Sans for Naturlivet og ønsket, at Spurvene ogsaa skulde finde gæstfrit Ly paa hans stolte Borg.

Med Hensyn til Bygningens *Tømmerværk*, saa synes saagodt som alt Tømmeret, baade Bjælker og Overtømmeret, at have været Eg. Enkelte Fyrrebjælker er dog fremdragne over Ridder-salen, som maaske er fra Opførelsestiden, men det er Undtagelser, selv Spærrer, Hanebjælker og Stol er af Eg. — For at sikre Bjælkeenderne mod at mørne har man brugt at omvinde dem med Birkebark, en Bevaringsmaade, Historikeren Vedel-Simonsen endnu saa anvendt paa Fyen i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede. Men det var endda ikke det eneste, der var gjort paa Vedby for at sikre Bjælkernes Holdbarhed. Ud for Bjælkeenderne lodes et Mellemrum mellem Stenene aabent tværs igennem Muren, og kun udvendigt fugedes Aabningen mellem de yderste Sten til. Et saadant aabent Mellemrum findes ud for hver eneste Bjælke paa begge Facader i alle Etager. Man kunde kalde det for Bjælkernes Aandehuller. Enten det nu har haft den ønskede Virkning eller ej, saa har Tømmeret klaret sig godt i de forløbne 400 Aar. Saa godt har denne Bygning været udstyret med Overtømmer, at en tidligere Ejer, Assessor Neergaard, har fjernet en Mængde Bjælker og anvendt dem paa Buskysmindes Hovedbygning, uden at Taget siden har taget nogen Skade.

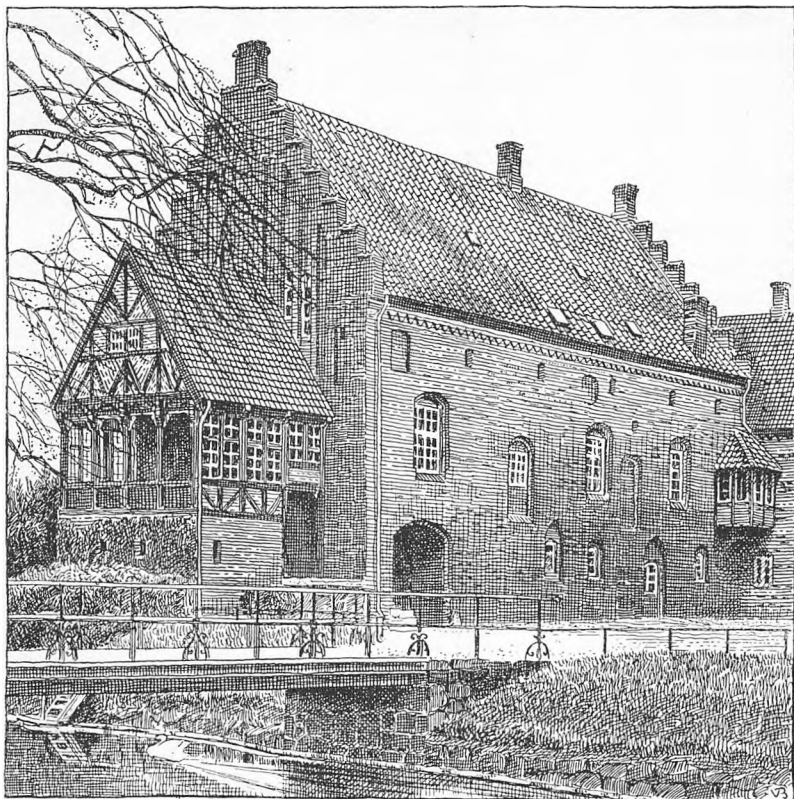
Af gamle Døre synes derimod ingen at være naaet til vore Dage.

Alt i alt maa man sige, at Nordfløjen er en i alle Maader solidt og dygtigt opført Bygning, som gør Bygmester og Bygherre lige Ære. Og hvis den ikke havde lidt saamegen Overlast, som den har, men den stod aldeles uforandret, saavel i det ydre som i det indre, vilde den vække almindelig Beundring. Trods Fjernelse af Trappetaarn og indvendig Vindeltrappe og Indlæggelse af moderne Trappeopgang og stærke Omdannelser i det indre har det, takket være en grundig Undersøgelse ved sidste Restauration, været muligt i det store og hele at aflure Bygherrens Plan og Tanke med saa at sige hele Bygningen.

SYDFLØJEN I KNUD RUDS RESTAURATION

Knud Rud fandt efter Grevens Fejde den Borg, hvor han havde set Dagens Lys, i Ruiner, kun de nøgne Vægge, endda for en Del nedbrudte, stod tilbage. Men Middelalderens Murværk var for mægtigt til, at en Brand og nogle ophidsede Borgere kunde faa Bugt med det. Endnu førend Knud Rud tog fat og opførte sig en ny Hovedbygning, maa han have sat den gamle Hovedbygning i beboelig Stand. Men samtidig voksede Planen frem om den nye, stolte Adelsborg, han vilde rejse paa Vedby, og dette har været taget i Betragtning, da han genrejste den gamle Borg. Det er utvivlsomt den samme Bygmester, som har opført Nordfløjen, der har restaureret Sydfløjen og bragt det hele ind under en samlet Plan.

Den tilbagestaaende Del af Murværket fik Lov at staa, men Bygningen blev gjort en Del højere, hvilket tydeligt ses paa Østgavlens Blindinger den Dag i Dag. I den nye Skikkelse synes Sydfløjen at have faaet tre Vinduesaabninger mod Syd i Stueetagen, 36 Tommer høje, 30 Tommer brede, foruden en Pil paa $5\frac{1}{2}$ Tommer. Disse Vinduer, der nu til Dels er genfremstillet, udmærker sig ved deres dybe Lysninger, idet Vinduesrammerne

Sydfløjens Nordside med spidsbuget Dør og Vindu og de to Indgange i Salsetagen fra den forsvundne Udbygning

har været anbragt næsten helt inde. I Salsetagen er det konstateret, at Vinduerne har været 2 Alen høje, men der er kun fundet ét bevaret til vore Dage, men der maa i det mindste have været tre om ikke flere mod Syd. I Østgavlen er der kun konstateret Vinduesaabninger i Salsetagen, og der kan af Hensyn til Sikkerheden næppe have været nogen i Stueetagen. Det Vindue, man har fundet i Gavlen, var 42 Tommer høj, men det sad 3 Tommer lavere end Vinduerne paa Sydsiden. Et Vindue af samme Størrelse og med samme Placering er fremdraget i Vest-

gavlen ind mod den barnerske Spisesal, det ses ved Siden af Døren til Spisesalen, med den gamle Dekoration i Vinduessiden oprasket af Kunstmaler Jørgen Storck.

Paa Nordsiden ind mod Gaarden er der fra Knud Ruds Restauration kun konstateret et Vindue mod Vest og et mod Øst baade i Stue- og Salsetagen. Men dette hænger sammen med, at Knud Rud ved Restaurationen har ladet opføre en ejendommelig Udbygning midt for Sydfløjens Gaardfacade. 4 Alen fra Væggen er nemlig fremdraget en 10 Alen lang Grund af Kampesten, der begynder noget Vest for den gamle spidsbuede Indgangsdør. Svarende til dette Fundament ses nu som Blindinger i Salsetagen to anselige Døre, 5 Alen over Jorden, forsynede med store Buer. Det er øjensynligt Indgangsdøre til Salsetagen i Knud Ruds Sydfløj. Følgelig maa da den fremdragne Grund have fortsat sig længere mod Øst og baaret en Bygning vinkelret paa Sydfløjen. Det nuværende Vindue mellem de to Døre er ikke oprindeligt og maa tænkes borte. — Men endnu mærkeligere er det, at der øst for den østligste af disse Døre i Salsetagen er fundet en Kamin udvendig i Muren, hvori der laa Aske, tilligemed en ejendommelig hjerteformig Teglsten. Der har da altsaa været et Forværelse udstyret med Kamin uden for de to Døre. Yderligere fandtes Vest for Kaminen Rester af et Vægmaleri i forskellige Farver. Ogsaa en Del af denne Udbygnings Taglinie lod sig skelne. Der er altsaa ingen Tvivl om, at der har været en saadan Udbygning midt for Sydfløjen, fra hvilken der har været Indgang forneden til Bygningens Stueetage og Opgang til *en Slags Højenloftssvale*, hvorfra der har været de to Indgange til Salsetagen. Taget paa denne Udbygning har været ret fladt for ikke at dække for de 4 Skydehuller ovenover; et Skoldehul, der er fundet over den vestligste af Dørene, har ikke kunnet anvendes paa den Tid paa Grund af Udbygningens Tag, en af Grundene til, at jeg har antaget Skoldehullerne for at høre med til det gamle Vedbys Forsvarsvæsen. — Denne Svale, der maa have været c. 18 Alen lang og 4 Alen bred, har afgivet en ypperlig Plads for Borgens Kvinder ved Sommertid, saameget mere som

Spisesalsbygningen og Sydfløjen set fra Syd

Salsetagen i den nye Skikkelse i hvert Fald har indeholdt Sommerlejligheden eller Fruerstuen.

Værelsehøjden i Salsetagen har været 4 Alen og 9 Tommer. Her er ogsaa konstateret Kalkmalerier, samtidig med dem i Vinterstuen i Nordfløjen. De bestaar af Blomstermotiver og Rudetavl, som ligeledes forneden afsluttes med et imiteret Panel. Ogsaa Vinduesforbybningerne har været dekorerede. I Stuetagen er der ikke fundet Kalkmalerier.

Sydfløjens Facader udmærker sig ikke som Nordfløjens ved Forsringer. Dog ses over det vestligste Vindue paa Sydsiden en kantstillet Rude i Lighed med de to smaa paa Nordfløjen. Paa

begge Facader findes en rund Blinding, den til Gaardsiden har Bogstaverne F. A. B. 1709, som vi siden skal omtale. Paa den vestre Gavl er en rosetformig Blinding, Den østre Gavl bærer en rund Blinding, hvor man i Stedet venter at møde Rudevaabenet.

Det indre er saameget omdannet i Tidens Løb, at vel kun Havestuen, der gaar helt igennem Fløjen, staar i oprindelig Skikkelse. Ogsaa Stueetagen er ganske omkalfatret. Arkitektens Rekonstruktion af Bygningens Sydfacade i fuldført Skikkelse giver et Begreb om, hvor imponerende den middelalderlige Borg har taget sig ud i restaureret Skikkelse. En anden Tegning viser Værelsehøjden paa samme Tid.

DEN GAMLE VESTFLØJ

Undersøgelsen har vist, at det hørte til Knud Ruds Plan for det nye Vedby, at Borgen skulde lukkes mod Vest af en selvstændig Fløj; det viser den Omstændighed, at der hverken i den nye Hovedbygning Stue- eller Salsetages vestlige Del, som skulde støde op mod Vestfløjen, har været Vinduesaabninger, men Gesimsen, som er paaført ogsaa de vestligste 11 Alen af Nordfløjen, godtgør, at Vestfløjen ikke er opført samtidig med Nordfløjen men senere.

En Tegning af den 37½ Alen lange, 11 Alen brede Vestfløj, som fandtes paa Vedby 1854, peger i samme Retning. Dengang var kun det sydligste Parti ind mod Barners Spisesalsbygning i to Etager, mens Resten enten havde en Slags Halvetage eller kun var i een Etage, hvilket ikke ser meget oprindeligt ud. Sydpartiet stod endnu med den oprindelige Gavl udstyret med smukke Blindinger og en Gesims, men begge forskellige fra tilsvarende paa den øvrige Borg. Murtykkelsen var fra ¾—1 Alen. Af gamle Indgange fandtes to fra Gaarden med de oprindelige Buer over og Rester af dobbelt Fals. Kun en enkelt Vinduesaabning var bevaret uforandret. Et Par ejendommeligt anbragte Vinduer i den sydligste Del synes at antyde, at der her oprindeligt har været anbragt en Vindeltrappe op til Salsetagen.

Der er ingen Tvivl om, at denne Fløj fra første Færd af har været beregnet til *Økonomibygning*. Der fandtes dengang som tildels i den nuværende Vestfløj, begyndende Nordfra, først en Bryggers, derefter Baggers, den sidste med en ejendommelig Bagerovn, der strakte sig uden for Fløjens Vestmur i Form af en halvcirkelformet Udbygning med en Diameter paa 7 Alen. Derefter fulgte to Køkkenrum med mægtige Køkkenkaminer.

Denne Bygning har ikke nogensinde været udstyret med Vægtergang eller Skydehuller og er altsaa allerede derved betegnet som en Bygning af mindre Rang end de to andre. Al Sandsynlighed taler for, at Knud Rud ikke har naaet at faa Borgen lukket mod Vest, men at den Bygning, som kom til at ligge der, er opført af hans Søn, Jørgen Rud, i Aarene omkring 1560 og før Svenskekrigen, da han havde andet at tænke paa, og hvor han forøvrigt fik sin økonomiske Stilling ødelagt. Den nye Vestfløj er opført af H. Gamst 1855 med Benyttelse af Munkestenene fra den gamle, saaledes at Stueetagen som tidligere kom til at rumme Køkkenregionerne, men den er rykket 1 Alen længere ud i Gaarden, saa at den vestligste Del af den gamle Herskabsindgang nu benyttes som Indgang til Nordfløjen baade i Stue- og Salsetagen. Var dette ikke sket, burde det gamle Trappetaarn i Hjørnet, hvis Fundament er fremdraget, være gen-skabt i vore Dage, saa havde Borgen været denne Prydelse rigere.

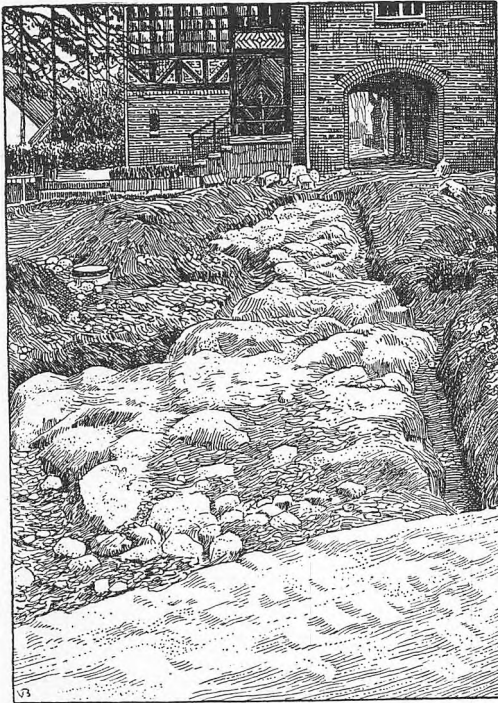
VEDBYGAARD I FORSVARSSTAND

Vedbygaards Ejer havde til Hensigt at bygge sig en Borg, som var hans Adelskjold værdig, da han rejste den trefløjede Gaard. Den skulde rumme en herskabelig Beboelse ved Vinter-tid og under Sommerens Sol, til Hverdags Brug og i festlige Stun-der. Vi har set, at de to Fløje i Forening, den nye Hovedbyg-ning og den gamle Hovedbygning i forbedret Skikkelse har kun- net gøre god Fyldest i alle Henseender. I Vinterstuen og dens Omgivelser levedes Livet i det daglige, der var Hjemmet paa Vedby i de Tider, men naar Sommeren holdt sit Indtog, dro-

ges Sydfløjens lysere Stuer og dens Svale til Gaardsiden med ind i det daglige Liv. Og naar der holdtes Gæstebud for adelige Venner, eller en Datters Bryllup fejredes, toges den hele Borg i Brug, og Riddersalen prydedes til Fest, og alle Gæstekamre i Sydfløjens Stueetage var fyldt af Gæster, som blev Natten over.

Men den adelige Bygherre tænkte ikke blot paa at skaffe sig en anelig Borg, men fremfor alt en Borg, hvor han kunde være i Sikkerhed, saa ingen fjendtlig Magt kunde trænge ind og fratage ham Liv og Gods. Derfor har det været en ledende Grundtanke ved Opførelsen af Vedbygaard, at det skulde være en Borg i Forsvarsstand. Denne Tanke præger Borgen fra Kælder til Kvist, ja, til de mindste Enkeltheder. Forsvarshensyn var i den Grad overvejende, at for dette maatte alle Ønsker om Bekvemmelighed vige. Hvad nyttede det at bygge lyst og skønt, naar den første, den bedste sammenløbne Hob af Røverpak kunde bryde ind uden videre, tilvende sig Skattene, myrde og plyndre og til sidst stikke Ild paa hele Herligheden. Grevefejden havde vist i tilstrækkelig Grad ogsaa Familien Rud til Vedby, hvad det kunde koste, at ens adelige Borg ikke var i fornøden Forsvarsstand. Renaissanceborgen viser, at Knud Rud har været betænkt paa, at den Skandale ikke skulde gentage sig med hans nye Borg. Han vilde sælge sit Liv og Gods saa dyrt som muligt, om lignende Ufredstider skulde indtræffe. Vi skal i det følgende undersøge, hvad der er gjort paa Vedbygaard af 1540 for at garantere Familien Tryghed.

Det gamle Vedby fra Middelalderen laa paa en Pynt, der mod Vest og Nord var omgivet af en Sø, som paa et Kort fra 1784 kaldes Dragen Sø, men baade mod Øst og Syd dannede Vandbælter et naturligt Værn om Borgen. Og hvis det forholder sig rigtigt, at Skoldehullerne hører med til den middelalderlige Del af Sydfløjen, kan man ikke sige, at det gamle Vedby har ligget helt forsvarsløst hen. Men det viste sig at være utilstrækkeligt, derfor var det allerede af Forsvarshensyn nødvendigt at tænke paa en anden Ordning paa Vedby. De nye Planer gik da ud paa at isolere Borgpladsen yderligere fra Om-

Fremdraget Grund under
Spæremuren mellem
Nord- og Sydfløj

givelserne og at skabe en Borg, der til alle Sider kunde optage Kampen mod en Modstander og endog udholde en Tids Belejring.

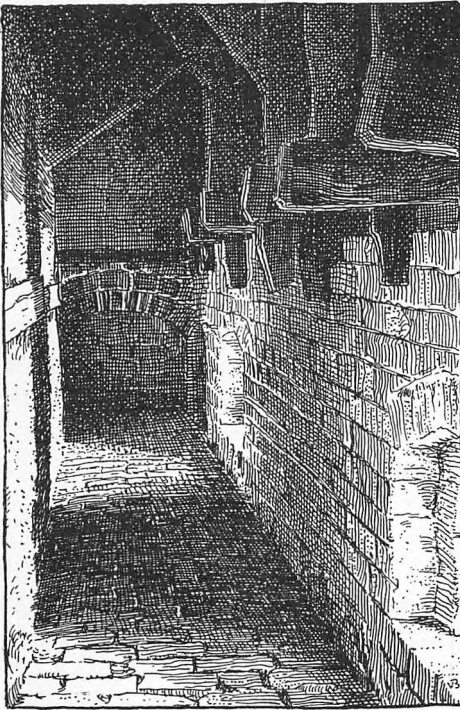
Voldgraven, som i den Anledning opgravedes, har en Bredde paa omtrent 20 Alen. Over den har ført en Vindebro, hvis Midterparti lod sig hejse op, saa Borgen blev afskaaret fra Omverdenen. Denne Vindebro har været, hvor nu Havebroen fører over mod den gamle Lindeallé. Anden Adgang har der ikke været til Borgen.

En i 1902 foretagen Udgravning i Anledning af Gaardspladsens Regulering viste, at Adgangen til Borgpladsen har været spærret af en Østmur, der, som de bevarede overhugne Bindere paa Nordfløjen viser, har gaaet op til Tagskægget paa begge Fløjene, altsaa været 15 Alen høj. Den fundne Grund af Muren

viste tillige, at Vejen fra Vindebroen har ført gennem en Port paa Spærremurens Midte, der har været flankeret af to høje Murpiller paa c. 4 Alen i Diameter. Et Par Udgange fra Vægtergangen saavel over Nord- som Sydfløj, som er bevaret umiddelbart inden for den Plads, *Spærremuren* har indtaget, fortæller, at denne paa Indersiden har baaret en Løbegang af Træ, ad hvilken Forsvarerne har kunnet komme fra Fløjene og gennem Skydehuller i *Spærremuren* tage imod Fjenden. Yderligere har Portpillerne sikkert foroven baaret en Vagtstue over Porten, hvorfra der har været holdt Udkig. En solid Port har været indmuret i det Mellemrum paa 9 Alen, der er mellem Portpillerne. Selve *Spærremuren* har haft en Tykkelse paa $1\frac{1}{2}$ Alen. Portpillerne har været saaledes anbragte, at det har været muligt oppe fra en Vagtstue oven over at bestryge *Spærremuren* til begge Sider udvendigt. Det har saaledes ikke været saa helt let ad den Vej at trænge ind paa Borgen.

Men det var jo kun mod Øst, *Spærremuren* med dens Vægtergang og Portforsvaret kunde dække Adgangen. En Fjende kunde ogsaa tænkes at trænge sig frem fra et af de andre Verdenshjørner, især om Voldgraven ved Vintertid var tilfrossen. Derfor maatte man være i Stand til fra Loftet over Fløjene at gøre Fjenden Adgangen stridig fra alle Sider. I den Anledning gaar Tagspærrerne paa saavel Nord- som Sydfløj ikke ned til Gulvet, men Murene er ført c. 4 Alen op over Gulvhøjden, og i dette Stykke Mur er der til alle Sider anbragt *Skydehuller*, firkantede Muraabninger, som nu alle er fremdragne; der har paa Vedbys to Fløje været ialt 30, 16 paa Nordfløjen, 14 paa Sydfløjen. De er alle ens i Størrelse og Udstyrelse. I Bunden har været indmuret et Stykke Egetømmer med et udboret Hul i Midten, hvori Hagebøssen har været anbragt. Skydehullerne er fordelt saaledes, at der er to i hver Gavl, 5 til Gaardsiden paa hver Fløj, og til Ydersiden har Sydfløjen 5, mens Nordfløjen har 7. Inden for Skydehullerne har Mandskabet kunnet bevæge sig frit ad en Vægtergang. Som et Minde fra den Tid, da disse Skydehuller, der alle Vegne stirrer en i Møde, var andet end Prydelse, som de nu

er, er der i Vægtergangen over Nordfløjen fundet en Blykugle, der vejede 4 Lod.

Saaledes var der sørget for, at fra hvilken Side, Fjenden end angreb, stirrede Munden af en Hagebøsse ham i Møde. Mod Vest og maaske ogsaa mod Nord dækkede ogsaa Brystværns-volden yderligere.

Kom en Fjende alligevel over Voldgraven, lod *Skoldehullerne* paa Sydfløjen sig anvende til at overraske ham med kogende Vand ned over Hovedet. Og paa Nordfløjens Yderside lod *Hemmelighederne*, der hang ud fra Riddersalen og Mandskabets Bjælkestue, sig anvende paa samme Vis. Og trængte en Fjende sig ind paa Gaardspladsen, var det en let Sag fra Løbegangen langs Spærremuren eller gennem *Skydehullerne* over Fløjene til Gaardsiden at give ham en artig Velkomst.

Af Hensyn til Sikkerheden var alle Vinduesaabninger i nederste Etage saa smaa, at ingen kunde kravle igennem dem eller som i Brevkammeret forsynede med Jern Sprinkel.

Særligt udsatte Vinduer og Døre, saaledes Vinduerne paa Nordsiden i Herskabslejligheden og Døren ud til Hemmeligheden ved samme Lejlighed, var forsynede med Bomme, som vi har set. Det var ogsaa af Forsvarshensyn, at Vedbys nye Hovedbygning havde *tre Hemmeligheder*, Datidens Benævnelse for Aftrædelsesrum, hængende som store murede Stærekasser paa Facaden ud mod Voldgraven. Paa anden Maade vidste man ikke dengang at bringe Urenlighederne ud af Borgen, naar man skulde regne med Ufredstider. Hvorledes man har sikret sig i saa Henseende paa det middelalderlige Vedby, er ikke klart, udvendige Hemmeligheder har der sikkert ikke været, derimod kan der være Tale om, at de Hulheder, der er fundne i Sydfløjens Østgavl, er Prive'er anbragte inde i denne Borgs hule Mur.

For at kunne faa Ammunition og lignende ført op til Vægtergangen, var der til Gaardsiden paa Vægtergangen over Nordfløjen anbragt to større Aabninger, af Størrelse som Udgangen ud til Løbegangen langs Spærremuren. Gennem disse Luger har man kunnet hejse det fornødne op. Men selv disse Aabninger saa højt oppe har været udstyrede med Bolthuller, saa de kunde forsvarlig lukkes, naar der var Fare paa Færde.

Det var ogsaa Forsvarshensyn, der gjorde, at alle Hovedindgange til herskabelige Rum i Borgen var anbragt i Taarne, fra hvis Trappeafsatser Mandskab gennem smaa Vinduesglugger, der gjorde Tjeneste som Skydehuller, kunde hindre Adgangen. Saaledes maa vi ogsaa antage, at det forsvundne Trappetaarn, vi har konstateret ved Indgangen til den herskabelige Del af Nordfløjen, har været taget i Forsvarets Tjeneste. Og for Sydfløjens Vedkommende giver det sig af sig selv, at den Maade, hvorpaa Indgangen til denne Fløj har været arrangeret, har været dikteret ogsaa af Forsvarshensyn. Ypperligere Plads til at overskue Situationen og plaffe en Fjende ned, der var trængt ind

paa Gaardspladsen, end fra denne Svale, som vi har talt om, fandtes ikke.

Enhver Borg havde gerne et svagt Punkt. Det er ikke vanskeligt at se, at det for Vedbys Vedkommende har været Hemmeligheden ud fra Herskabets Lejlighed i Nordfløjen, denne forneden aabne Karnap, kun 2 Alen fra Jorden, kunde let blive katastrofal. Derfor kunde det se ud til, at Bygherren ikke har anset det for tilstrækkeligt, at Døren ud til Hemmeligheden var forsynet med dobbelt Bom, men at der ogsaa i Dørbuen var anbragt en Aabning, som gennem et 2 Alen langt Hul i Væggen førte hen til et Vindue, hvorfra man uset har kunnet overhælde den formastelige, der trængte ind ad denne Bagdør, med kogende Vand.

Saaledes var der gjort, hvad der kunde gøres. — Om nogen Løngang fra Vedbygaard til Sæbygaard, som Traditionen fabler, eller i det hele taget om nogen Løngang, hvorfra Herren til Vedby kunde smutte bort, om Borgen trods al Forsvarsberedskab var falden i Fjendehaand, kan der ikke være Tale paa Vedbygaard. Den Løngang, Traditionen udpeger i Gulvet nede i Borgfængslet, viser sig at være en Kloak. Det vilde ogsaa være det daarligste Sted at anbringe en Løngang, saa kunde jo enhver Fange, der blev sat i Forvaring der, benytte Lejligheden til at gøre sig usynlig. Snarere kunde man tænke sig, at de skabliggende Fordybninger der er fundet i Sydfløjen har været tænkt som midlertidige Gemmesteder, indtil Fjenden atter forlod Borgen, hvis ikke de i Virkeligheden er middelalderlige Hemmeligheder. — Derimod kunde der nok være Tale om, at Herskabet, om det gik saa galt, at Fjenden var trængt over Vindebroen og gennem Porten stormede ind paa Gaardspladsen, kunde benytte Lejligheden til at lade sig falde ned gennem Hemmeligheden ved Vinterstuen og smutte langs Nordfløjen over Vindebroen bort fra det hele, mens Fjenden forgæves ledte efter Borgens Herre, som de nu mente sig sikker paa. Paa den Maade kunde den udsatte Hemmelighed gøre Tjeneste som en Art Løndør ud til det fri.

BORGENS INDRE UDSTYRELSE

Fra Krigerfærd vender vi os til Hjemmets Hygge. Efter de store Byggeforetagenders foreløbige Afslutning, antagelig omkring 1544—45, da Knud Rud mistede baade en voksen Søn og Hustruen, har der været stille paa Vedby, indtil Borgens Byggherre lukkede sine Øjne 1554, og hans Søn Jørgen Rud afsluttede Værket med Opførelsen af Vestfløjen.

Spørgsmaalet bliver nu, hvad der har været gjort for Udsmykningen af de forskellige Rum paa den nye Borg. Fra det gamle Vedby synes der ikke levnet os det mindste Spor af Vægdekoration eller lignende, men saa meget desto mere har Restaurationen fremdraget fra Vedbygaard i dens udvidede Skikkelse. Og det viser sig da, at med Undtagelse af Sydfløjens Stueetage har hele Borgen, endda to Overgange, været udsmykket med Kalkmalerier, hvoraf der er fremkommet saameget, at vi kan danne os et temmelig tydeligt Begreb om, hvorledes det har taget sig ud til de forskellige Tider.

Først synes Hovedparten af de to Fløje umiddelbart efter Opførelsen at være blevet dekoreret paa Vægge og Bjælker med Kalkmalerier af ret haandværksmæssig Art. Disse er saa senere for nogle herskabelige Værelses Vedkommende blevet dækkede af Malerier af betydelig mere kunstnerisk Karakter. Den første Slags, der væsentlig bestaar af Rudetavl og Ornamentter udført paa en Skuring eller let Overkalkning af selve Murstenene, saaledes at disse træder tydelig frem bag Figurernes, har sine Rødder langt tilbage i Middelalderen, man kunde passende kalde den *gotisk Udsmykning*. Den sidste derimod er tydelig *Renaissance-Malerkunst*.

Det eneste Rum, som har bevaret den oprindelige Udsmykning, nogenlunde ubeskadiget, er den øverste Bjælkestue i Mandskabsboligen, hvilket skyldes, at Rummene her efter Afskaffelsen af det væbnede Mandskab hen imod Slutningen af Aarhundredet har staaet ubrugt. Men tydelige Spor andre Steder, viser, at tilsvarende Dekorationer har været paaført næsten alle Rum paa Borgen.

Væg-billede — Kain myrder Abel

Denne Udsmykning har bestaaet i, at Bjælkerne og den øverste halve Alen af Væggene har været malede blaagraa. Indenfor en rød Ramme $\frac{1}{2}$ Alen fra Loft og Gulv er saa Vægfladerne dekorerede. Paa Bjælkestuens Sydvæg er bevaret 4 Rækker Rude-tavl, men Pladsen viser, at der har været 2 til. Farven er blaasort. Imidlertid synes Kunstneren ikke at have været tilfreds med sit Arbejde efter Udførelsen, hvorfor han har givet sig til at arbejde paa det paany, saa der i Mellemrummene mellem de blaasorte fremkommer 6 Rækker hvide Rudetavl. Dette har han dog ikke faaet gennemført paa hele Vægfladen, idet den østlige Del af Væggen har Figurerne i den første Skikkelse. Vi møder saaledes Sekstallet baade uden paa og indenfor samme Facade

henholdsvis i muret og malet Rudetavl. Dette synes ikke tilfældigt.

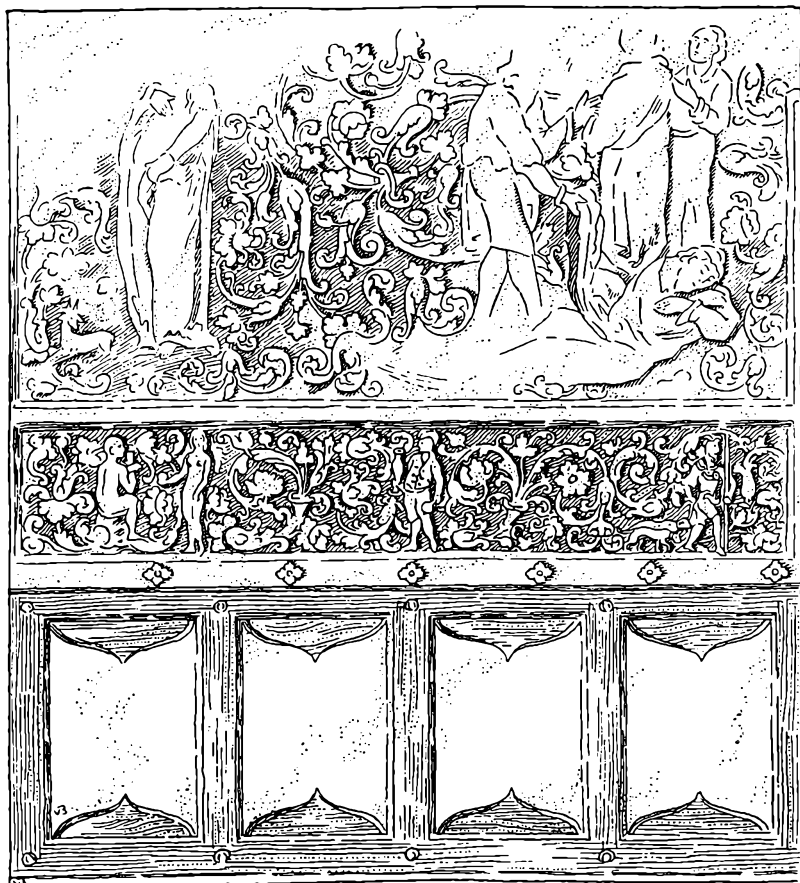
Paa Nordvæggen i samme Bjælkestue og den nordligste Del af Østgavlen finder vi nogle sortegraa dels lodret dels vandret malede Ornamentslyngninger inden for en lignende Ramme som paa Sydsiden. Vi ser deraf, at Bjælkestuen fra først af har været delt af et Skillerum paa langs af Bygningen. Langs Kanterne havde Bjælkerne røde Streger.

I Bjælkestuen nedenunder saavel som i Vinterstuen og Riddersalen og i Sydfløjens Salsetage er der fundet Spor af ganske tilsvarende Udsmykning af Bjælker og Vægge mer eller mindre omhyggeligt udført. Saalænge Farverne stod rene og friske, og Dekorationerne var ubeskadigede, kan anselige Rum som Vinterstuen og Riddersalen ikke andet end have taget sig ganske smukke ud med de blaagraa rødkantede, mægtige Bjælker, den ene bag den anden og de flimrende Rudetavl til Siderne. Og i den Skikkelse fik foruden Mandskabets Rum ogsaa Riddersalen Lov at staa fremdeles. For Riddersalens Vedkommende har det forøvrigt været overflødigt, da man brugte at drage den Slags Rum med Tøj og Tæpper ved festlige Lejligheder.

Derimod kom den Tid, da den gamle tarvelige Udsmykning ikke længere tilfredsstillede i Herskabets Opholdsrum, det er derfor naturligt, at det er i Vinterstuen og i Sydfløjens Salsetage, vi træffer en rigtig kunstnerisk Udsmykning. Denne er ikke som den gamle udført paa de nøgne Murflader, men paa en omhyggelig glattet Glittepuds, saa Malerierne kunde holde sig. Disse Malerier, som vi nu skal omtale, er en virkelig Kunstners Arbejde, udført af en Mand, der har turdet give sig i Lag med betydelige Emner og som efter de bevarede Brudstykker at dømme har skilt sig forholdsvis godt fra det.

Det Rum, der har rummet de betydningsfuldste Billeder fra denne renaissancepaavirkede Malerkunst, er Herskabets daglige Opholdsstue i Nordfløjen, Vinterstuen. Her har der virkelig været ofret noget for at gøre dette Rum til et festligt Sted.

Billederne har ogsaa her været indfattede i en Ramme; den

Panel og Frise — Vægbilleder forestillende Eva sørgende over sine Børn samt Noah, der tildækkes af sine Sønner

begynder et Kvarter under Bjælkerne og slutter et Kvarter over Gulvet, idet dog den nederste Halvdel af Væggen optages af et imiteret Panel. Den øverste Halvdel af Væggen er igen delt i to, saaledes at den øverste Del paa $1\frac{3}{4}$ Alen indeholder en Billedrække, mens de nederste $\frac{3}{4}$ Alen er anvendt til en ornamental Frise.

De egentlige Billeder bestaar af en Fremstilling af Scener fra den gamle Pagt, der som en bibelsk Billedrække har fortsat sig sig alle fire Vægge rundt i det 13 Alen lange og 8½ Alen brede Værelse.

Billederne synes at tage deres Begyndelse ved den nordligste af de to Døre, der fra Forhallen fører ind til Værelset. Mens der nemlig ellers ikke er gjort nogen Adskillelse mellem de enkelte Fremstillinger, men Baggrundens Blomsterværk uden Afbrydelse slynger sig fra Billede til Billede, er der her inden for en lodret Ramme ligesom en Stav af Blomsterkalke malet paa rød Baggrund.

Det første Billede er en Fremstilling af *Kain, der myrder Abel*. Hele Kainskikkelsen er bevaret, derimod ses af Abel kun Benene af den liggende Skikkelse. Kain er fremstillet som en ung, skægløs Mand med kruset Haar, han bærer en Kittel forsynet med Bælte, hvis Baand hænger løst ned foran. I højre Haand løfter han det traditionelle Kæbeben over Hovedet, mens han nidstirrer Broderen, der ligger for hans Fod.

Det næste Billede i Fortsættelse heraf paa Nordvæggen viser en svær, matroneagtig Kvinde i en folderig Kjole med Sløb. Højre Haand knuger hun mod Brystet, mens den venstre, der synes at holde paa et Tørklæde, hænger ned. Meningen kan ikke godt være andet, end at det skal fremstille *Eva sørgende over sine Børn*. Ved hendes højre Fod ses en hvilende Hind.

Derpaa følger et Billede af *Noah, der tilhylles af sine Sønner*. I Forgrunden ses Noah ligge med korslagte Hænder og Hovedet hvilende paa venstre Skulder. Han er fremstillet som en ældre Mand med Fuldskæg. I Baggrunden ses de tre Sønner. Den forreste vender Siden til og holder i højre Haand et Tæppe, som han vil lægge over Faderen, mens han med venstre slaar Haanden ud mod en anden Yngling, der vel skal være Kam. Bagved staar en Yngling i lang Kittel med venstre Haand løftet, hvis Ansigt udtrykker Forfærdelse. Desværre er ingen af Skikkelserne bevaret fuldstændigt.

Det følgende Billede har fremstillet *Dalila, der klipper Sam-*

Vægbillede forestillende Samson og Dalila

son. Man ser en sovende Kæmpe med langt bølgende Haar og Fuldskæg. Bag hans Hoved staar en Kvindeskikkelse med et Slags Lin om Hovedet og en tætsluttende Dragt over Arm og Bryst, der forneden ender i store Folder. I højre Haand holder hun en primitiv Saks, mens hun med venstre lister en Haarlok ind i Saksen. Ogsaa dette Billede er ret havareret, bedst er Dalilaskikkelsen bevaret.

Hermed stopper saa Billedrækken, der maa have fortsat sig ud i nuværende Trapperum, hen over Skillerummet ind til Mand-

skabsboligen og ud over Sydvæggen, men intet af dette er bevaret udover Brudstykker, som ikke kan tydes.

Derimod er der over den anden Indgangsdør fra Forhallen fundet den øverste Del af et Billede, der synes at fremstille *Kong Salomons Dom*. Man ser den høje Konge med Krone paa og Sæpter i Haanden. Foran ham staar til venstre to Kvinder, og neden for Kongen ligger et lille Barn. Den Del af Billedet, der er tilbage, er ret velbevaret.

Paa Skillerummet ud til Forhallen har der været endnu to Billeder, hvoraf nu kun ses Benene og den nederste Del af en Mandsperson i det sidste Billede.

Men ogsaa den ornamentale Frise indeholder Personfremstilling. Af denne er der paa Nordvæggen bevaret 3 Alen fuldstændig ubeskadiget. Den har været meget dekorativ. Mens den bibelske Billedrække er malet paa en grønlig, blomstret Baggrund, har Frisen rød Baggrund, hvori ligeledes slynger sig stiliserede Fantasibloster. Her er fremstillet en Mand og en Kvinde i nøgen Tilstand. Manden, der sidder paa en Træstub, vender Siden til og har Hænderne over Kors, idet han ser op paa Kvinden. Hun staar blufærdig med lukkede Øjne og lægger venstre Haand over Hoftene, mens hun i højre Haand rækker et Æble hen mod Manden. Det kan ikke godt være andet end *Eva, der frister Adam*, som meget betegnende er anbragt nedenunder Billedet af den sørgende Eva.

Længere fremme er fremstillet en lille, trivelig Mands-Person, der i højre Haand bærer et *Drikkebæger* og i venstre en Ske.

Den følgende Skikkelse fremstiller en *Jæger*, der med Jagthornet om Halsen og Pilekoggeret i Bæltet drager af Sted med Landsen i venstre og Buen i højre Haand, fulgt i Hælene af to prægtige Jagthunde, der vejrer mod Jorden efter Vildt.

Længere mod Øst er fundet et Brudstykke af Frisen, hvor man ser en *Ridder og en siddende Dame* med langt Slæb hils hinanden. Flere Motiver er ikke fundet, men Kunstneren har syntes saa godt om dem, at han har gentaget de samme paa modsat Side af Værelset; saaledes ses Billedet af Ridderen

Kalkmaleri i Sydfløjen

og den siddende Dame nedenunder Billedet af Kong Salomons Dom.

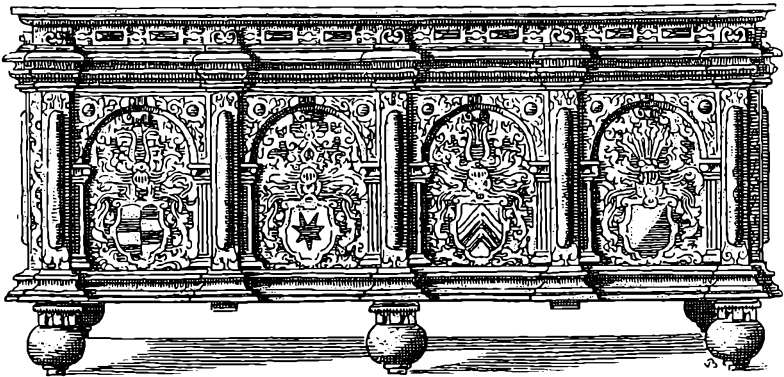
Ogsaa Bjælkerne har faaet en ny Dekoration ved samme Lejlighed. Den nedadvendte Side af Bjælkerne har været malet gul, mens Kanterne har været røde, og nedad den gule Flade maledes en Række graasorte Rudetavl, forbundne indbyrdes med et rødt Baand. Der er ogsaa fundet en Bjælke, der har siddet over Kami-

nen inde i Nordvæggen. Den har en smuk Dekoration af stiliserede Blomster paa rød Baggrund. Ogsaa alle Vinduesabningerne har været fornemt dekorerede. To saadanne er bevarede. Her ses Buerne malede med lignende stiliserede Blomster, der slynger sig om et rundt, blaat Felt, og Vinduessiderne har baaret stiliserede Blomster paa en rød Baggrund; ogsaa Spejlet under Vinduesbuerne er dekoreret med Blomster. Dekorationerne i Vinduessiderne er delte i to, en øverste, større Del, svarende til den bibelske Billedrække, og en mindre nedenfor, svarende til Frisen; forneden afsluttes med det imiterede Panel.

Trods al Mishandling er der saaledes dog bevaret saa meget, at vi faar et Begreb om, hvad Familien Rud paa et vist Tidspunkt har ønsket at have for Øje til daglig. I disse kraftige Scener fra den bibelske Historie med Kains Brodermord, Noahs Fuldskab, Dalilas Raahed og Salomons Højsind, med Evas Fristelse, Vinens og Jagtens Glæder, men tillige Ridderens Høviskhed over for sin Dame, genkendte den blodrige Renaissancetid i Frederik den Andens Dage sit eget Liv under Krigstummel og ved Gildesbord, paa de store Jagter og i Hjemmets stille Hygge.

Endnu skal omtales en Dekoration paa en Bjælke i den nederste Bjælkestue i Mandskabsboligen. Det bestaar af en smukt udført Række af Vindrueklaser. Mere har der ikke været, saa det maa vel nærmest betragtes som en Penneprøve, udført af den samme Kunstner, som har skabt Billederne i Nordfløjens Vinterstue.

Ogsaa Sydfløjens Salsetage, Sommerlejligheden, har været dekoreret ved samme Lejlighed, men her er kun bevaret enkelte Brudstykker. Paa Sydvæggen er fundet, dels et smukt kunstnerisk udført Rudemønster og dels en Dekoration med Blomster og Frugter indfattede i en lignende Ramme, som Tilfældet var med Billederne i Nordfløjen. Ogsaa Vinduerne har haft dekorerede Sider og Buer; en saadan dekoreret Vinduesside ses endnu ved Indgangsdøren ind til den barnerske Spisesal. Udsmykningen bestaar af et Ornament. Selv den udvendige Svale har været smykket; der blev saaledes ved Restaurationeen paa Ydervæggen fun-

Udstyrskiste

det en Ramme i samme brunlige Farve som den Ramme, hvori Blomsterdekorationen paa den modsatte Indervæg i samme Fløj var indfattet. Indenfor Rammen maa have været et Billede, malet paa lysebrun Baggrund, men det var udvisket.

Det er saaledes ikke stort, Eftersøgningen efter Kalkmalerier har bragt for Dagen for Sydfløjens Vedkommende, men dog nok til at vise, at ogsaa denne, hvad Herskabslejligheden paa første Sal angaar, har fulgt Trit med den nye Hovedbygning og været to Gange dekoreret med Kalkmalerier. Nogen Personfremstilling er ikke fundet i denne Fløj.

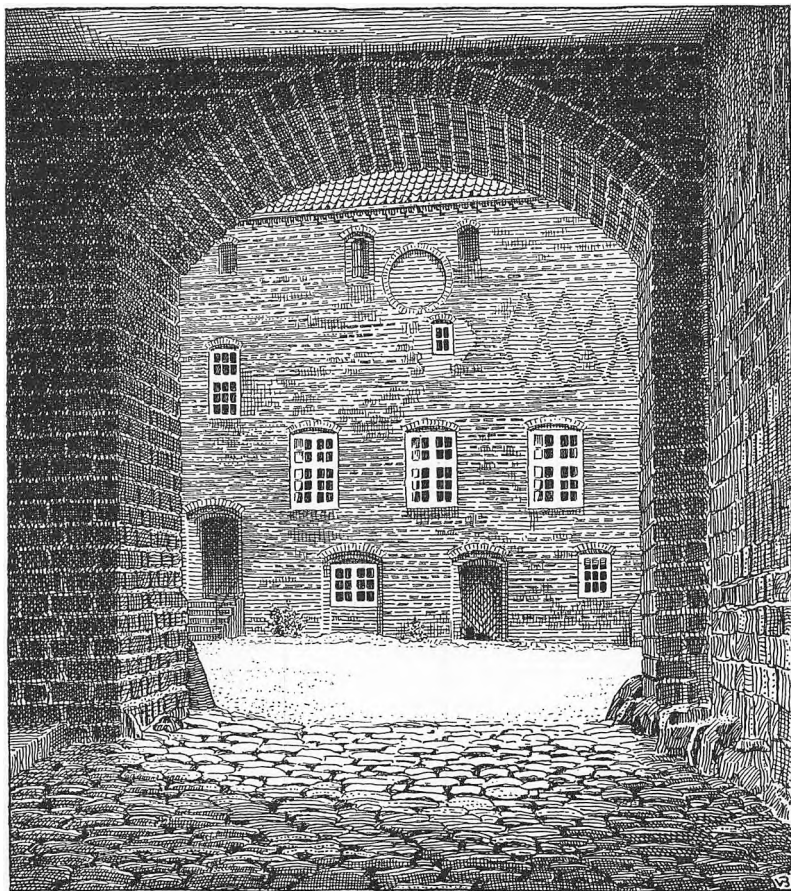
Tilbage staar Spørgsmaalet om, hvornaar den kunstneriske Udsmykning kan være foretaget af Vinterstuen og Sydfløjens Salsetage. — Her mener jeg, at Personalhistorien kan komme os til Hjælp. Der er næppe Sandsynlighed for, at Jørgen Rud († 1571) har faaet naaet andet end at rejse den Vestfløj, som var nødvendig for Borgens Sikkerhed og den daglige Husholdning, og nogen kunstnerisk Interesse kan næppe tænkes hos den forgældede, sikkert ikke saa lidt fordrukne, strenge Adelsherre. Derimod stiller det sig helt anderledes med hans Søn og Arvetager, Knud Rud († 1617). Han og en Fætter af samme Navn havde i deres Ungdom studeret i Padua. Efter Hjemkomsten slog de sig begge ned paa Vedbygaard og levede her som Ung-

karle i en længere Aarrække, til Fætteren døde der og begrave-
des i Vedby Kirke 1589. Det kan ikke godt tænkes, at de kan
have opholdt sig flere Aar i Italien, uden at Lysten er vaagnet
til at se deres fælles Ungkarlehjem paa Vedby udsmykket paa
kunstnerisk Vis efter Tid og Lejlighed. Jeg nærer ingen Tvivl
om, at Æren for dette Arbejde tilkommer de to Fætttere.

Ved Knud Ottesen Ruds Død 1589 afbrødes Ungkarlelivet
paa Vedby, og Kunstneren afsluttede sit Arbejde med at male
en Mindedekoration for den afdøde paa Korhvælvingens nord-
vestre Kappe, og Knud Jørgensen Rud førte Hilleborg Gylden-
stjerne som sin Brud ind paa den fuldførte, rigt udsmykkede
Borg 1590.

Af Inventar findes intet bevaret til vore Dage af det, som
har hørt hjemme paa Borgen, undtagen en *Udstyrskiste*, som
har tilhørt den nys nævnte Knud Ruds Svoger Christian Gylden-
stjerne, der var gift med Dorthe Rud, efter hvis Død 1648 Knud
Ruds Datter Lene har arvet den efter sin Faster. Paa Grund af
sin kolossale Vægt har den faaet Lov at blive staaende paa Gaar-
den og har fulgt de skiftende Ejere lige til vore Dage. Den
bærer 8 adelige Vaaben: Frille, Skinkel, Bille, Gyldenstjerne,
Sparre, Høeg, Meinstorff og Rekkenberg. Paa den øverste Bjælke-
stue findes dog ogsaa en anden gammel adelig Udstyrskiste, som
ikke er undersøgt. — Som en Kuriositet kan anføres, at der for
nogle Aar siden i en Dam i Vedby blev fundet et Messingfad,
der har tilhørt Jørgen Rud, idet der i Fadets Bund er indgrave-
ret Jørgen Ruds og Karen Krafsses Navne og Vaaben. Et Aar-
hundrede senere har Sivert Grubbe og Hille Bülov yderligere
ladet indridse deres Navne. Efter at være brugt et Sted i Lands-
byen som Andefad er det nu igen havnet paa Vedbygaard.

Om Inventar og Udstyr paa det gamle Vedby giver en inter-
essant Fortegnelse, som Knud Rud og hans Hustru Dorthe Bølle
har affattet 1536 over det Tab, de har lidt ved Slagelse Bor-
geres Plyndring og Ødelæggelse paa Vedby og Korsør Slot, en
lille Forestilling. Det har ikke været Smaating, den gamle Borg
har huset af Herligheder; man begriber næsten ikke, hvor der

Porten

har kunnet blive Plads til de store Masser af Udstyr. Der har ikke manglet noget, hverken af det ene eller det andet.

BORGENS BEVARELSE TIL VORE DAGE

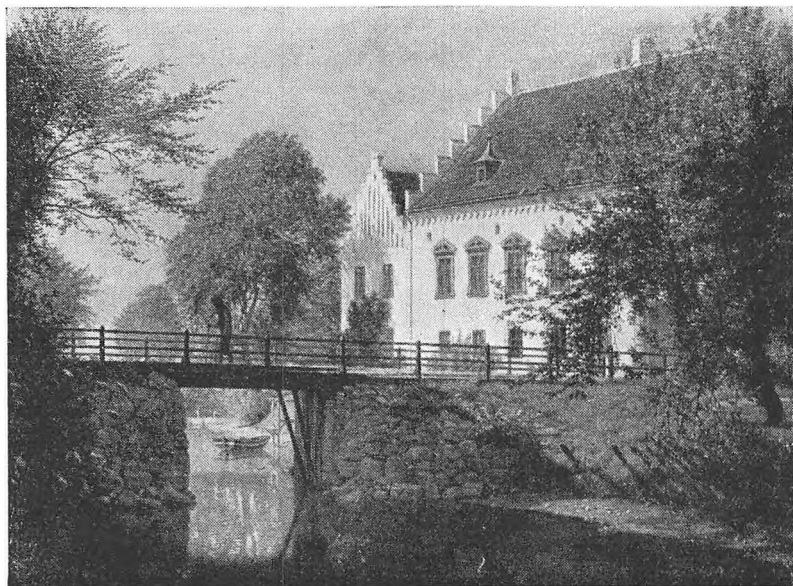
I den Skikkelse, Vedbygaards Hovedbygning nu havde faet ved Nybygning og Restauration omkring Aar 1540 og ved Fuldførelsen med Vestfløjen c. 1560 og ved den fornemme Udsmyk-

ning i Aarene omkring 1580, fik den, saavidt vi kan se, i alt væsentlig Lov til at staa det 17. Aarhundrede over.

De sidste af Slægten Rud og den i Familien indgiftede Familie Grubbe har vaaget med Pietet over Slægtens gamle Hovedborg. Udover en Bjælke, der bærer Aarstallet 1689, som er indlagt over Nedgangen til Viktualiekælderen under Nordfløjen, er ikke fundet noget daterbar Spor fra den Tid. Dog har sikkert Hvidtekosten været taget i Brug, om ikke for andet saa for at skjule forvitrede Sten hist og her paa Facaderne, saa Borgen næppe i alle de 150 Aar har beholdt sit oprindelige Udseende med de røde Mursten.

Imidlertid har en grundig Restoration sikkert været haardt tiltrængt. En saadan gennemførtes 1709 af den første *Barner* paa Vedby. I den runde Blinding paa Sydfløjens Gaardfacade fandtes ved Restaurationen i 1901 Bogstaverne F. A. B. og Aarstallet 1709 omgivet af to Laurbærgrene sammenbundne med en Sløjfe. F. A. B. er Forbogstaverne i Friederich August Barners Navn. Han maa øjensynlig have foretaget en Restauration af Sydfløjen. Den har aabenbart bestaaet i en delvis Omdannelse af Sydfløjen i Anledning af, at Herskabets Bolig nu forlagdes fra Nordfløjen, hvor Indretningen ikke mere følte tidssvarende, til Sydfløjen, ogsaa for Vintertiden. Fra da af har Nordfløjen for bestandig været opgivet som Bolig for Herskabet. Nu var det ikke mere det trygge Tilflugtssted, men den lyse, solrige Beboelse, man attraaede. De nu overflødiggjorte udvendige Hemmeligheder paa Nordfløjen er sikkert samtidig blevet fjernede, og Udgangene tilmurede. F. A. Barner synes ogsaa at have fjernet Udbygningen til Gaardsiden paa Sydfløjen, hvilket fremgaar af, at de store, firkantede Felter, hvormed han bemalede Sydfløjens Facader, ogsaa har været paaført den Del af Nordsiden, hvor Udbygningen har været. Af Indgangsdørene i Salsetagen fra Udbygningens Svale fandtes ved Restaurationen 1900—01 den ene tilmuret med Munkesten, den anden med smaa Sten, hvilket kunde tyde paa, at den ene Dør allerede tidligere er blevet lukket. Om det nu overflødigge Portforsvar ogsaa delvis er blevet ned-

Vedbygaard efter Kølles Maleri fra Tredserne

revet paa denne Tid, kan ikke afgøres, vi kender i det hele kun lidt til de Arbejder, denne første Barner har foretaget paa Vedby. Liden Glæde fik han forøvrigt af sit Arbejde paa at bevare den gamle Borg, da han 3 Aar senere faldt ved Gadebusch.

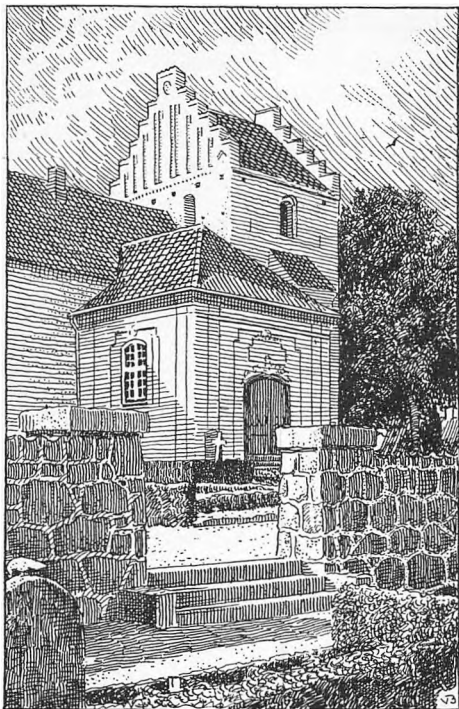
Adskilligt bedre er vi underrettet om den Restauration og Omdannelse, tilligemed Nybygning, den følgende Barner, Stiftamtmand, *Geheimeraad Barner foretog omkring Midten af det 18. Aarhundrede*. Som en Bjælke over Sydfløjens Salsetage har røbet, har denne Fløj i Aaret 1751 været Genstand for en omfattende Restauration og Omdannelse. I dette Aar vendte Barner tilbage fra Norge og tog Bolig paa Vedbygaard og har da altsaa ladet Sydfløjen sætte i herskabelig Stand. I den Anledning blev Værelshøjden i Salsetagen forhøjet fra 4 Alen og 9 Tommer til den nuværende Højde.

De smukke Gibslofter i Rokokostil, som nu findes overalt i Herskabslejligheden, er Amtmand Barners Værk. Samtidig blev

hele Lejligheden udstyret med høje Vinduer. Den nuværende Port under Sydfløjen blev hugget igennem, og Indgangen til Fløjen anbragtes midt paa Gaardfacaden omgivet af en Portal, der har haft en Højde af $4\frac{3}{4}$ Alen over Jordlinien. Denne Portal blev nemlig funden ved sidste Restauration paa Ydervæggen, malet med Snirkler og Figurer i Rokokostil. Omkring de nye, store Vinduesaabninger anbragtes efter Tidens Stil store Rammer, der i Salsetagen var 4 Alen, i Stueetagen $3\frac{1}{2}$ Alen høje. Ogsaa de høje, anselige Døre, som nu findes næsten overalt paa Vedbygaard, skyldes i alt væsentligt denne Restauration. Udvendigt blev Facaderne sværtede røde og derpaa med hvide, ophøjede Fugelinier aftegnet Mursten i moderne Forbandt. Denne ret kostbare Facadeudsmykning, som endnu vedligeholdes paa Jægerspris Slot og vel stammer fra Arveprins Frederiks Tid, var moderne dengang. I denne Skikkelse stod Vedbygaard antagelig et Stykke ind i det 19. Aarhundrede, da Hvidtekosten atter blev taget i Brug.

Yderligere lod Barner ved Østfløjen opføre en Pavillon med italiensk Tag. Den er sporløst forsvunden. Af større Betydning var imidlertid den Bygning i to Etager, som Gehejmerraad Barner paa sine ældre Dage lod opføre paa det aabne Terræn mellem Sydgavlen af Vestfløjen og Sydfløjens Vestgavl, der, foruden tre Rum i Stuen, i Salsetagen rummer den store, anselige Spisesal, som gennem en Dør i Sydfløjens Vestgavl staar i Forbindelse med den store, herskabelige Lejlighed, Barner der havde indrettet sig. Bortset fra Gennemhugningen af Porten under Sydfløjen, som aldrig skulde være foretaget, maa det siges, at Barners Omdannelse af Sydfløjen og Opførelse af Spisesalsbygningen har været en stor Vinding for den gamle Borgs Brugbarhed som Herskabsbolig til vore Dage. Det staar da ogsaa i Hovedsagen ganske uforandret den Dag i Dag, bortset fra Indgangsportalene, og sætter sit ejendommelige, fornemme Præg paa det hele.

Omkring Aar 1800 omtales en Østfløj paa Borgen, et Par smalle Længer, som med den nederste Del af Spærremuren som

Ruds-Vedby Kirke med det
barnerske Kapel

den ene Side var rejst omkring Porten, der tidligere førte ud til Vindebroen. Disse betydningsløse Bygninger, som endnu ses paa en Tegning fra 1835, blev nedrevet af Assessor Neergaard.

Hvornaar Trappetaarnet ved Nordfløjen er bleven nedrevet og afløst af en indlagt Trappeopgang, kan ikke siges med Sikkerhed, men den gamle Egetræstrappe, som først er fornyet i vore Dage, gaar sikkert tilbage til Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. Denne Trappeopgang har for bestandigt forstyrret de klare Linier i Planen for denne Bygning.

Vi kommer saa hen til den Tid, da Agent *H. Gamst* i 1854 overtog den gamle Borg. Den trængte da i højeste Grad til at falde i gode Hænder, idet der øjensynligt ikke var ofret nærværdigt paa de gamle Bygninger det sidste Hundredaar, udover den allernødvendigste Vedligeholdelse, helt siden den gamle Ge-

hejmerraads Død i 1768. Det skal have været et alt andet end lysteligt Syn, der mødte den gamle Industrimand og hans Søstersøn og dennes Hustru, da de en Sommerdag i 1854 holdt deres Indtog paa det gamle Herresæde, hvor de havde til Hensigt at tilbringe Hovedparten af kommende Dage, og som de vilde vie deres Kræfter paa at bringe paa Fode. Det var i Sandhed paa høje Tid, dette Ejerskifte fandt Sted. Som Gehejmerraad Barner for det 18. Aarhundredes Vedkommende, tilkommer Æren for at have reddet den gamle Borg fra Undergang Agent Gamst for det 19. Aarhundredes Vedkommende.

Den gamle Vestfløj lod sig ikke redde, men maatte erstattes med den nuværende. De to gamle Fløje og navnlig Sydfløjen underkastedes dernæst en grundig Restauration, ved hvilken det forfaldne paa Mur- og Træværk fornyedes ind- og udvendigt. Ogsaa Spisesalsbygningen fik paasat nye Kamgavle. Man bestræbte sig for ikke at ødelægge noget gammelt, men overlod til en senere Tid at genindsætte det gamle i dets Ret. Efter Restaurationen blev Facaderne igen overhvidtede, og saaledes stod den gamle Borg gemt bag moderne Udseende efter Datidens Smag og ventede paa at afklædes de laante Fjer og træde frem i sin gamle Skønhed. I Godsejer Lunds og Hustrus Tid fortsattes Bestræbelserne paa at udbedre den gamle Borg med større eller mindre Held, Voldgraven blev stensat, et Hissetaarn blev rejst midt fra Vestfløjen, og Loftet over Spisesalen udstyredes med de smukke Fremstillinger af Familien Ruds og Grubbes Vaabenskjolde, hvad dog er en skæmmende Anakronisme, saasom det er Gehejmerraad Barner, der har opført Spisesalsbygningen.

Med *Professor P. Madsen og Hustru* oprandt endelig den Tid, da Vedbygaards gamle Borg under Arkitekt F. C. C. Hansen fra Sorø's Ledelse blev genskabt, især hvad de ydre Facader angaar, i sin oprindelige Skikkelse. Dette skete for *Nordfløjens* Vedkommende i *Aarene 1896—1900* og for *Sydfløjens 1900—01*. Alt det i Tidens Løb paaklistrede blev fjernet, Aarhundreders Hvidtekalk afvaskedes, alle gamle Indgange fremdroges fra den ældste Tid, Skyde- og Skoldehuller aabnedes. Alt blev omhyg-

geligt undersøgt af Fagmænd og aftegnet, intet blev sparet, for at enhver Oplysning om de gamle Bygninger kunde bringes for Dagen. Og Resultatet ses nu af alle: Vedbygaard staar nu, alle Omforandringer og Udvidelser tiltrods, som en Renaissanceborg i dens skønneste Skikkelse, saa den værdigt træder ind mellem vort Lands ikke altfor mange velbevarede Borge fra Adelsvældens stolte Dage, paa én Gang som et monumentalt Minde om Fortids Bygningskunst og Nutidens pietetsfulde Forstaaelse.

— Af nyt, der er føjet til de gamle Bygninger, er en stilfuld Veranda ved Sydfløjens Østgavl, en Karnap mellem Sydfløj og den nye Vestfløj, som bringer Forbindelse til Veje mellem de to Bygninger, og endelig et firkantet Taarn midt for Vestfløjen. Siden da er der kun foretaget den Ændring, at den øverste Del

af Vestfløjen er bleven skalmuret med Munkesten, saa den ikke mere stikker af mellem alt det gamle.

Over Døren til det nye Taarn bestemte Biskop Madsen inden sin Død, at der skulde sættes de Ord: „Græsset visner, Blomstret falder af, men Guds Ord bliver evindeligt“, saa betegnende for ham selv og den Aand, han ønskede skulde raade inden for den gamle Borg ogsaa i kommende Dage.

•

I et Arbejde om Vedbygaard bør ikke savnes Provst J. Paludan-Müllers smukke Digt, som han skrev i 1895 i en Alder af 82 Aar og tilegnede daværende Professorinde Madsen.

VEDBYGAARD

Tiderne skifte, og Slægt paa Slægt bygged Hjem sig og Bolig,
T knytter sin Daad til sit Navn, binder paa Mindernes Krands.
Ak, men hvad der blev levet og stridt under Smil eller Taarer,
er som det halvdunkle Sagn, skrevet paa rindende Vand!
Ingen dog fatter tilfulde den Gjenlyd af Graad eller Latter,
som fra den henfarne Tid trænger sig ind i vort Bryst!
Tydeligst høres den dog, hvor selve Stenene tale,
der som et skjærmende Hjem gjenlød af Menneskers Røst.
Derfor jeg priser dig højt blandt alle mit Fædrelands Minder,
synger din Ros, Vedbygaard, Bolig fra Slægt efter Slægt!
Du har foragtet at skifte din Dragt med vekslende Tider;
taler om, hvad under disse Mennesker kaldte et Hjem.

Ja, jeg kan høre selv fjerne Skridt fra mit Fædrelands Stortid,
naar jeg med drømmende Sind staar for din favntykke Mur,
den, som blev rejst, da Styrken og Modet var Herskerens Adkomst,
hver Mand værgede sit, rustet i Plader og Staal.
Da var Hjemmet en Borg med skjærmende Volde og Grave,
hegnet af Skovenes Krands, tryk i sin ensomme Ro,
rede til straks at løfte sin Vindebro, udsende Pile,
hævde sin Ejermands Ret, skjærme hans Odel og Arv.

Derom fortælle I gamle, vejrbitte, vældige Mure,
 mens I paa Tavshedens Sprog tale med Fortidens Røst!
 Dog har vel Øjnene funklet ved Dandsen i Højenloftssalen,
 Kinderne blegnet som nu, Sukket i Lønkamret lydt.
 Dog har vel Hjerternes Røst som altid været den samme,
 saa jeg kan ganske forstaa, hvad I fortælle mig om.
 Men en følgende Slægt kom op, da Tiderne skifted,
 med et svagere Sind, andet Syn for et Hjem.
 Ogsaa om den du endnu lader Stenene tale,
 gamle, vejrslagne Gaard, Mindernes trofaste Ven;
 ogsaa for den bygger Hjem du paa Gaardspladsens Tomter,
 saa den henfarne Slægt raabte den kommende til!
 Endnu de store Følelsers Tid var ikke forsvunden,
 arvet fra Fædrene ned, dog ej staalsat som de,
 skabte den brogede Æt af Højsind og Magtsyge blandet,
 rig paa Mod og Bedrift, rig paa jordisk Begjær!
 Og naar jeg staar, hvor Gjenlyden slaaer fra ældgamle Mure
 over mod dem, der er rejst, bygget for Slægten, der kom,
 dybt da gribes mit Sind, og Taarer bedugge mit Øje,
 mens forbi mig der gaaer Mindernes tætfyldte Flok!
 Ja, jeg seer, naar jeg undrende staaer, hvor Tiderne mødes,
 Skaren af fribaarne Mænd, Adelsfruernes Krands,
 og i mit Øre klinger saa mange højbaarne Navne,
 der var mit Fødelands Pryd, flettede Glands i dets Navn,
 der med det blinkende Sværd har værget for Land og for Rige,
 der med den boglige Kunst skjærmed den nordiske Aand.
 Ak, men jeg seer og, hvorledes de Højbaarne svigted i Nøden,
 skinsygt vøgtende paa, hvad der var nedarvet Krav,
 altid læggende fastere Baand paa Kongernes Hænder,
 altid Smaamandens Ret knappere maalende af.
 Hjemmet sank ned til en Gaard, hvor Naadigherren regjered,
 vogtede nidkjært sin Arv, Hersker paa selvegen Jord.
 Dog, Vedbygaard! for tredje Gang fulgte du skiftende Tider,
 tro mod din ældgamle Borg, tro mod din Adelsgaards Ry.
 Ogsaa derom har du endnu højt ladet Stenene tale

i din tværsatte Fløj, Mindet om Nutidens Verk.
Rækkende Haand til de gamle Tiders favntykke Mure,
samler det skilte du, føjer den sammen til Et,
bindende fjerne Tider paa Gaardspladsens Tomt til hinanden,
fredlyser Fædrenes Værk, skaber af Alt dog et Hjem,
der ej sig lukker ind som Fortidens værnede Borge,
eller som smykker sin Port stolt med et adeligt Skjold:
Gæstfrihedens Hjem! hvor ej der spørges om Høj eller Ringe,
ej om Magt eller Byrd, kun om Hjerternes Trang,
Gæstfriheds Hjem, hvor Aandens Retsind og Snille
tager sin lovlige Arv efter den henfarne Slægt,
hviler sig ud i Erindring og rigt befrugtende Minder
for i det styrkede Haab sødt at nyde sig selv!

Ja, jeg har følt det, vandrende om i den dejlige Have,
skjøn som en kvægende Drøm, bydende Hjertet til Fest!
Lykkelig den, som der gaaer om i ensomme Tanker,
aander en Sommerdags Duft, styrker sit modfaldne Sind,
skuende ind i den gamle Gaards trevingede Fløje,
hvorfra Mindernes Hær sejrende styrter sig frem!
Lykkeligst den, der som Hjemmets altbetænkende Moder
fylder med levende Aand Alt, hvad der toges i Arv,
og som et naadigt Forsyns fuldtro Fadeburspige
tjener for højeste Løn: Hjerternes varmende Tak!

KILDER TIL PERSONALHISTORIEN

EJERE FØR 1429

Ældste danske Archivregister IV S. 83. Scriptorum IV 497. Repertorium 2071. — Erslev: Dronning Margrethe 304, Ældste d. Reg. I 57, Rep. 3602 og 4991.

Om alle Ruder se: Vedel-Simonsen: Efterretning om de danske Ruder. I—II.

Jørgen Rud: Rep. II 397 f.

Jørgen Mikkelsen Rud: Ældste d. Archiv. IV 117 f., D. Magaz. 3 R. I 145, A. Heise, Fam. Rosenkrantz, Klevenfeldt Afskrifter, Adelig Brevsamling. D. Mag. ,6 114 f. og 168 f., Abildgaards Tegninger.

Otto Rud: Allen: De tre nord. Rigers Hist. I B., biografisk Leksikon, Jahn: Unionshist. D. Mag. 3 R. 2 B. 51 f., Holmberg: Bohuslän I—II, Pauli Juusten: Cronicon, Hvitfeldt VI, Kirkehist. Saml. 2 B. 416 f.

Knud Rud: Karen Rud: Familieoptegn. i hendes Bønnebog (Brahes Bibl.). Adelig Brevsamling, D. Mag. 5 og 6., Kgl. Bibl. Samling af Breve. Münter: Reformationshist. I. Klevenfeldt: Afskrifter, A. Heise: Fam. Rosenkr. 196 f. Paludan-Müller: Grevens Fejde I, topograf. Saml. Vedbygaard (Rigsarkivet) do. Korsør I b.

Knud Rud og Hans Tausen: Münter: Reformationshist. I. H. F. Rørdam: Kirkehist. Saml. IV 284, V 1 flg., VI 68, Paludan-Müller: Grevens Fejde II 110 f.

Jørgen Rud: Karen Ruds Optegn. Tegnelser. biograf. Leksikon., Langebæk Diplom 1 $\frac{3}{4}$ 1589, Kgl. Bibl. Saml. Breve, Bricka: Fr. II's Ungdomskærlighed.

Knud Rud: Kgl. Bibl. Saml. 1597, topograf. Saml. Vedbygaard Nr. 7 og 6.

Lene Rud: Topogr. Saml. Vedbygaard Nr. 8, Ligtale over Fr. Barnevitz, Ide Grubbes Familieoptegn. trykt Genealog. Tidskr. 3 R. 5 B. Adelsaarbog 1895. Topogr. Saml. Vedbygaard 9 a-b.

Om Kingo: Indlæg i Kallske Saml. 97 Fol. kgl. Bibl. Thottske Saml. 1528 kgl. Bibl., Rich. Petersen: Th. K.

Lene Grubbe: Ide Grubbes Familieoptegn., Epitafium i Kirken, Top. Saml. Vedbygaard 13, 14 a-b, 15—17. Sjællandsfar Landstings Skødebog 17 Fol. 441 f.

FAMILIEN BARNER

Familienbuch der von Barner — Holger Brun: gl. danske Minder I 453, biogr. Leksikon, Adresseavisen 1768, Hofman Foundationer, Pontoppidan Atlas 2 og 6.

NEERGAARD OG MELDAHL

Biskop Madsen: Optegnelser.

GAMST, LUND OG MADSEN

Valdemar Schmidt: Af et langt Livs Historie, Valdemar Schmidts og Frk. Baagø's Optegnelser, Fr. Torm: Biskop Peder Madsen. 1926. Meddelelser fra Provst Erik Christensen.

KILDER TIL BYGNINGSHISTORIEN

Arkitekt F. C. C. Hansen: Optegnelser fra Bygningernes Istandsættelse 1896—1902 i Gaardens Arkiv, tillige med Plantegninger. Beretning om Østmuren. M. Henriksen: Tegning og Beretning om Sydføjens Nordfacade. M. Henriksen: Tegninger og Beretninger om Fund af Kalkmalerier. H. C. Lund: Tegning af den gamle Vestfløj, iøvrigt foruden egne Studier og Iagttagelser, mundtlige Meddelelser af Bispinde Madsen, Arkitekten og Murermester Christensen, Vedby.

Ahlmanns Tegninger i Nationalmuseets Samling: Vedbygaard. Knud Ruds Fortegnelse over Brevskaber, se Vedel-Simonsen, Ruderne II, om Herregaardsbyggekunst se bl. a. Vedel-Simonsen: Bidrag til de danske Adelsborges Bygnings- og Befæstnings-Historie, Troels Lund IIB; om Geheimeraad Barners Restauration se Hofman Foundationer Supplementsbind og Pontoppidan Atlas VI 254: Meddelelser fra Barner selv.

INDHOLD

VEDBYGAARDS PERSONALHISTORIE	5
Tiden før 1429	5
Familien Rud 1429—1738.....	7
Familien Barner paa Vedbygaard 1738—1818	33
Familierne Neergaard og Gamst 1818—1917	36
VEDBYGAARDS EJERE GENNEM 600 AAR	52
BYGNINGSHISTORIEN	57
Indledende Oversigt	57
Det middelalderlige Vedby	60
Knud Ruds Vedby: Renaissanceborgen	63
Den nye Hovedbygning, Nordfløjen	65
Herskabslejligheden i Nordfløjen	68
Fængslet	73
Mandskabsboligen	74
Detaller vedrørende Nordfløjen	75
Sydfløjen i Knud Ruds Restauration	78
Den gamle Vestfløj	82
Vedbygaard i Forsvarsstand	83
Borgens indre Udstyrelse	90
Borgens Bevarelse til vore Dage	101
VEDBYGAARD (Digt af Provst J. Paludan-Müller)	108
KILDER	111

